

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

**HIFZI TOPUZ'UN BASIN, KÜLTÜR VE EDEBİYAT
HAYATI ÜZERİNDE BİR TESPİT ÇALIŞMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:
Fatma SÖZER

İstanbul, 2019

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

**HIFZI TOPUZ'UN BASIN, KÜLTÜR VE EDEBİYAT
HAYATI ÜZERİNDE BİR TESPİT ÇALIŞMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Fatma SÖZER

Öğrenci No:

165596001

Danışman:

Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN

İstanbul, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Hıfzı Topuz’un Basın, Kültür ve Edebiyat Hayatı Üzerinde Bir Tespit Çalışması” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlâk ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 10.05.2019

Fatma SÖZER

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

19 / 05 / 2019

Enstitümüz *Türk Dili ve Edebiyatı* Anabilim Dalı *Türk Dili ve Edebiyatı* Programı yüksek lisans öğrencilerinden 165596001 numaralı **Fatma SÖZER** “*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*”nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği “*Hıfzı Topuz’un Basın, Kültür ve Edebiyat Hayatı Üzerinde Bir Tespit Çalışması*” konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 15/01/2019 tarih ve 2019/03 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince (50) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya Düzeltme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü’ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Ali ŞEYLAN
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Didem ARDALI BÜYÜKARMAN
(Yıldız Teknik Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Fatma Bozkurt SÖZER
Danışmanı : Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2019
Alanı : Türk Dili ve Edebiyatı
Anahtar Kelimeler : Hıfzı Topuz, Basın, Kültür, Edebiyat

ÖZ

HIFZI TOPUZ’UN BASIN, KÜLTÜR VE EDEBİYAT HAYATI ÜZERİNDE BİR TESPİT ÇALIŞMASI

Gazeteci kimliği ile tanıdığımız Hıfzı Topuz, iletişim uzmanlığı, kültür adamı kimliği, yazarlığı ve edebi çevresi bağlamında araştırma ve inceleme yapılmayı hak etmektedir. UNESCO bünyesinde (1959-1983) iletişim uzmanlığı kimliği ile dünyanın birçok ülkelerinde önemli görevlerde bulunmanın yanında, ülkemizde de iletişim ve kültür adına öncü ve kurucu çalışmaları olmuştur.

Hıfzı Topuz’un aile büyüklerinden kalan mektuplar, fotoğraflar ve kendi birikimleriyle oluşturduğu; kültür, basın ve edebiyat tarihi açısından önem taşıyan geniş bir arşivi vardır. Yaptığımız söyleşiler esnasında, bu özel arşivi inceleme imkânının olması, bu çalışma için ayrıca faydalı olmuştur.

Cumhuriyet ile yaşıt olan Topuz, deneyimlerine, arşivine ve tarihi araştırmalarına dayanarak yazdığı tarihi ve biyografik belgesel romanlarıyla, günümüz okurları için geçmişe ışık tutmaktadır.

Bu çalışmada, Hıfzı Topuz’un, anlattıklarından ve çalışmalarından hareketle, düşünceleri etrafında görüşlerini tespit etmek, böylece Topuz’u, basın, kültür ve edebiyat tarihi açısından değerlendirmek amaçlanmıştır.

Name and Surname : Fatma Bozkurt SÖZER
Supervisor : Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN
Degree and Date : Post Graduate, 2019
Major : Turkish Language and Literary
Key Words : Hıfzı Topuz, Media, Culture, Literary

ABSTRACT

THIS STUDY IS ABOUT HIFZI TOPUZ’S MEDIA, CULTURE AND LITERARY PERSPECTIVE

Known as a journalist, Hıfzı Topuz requires a different study, when we take into account his studies about cultural and communication areas. Within UNESCO (1959-1983), he worked as a communication expert in different parts of the world, while he has pioneering and founding roles in cultural and communication studies in Turkey.

There is a rich archive of Hıfzı Topuz which descended from his family elders which include letters, photographs along with his own collections, all carry important meaning for the cultural, literary and press history.

During our conversations with him, I had the chance to look at these documents that contributed to my study too.

Aged with the Turkish Republic and drawing on his own experiences, archives and researches, he writes historical, biographical documentary novels, all shed light to history for modern readers.

In this study, drawing on his accounts and written works, I aimed to analyze his ideas and views in terms of media, cultural and literary history.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZ	i
ABSTRACT	ii
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HIFZI TOPUZ’UN ÇEŞİTLİ YÖNLERİYLE HAYATI VE ESERLERİ ...	3
1.1. Aile Kökeni	3
1.2. Çocukluk Yılları ve Öğrenim Hayatı	4
1.3. Gazetecilik Dönemi.....	10
1.4. Düşünce Hayatı	11
1.5. Hıfzı Topuz’da Aydınlanma ve Batılılaşma	14
1.6. Paris ve UNESCO Yılları.....	19
1.7. Yazar Yönüyle Hıfzı Topuz	23
1.7.1. Hıfzı Topuz’un Eserlerinin Kaynakları	26
1.7.1.1. Aile Mirası Anlatılar	27
1.7.1.2. Mektuplar	27
1.8. Hıfzı Topuz’un Eserleri.....	28
1.8.1. Roman.....	28
1.8.2. İnceleme – Araştırma	29
1.8.3. Anı	30
1.8.4. Söyleşi	33
1.8.5. Derleme	34
1.8.6. Sözlük	34
1.9. Hıfzı Topuz’un Yönetmiş Olduğu Yüksek Lisans Tezleri	34
1.9.1. Canlandırma Sanatı ve Reklam, 1985, Hikmet Sofuoğlu, Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Reklamcılık.	34

1.9.2. Kamuya Açık Ortamlarda Video İzleme Olgusunun Kitle açısından İrdelenmesi, 1985, Abdülkadir Candemir, Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Radyo ve Televizyon.....	34
1.9.3. Günlük Gazetelerin Magazin Eklerinin Biçim ve İçerik İncelenmesi, 1985, Rüveyde Akyürek, Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Gazetecilik.....	34
1.9.4. Reklamlarda Karikatürün Kullanımı, Atila Özer, 1985, Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / İletişim Bilimleri Anabilim Dalı / Reklamcılık.....	34
1.10. Hıfzı Topuz Eserleri Hakkında Yapılan Tezler	35
1.10.1 Hülya Ayas, (2006). “ <i>Hıfzı Topuz’un Romanları Üzerine Bir Çalışma, (oluşumsal – yapısalci inceleme)</i> ”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kars.....	35
1.10.2. Mehmet Mutlu Kiremitçi, (2006). <i>Hıfzı Topuz, Yılmaz Karakoyunlu ve Ahmet Altan’ın 1990 sonrası romanlarında Tarih</i> . Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.....	35
1.10.3. Hasan Sarıkaya, (2016). <i>Hıfzı Topuz’un romanlarında yapı tema ve anlatım</i> . Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.....	35
1.10.4. Simge Kelleci, (2012). <i>Hıfzı Topuz’un biyografik romanlarında Cumhuriyet Dönemi</i> . Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kocaeli Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı / Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı.....	36
1.10.5. Ferhat Baran, (2018). <i>2000 sonrası Türk romanlarında Osmanlı tarihi ve eğitim</i> . Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitim Anabilim Dalı / Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalı	36
1.10.6. Mert Yalçın Sayın, (2018). <i>Biyografi ve meta – biyografi arasında Hıfzı Topuz Romanları</i> . Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir Osmangazi	

Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı /	
Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı	36
1.11. Ansiklopedilerde Hıfzı Topuz.....	37
1.12. Hıfzı Topuz'un Almış Olduğu Ödüller	41
1.13. Hıfzı Topuz'la Arkadaşlık ve Dostluk Üzerine	41
1.14. Hıfzı Topuz ve Edebiyat Çevresi	45
1.14.1. Bedri Rahmi Eyüboğlu (1913-1975)	47
1.14.2. Refik Halit Karay (1888-1965)	47
1.14.3. Orhan Kemal (1914-1970)	48
1.14.4. Melih Cevdet Anday (1915-2002).....	49
1.14.5 Yaşar Kemal (1923 – 2015)	50
1.14.6 Necati Cumalı (1921-2001).....	52
1.14.7. Halit Fahri Ozansoy (1891-1971).....	53
1.14.8. Esat Mahmut Karakurt (1902-1977)	55
1.14.9 Hıfzı Topuz – Necip Fazıl Kısakürek (1905-1983).....	55

İKİNCİ BÖLÜM

2. İLETİŞİM UZMANLIĞI YÖNÜYLE HIFZI TOPUZ.....	57
2.1. İletişim Nedir?.....	57
2.2. İletişim ve Kültür İlişkisi	59
2.3. İletişim Politikaları Bağlamında Hıfzı Topuz	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BİR KÜLTÜR İNSANI OLARAK HIFZI TOPUZ.....	62
3.1. Kültür Nedir? Kültür ve Medeniyet İlişkisi	62
3.1.1. Kültür Kavramının Tarihçesi ve Tanımları	62
3.2. Genel Olarak Kültür Politikaları	65
3.2.1. Kültür ve Kültür Politikaları Bağlamında Hıfzı Topuz	71
3.2.2. Hıfzı Topuz ve UNESCO Bünyesindeki Kültür Politikaları.....	76
3.3. Hıfzı Topuz'da Kültür, Medeniyet ve İdeoloji İlişkisi.....	79

SONUÇ	81
KAYNAKÇA	82
EKLER	84
Ek 1: Hıfzı Topuz Arşivinden Mektuplar	84
Ek 2: “ <i>Konuklar Geçiyor</i> ” Programından	110
Ek 3: Hıfzı Topuz Arşivinden Fotoğraflar	177

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
İLAD	: İletişim Araştırmaları Derneği
NATO	: North Atlantic Treaty Organisation
s	: sayfa
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

GİRİŞ

Bir milletin hayatı, geçmişı sadece resmi tarih sayfalarından anlaşılamaz. Bazen bir insanın hayatı bir memleketin hayatını anlatır.

Bir toplumun sosyal, kültürel ve siyasi geçmişini bütün olarak görmek ve anlamak istiyorsak, geçmiş dönemlere tanıklık etmiş kişilerin hatıraları ve deneyimleri bu konuda bizi aydınlatacaktır.

Bu çalışmada, Topuz'un hayatını farklı yönleriyle ele alırken, düşüncelerini tespit edip, farklı alanlardaki çalışmalarını açıklamaya çalışacağım. Kendisiyle yaptığım özel görüşmelerimde edindiğim bilgiler gösterdi ki, karşımızda düşünce merkezinde insan olan ve sevgiyle insanı buluşturan bir Hıfzı Topuz var. Bu tez çalışmam üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Topuz'un yaşam öyküsü etrafında gazetecilik yılları, Paris-UNESCO yılları, yazarlığı, edebiyat ve sanat çevresi anlatılmıştır. İkinci bölümde; iletişim uzmanlığı ve gazeteci kimliği ile yurt içi ve yurt dışı çalışmaları açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise; kültür ve kültür politikalarına dair söylem ve çalışmaları belirtilmiştir. Topuz hakkında romanlarını farklı şekilde konu alan beş farklı yüksek lisans tez çalışması yapılmıştır. Fakat bu şekilde bir yaklaşım mevcut değildir, sadece eserlerine yönelik incelemeler yapılmıştır.

Hıfzı Topuz kendinden bahsederken doksana yıla üç yaşam sığdırdığını söyler. Birincisi 23 yaşında başladığı ve 36 yaşına kadar olan Babıâli'nin eski günlerini yaşadığı zamanlardaki gazetecilik dönemi. İkincisi 36 yaşından 60 yaşına kadar devam eden UNESCO dönemi. Üçüncüsü ise öğretim üyeliği ve biyografik roman yazarlığı dönemidir. Bu çok yönlülük ve zengin bir yaşam emek verilmiş çalışmalar ve uzun yılların deneyimi basın, kültür ve edebiyat dünyasında yeri haklı olarak her zaman hatırlanmaya ve faydalanmaya değer olacaktır. Hıfzı Topuz'un tanık olduğu önemli olaylar ve kişiler, hepimizi ilgilendiren olaylar ve kişilerdir.

Hıfzı Topuz'un Esentepe, Gazeteciler Sitesindeki evine yapacağım ilk ziyaretime heyecan ve merak içinde gitmiştim. Tez önerim karşısında; 'Beni

yüceltmiş olursun,'' şeklindeki cevabı ve nezaketli, sevecen hali bu çalışmayı, heyecanlı bir sürece dönüştürdü.

Geçmişe olan merakımın da etkisiyle, Topuz'dan eski dostlarını, anılarını, deneyimlerini ve bununla birlikte değişen İstanbul'u dinlemek benim için büyük bir zenginlikti. Hıfzı Topuz'la görüşme yaparak geçmişe tanıklık etmek, ülkenin ve İstanbul'un hatıra defterini okumak gibiydi. Tez çalışmam boyunca, Topuz'un Gazeteciler Sitesindeki evinde her biri en az üç saat süren on beş görüşme yaptık.

Bu araştırma süreci beni başladığım noktadan tamamen farklı bir noktaya sürükledi. Bir resmin bütününe görmemi sağladı, her dostluk, her yaşantı, deneyim yeni kapılar yeni yollar demekti benim için. Sadece duyguyla değil, düşünerek sorgulayarak ve aklın önemini tekrar anlayarak geçmişe bir yolculuk oldu.

Öncelikle bu çalışmaya vesile olan, hayatına ve çalışmalarına dair yapmış olduğu içten açıklamalarından ve verdiği belgelerden dolayı sevgili hocam Hıfzı Topuz'a ve her ziyaretimde ilgi ve nezaketini esirgemeyen sevgili eşi Ayşe Topuz'a, tez çalışmam boyunca yardımlarından dolayı değerli hocam Prof. Dr. Önder Göçgün'e, yüksek lisans eğitimim süresince emeği geçen bütün hocalarıma ve bu süreçteki desteği için eşim Mustafa Sözer'e teşekkürlerimi sunarım.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HIFZI TOPUZ'UN ÇEŞİTLİ YÖNLERİYLE HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Aile Kökeni

Hıfzı Topuz, Ahmet Rami Bey'in ve Melahat Hanım'ın beş çocuğundan dördüncüsü olarak dünyaya gelir. Topuz, aile kökeniyle ilgili, anılarında şu bilgilere yer verir:

Büyükbabam aslen Giresun Şebinkarahisar, Topuzoğulları ailesinden. Babam Midilli'de doğmuş, orada gümrük amirliği yaparken, dönemin şartlarından dolayı İstanbul'a taşınmışlar ve İstanbul'a gelince babam Babıali'de Sadaret kaleminde çalışmış. Annemin babası Paşazade Ethem Edip Bey İstanbul'da dünyaya gelmiş ve Edip Beyin babası Şerif Paşa, Bilecikli olup, Şeyh Edebalı soyundan geldiği bilinmektedir.¹

20 Mart 2018 tarihli olan görüşmemizde Topuz, annesinin anneannesi Meyyale Hanım'la ilgili olarak şunları aktarır:

‘Annemin anneannesi Meyyale Hanım, Çerkezistan'da doğmuş. Çarlık Rusya'sının Kafkasya'ya saldırılarının artması üzerine, Kafkas kökenli kadın ve çocuklar İstanbul'a göç etmek zorunda kalmışlar. Pertevniyal Valide Sultan saraya aldığı bu göçmen çocuklardan birisinin adını Meyyale koymuş. Çocukluğu Abdülaziz döneminde sarayda geçen Meyyale Hanım, Hasan Paşa ile evlenince önce Rumeli hisarına sonra Nişantaşı'na taşınmışlar.’

Anlattıklarına göre, Topuz'un çocukluğu, Pertevniyal Sultan'nın, Meyyale Hanım'ın ve aile büyüklerinin anılarını dinleyerek geçer. Bu anılar, Topuz'un kendisine ayrı bir merak ve duyarlılık katacaktır. İleride yazacağı ilk biyografik romanı olan Meyyale'de bu anılar etrafında ilgili dönemi, tarihsel arka planıyla ele alacaktır.

¹ Hıfzı Topuz, *Bir Zamanlar Nişantaşı'nda*, Remzi Kitabevi, 2. Baskı İstanbul 2017, s. 10

1.2. Çocukluk Yılları ve Öğrenim Hayatı

Topuz'un hayatının her döneminde Nişantaşı'nın özel bir yeri vardır. Bu nedenle 'Bir Zamanlar Nişantaşı' adlı kitabında bir bakıma kendi hayatı etrafında, Nişantaşı'nın geçirdiği çevresel, ekonomik ve sosyolojik her türlü değişimi görürüz.

Nişantaşı deyince ilk başta aklıma çocukluğum geliyor. Hacı Emin Efendi Sokağında, dört katlı, yirmi odalı ahşap bir konak... Ben 25 Ocak 1923 tarihinde bu konağın birinci katında, sokağa bakan bir odada doğmuşum. O yıllarda konak çok kalabalıktı. Bazı katlarda teyzelerim kalıyordu. Bizim katta da annem, babam, üç ağabeyim, teyzelerim, anneannem, babaannem, Habeşistanlı Fetanet Bacı ve Sudanlı Haremağası Selim Ağa... Bu konağı annemin babası, Hasan Hilmi Paşa yaptırmış.²

Hasan Hilmi Paşa adıyla anılan bu konak yerinde günümüzde Hasan Hilmi Paşa Apartmanı bulunmaktadır.

Beş yaşına gelince beni Şişli Terakki Okulunun Çocuk Yuvasına verdiler. Yuva okulun içindeydi. Okul da konağa çok yakındı... Burası o yıllarda okul binası olarak kullanılan Halil Rıfat Paşa Konağı idi. Galiba şimdi City's Alışveriş Merkezinin olduğu yerdir. Çocukluk dönemimin ilk anıları, İhlamurdaki bayram yerindendir. Bir bayram gününü anımsıyorum. Kardeşlerimle birlikte İhlamurdaki bayram yerine gidiyoruz. Çadır tiyatroları, atlıkarıncalar, kolan salıncakları, kayık salıncakları, macuncular, halay çeken doğulular, niyet çeken tavşanlar, çember çevirenler, uçurtma ve çatapat satıcıları... Keşke her gün bayram olsa diyordum. Ne eğleniyorduk! Konağın karşısında üç katlı bir apartman vardı. Katların birinde Galatasaray'da matematik hocası Halit Bey, birinde Prof. Ali Yar Bey, birinde de Prof. Berna Moran'ın babası Vefa Moran otururdu. Berna Bey ile yıllar sonra iyi dost olduk. Çocukluğumun Nişantaşı'ndaki bu altın dönemi ne yazık ki çok az sürdü. Beyoğlu'na taşındıktan sonra 'Nişantaşı'na gidelim'' diye ağladığım günleri özlemle anımsıyorum.³

² Topuz, *Bir Zamanlar Nişantaşı'nda*, 2017 s.11

³ Topuz, *Bir Zamanlar Nişantaşı'nda*, 2017 s.11

20 Mart 2018 tarihli görüşmemizde, Topuz çocukluk yıllarından şöyle bahseder:

‘‘Ben beş yaşımdayken koşullar gereği Beyoğlu’nda Kumbaracı yokuşunda bir apartmana taşınmışız. Parmakkapı’da Saint Jean Baptiste İlkokuluna devam ettim. Beyoğlu’nda bir yıl kaldıktan sonra Kadıköy’e taşındık. 1930-1933 yılları arası burada Saint Joseph’in şubesi olan Saint Louis ilkokuluna devam ettim. Çocukluk ve gençlik dönemlerimin, yaz tatillerini Kartal’da bulunan çiftlikte geçiriyorduk. O yıllarda bağların, bahçelerin olduğu Kartal’da av eğlenceleri, deniz maceraları... Bizim için, bazen eğlenceli olurdu ama o yıllar zor zamanlardı. Bu sıralarda, babamın işlerinden dolayı Ankara’ya taşındık ve burada İnkılap ilkokuluna devam ettim. Dördüncü sınıftan beşe geçtiğim yıl, öncelikle kendi isteğim ve aileden gelen Galatasaray kültürünün etkisiyle, anneannem Rebia Hanım’ın da maddi, manevi desteği ile İstanbul’a giderek beşinci sınıftan itibaren Galatasaray’da yatılı olarak başladım. Bu geçişte, bundan önce Fransız okullarında öğrenim görmem bir avantaj olmuştu. Abimin de hocası olan Camile Bergeaud, özel bir sınav yaptı bana ve kabul edildim. Anneannemin, hayatımın her alanında önemli bir yeri vardır. Özellikle çocukluk ve öğrencilik yıllarımdaki destekleri ve hayatıma yön vermesi çok önemliydi benim için. Anneannem benim hep yazar veya gazeteci olmamı isterdi. Galatasaray’da yatılı kaldığım iki yıl içerisinde, ailem Ankara’da olduğu için hafta sonlarını Kartal’daki çiftlikte geçirirdim. Burada babaannem ve annemin dadısı Fetanet Kalfa vardı. 1934 yılında, beşinci sınıfta yatılı olarak başladığım Galatasaray’da, değişen koşullardan ve imkânlardan dolayı iki yıl sonra gündüzlü devam ettim. Galatasaray yıllarından bende en çok iz bırakan hocalarım; Halit Fahri Ozansoy, İsmail Habib Sevük ve Esat Mahmut Karakurt’tur. Ayrıca ilk dostluklar ve unutulmayacak anılar burada başladı.’’

Hıfzı Topuz’un çocukluk ve öğrencilik yıllarında, İstanbul kültürünün en büyük sanat ve eğlence aracı sinema ve tiyatrodur. Çalışkan bir öğrenci olan Topuz,

öğrencilik yıllarındaki İstanbul'un sosyal ve kültürel ortamıyla ilgili olarak, 26 Mart 2018 tarihli söyleşimizde şunları söyler:

“Sokakta herkes birbirini tanır ve selamlaşırdı. İnsanlar aynı tramvayla işlerine gidip gelirlerdi. Maçka-Tünel ve Maçka-Beyazıt tramvayları tıklım tıklım dolu olurdu. Her fırsatta sinemalara giderdik. Bu sinemalar, Saray, Atlas, İpek, Yıldız, Taksim, Elhamra ve Lale, Kadıköy’de Süreyya ile Hale sinemaları... O dönemde Şarlo hayranlığı vardı. Tepebaşındaki iki Belediye Tiyatrosu, Komedi ve dram tiyatrolarında oyunlara giderdik. Beğendiğimiz sanatçıların başında, Hazım Körmükçü, Vasfi Rıza Zobu, Muammer Karaca, Bedi Muvahhit geliyordu. Şan ve Saray sinemalarında klasik Türk müziği konserlerini kaçırmazdık. Münir Nurettin, Safiye Ayla, Müzeyyen Senar ve Hamiyet Yüceses sevdiğimiz isimlerdi. O yıllarda okul ve dernek çayları, Taksim Gazinosu’nda yapılırdı, Tokatlıyan Otel’inde Park Otel’de nişan ve düğün toplantıları eksik olmazdı. Yazları plajlara giderdik, Sirkeci’den trenle Florya plajına, Kadıköy’den otobüsle Caddebostan plajına, Haydarpaşa’dan trenle Suadiye plajına, bazen vapurla Moda plajına.”

Topuz, anılarında bu bağlamda şu detaylara da yer verir:

Yaz tatillerinin tatlı yanlarından biri de vapurla ‘tenezzüh’ denilen gezilere katılmaktı. Bu gezileri bazı dernekler düzenliyordu. Çocuk Esirgeme Kurumu, Yardımseverler Derneği, Halkevleri, Kartal Gençler Birliği gibi. Biletler o derneklere gelir sağlıyordu. Vapurlarda hem caz hem de saz çalınırdı. Batı çalgıları ile Türkçe tangolar, foksratlar ve popüler bale müziği çalan orkestralarda sunulan parçalara ‘caz’ Türk musiki çalgılarının yer aldığı topluluklara ve çalınan parçalara da saz denirdi. Çeşitli tenezzüh programları vardı; Çınarcık, Salacak, Adalar, Yalova, Sarıyer... Türkçe tangolar yeni çıkmıştı o zaman. Önemli gezilere Selahattin Pınar, Hamiyet Yüceses, Safiye Ayla gibi ünlü sanatçılar da katılırdı.⁴

Topuz, sosyal çevrenin buluşma yerlerinin, pastaneler ve çaylı toplantılar olduğunu belirtir:

⁴ Topuz, *Elveda Afrika Hoşça Kal Paris*, Remzi Kitabevi İstanbul, 2. Baskı 2005, s.45

Pastaneler: Nişantaşı'nda bize en yakın Haylayf'tı. Akşamları okul, üniversite, ya da sinema dönüşleri gençler orada toplanırdı. Osmanbey'de Suna ve Rio'da gençlerin gittikleri yerdı. Beyoğlu'nda İnci ve Violet gibi yerlere giderdik. Nisuzaz, Degüstasyon, Lebon, Abdullah Efendi ve Markiz bizi aşardı. Oralara ünlü yazarlar, şairler ve sanatçılar giderdi. Aklımda kalanlar arasında Yahya Kemal, Mithat Cemal, Necip Fazıl Kısakürek, Fikret Adil, Abdülhak Şinasi Hisar...

Çaylı Toplantılar: O zamanlar danslı çay toplantıları modaydı. Liselerin, yardım derneklerinin ve mesleksen derneklerin çayları olurdu. Çayların önemlileri Tokatlıyan'da Taksim Gazinosu'nda ve Park Otel'de düzenlenirdi. Bazen ünlü kişiler bu çay toplantılarında boy gösterirler ve alkışlanırlardı. Onlardan biri de Şair Asaf Halet Çelebi'ydi. Elinde bir türlü enfiye kutusuyla dolaşarak herkese bunu ikram ederdi. Mutlaka alkışlar arasında mikrofon başına geçer ve son şiirlerini okurdu. Bu şiirlerin en ünlüleri 'Om mani patme hum' ve 'Cüneyt cübbesinin altında kayboldu' başlıklı şiirleriydi. Salon alkıştan inlerdi. Asaf Halet çok sevmatik bir insandı.⁵

Hıfzı Topuz, ilk çocukluk yıllarının geçtiği Nişantaşı'ndan hiç istemeden yaşadığı ayrılığı, 'İlk çocukluk anılarım Nişantaşı'nda yıkılmaya yüz tutmuş ahşap konaklarda ve ıhlamur ağaçlarının gölgesinde kaldı.'⁶ Şeklin de ifade eder. Topuz'un çok sevdiği Nişantaşı'nda başlayan hayatı, Beyoğlu, Kadıköy ve Ankara sonrası, yeniden 1939 yılında Nişantaşı'nda devam eder. İkinci Dünya Savaşı'nın etkileriyle dönemin içinde bulunduğuşiyasi ve ekonomik açıdan sancılı yıllar bütün aile için zor ve sıkıntılı zamanlar olur.

Topuz, 26 Mart tarihli söyleşimizde o yılları şöyle anlatır:

''Galatasaray yıllarında aklımda üniversite olarak hep Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi vardı. Fakat burası olmayınca, Güzel Sanatlar Akademisi'nde Yüksek Mimarlık bölümüne başladım. Aklımda hep sosyal ve siyasal konular, gazetecilik olduğuş için ilk yıldan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine geçtim.''

⁵ Topuz, *Bir Zamanlar Nişantaşı'nda*, 2017, s. 153-155

⁶ Hıfzı Topuz, *Bir zamanlar Nişantaşı'nda* 2017, s.14

Güzel Sanatlarda Topuz, Necip Fazıl'ın da öğrencisi olmuştur ve Necip Fazıl'dan şiirler okuyarak o günlerden bahseder. Akademi'de geçen bir yıl Topuz'a güzel anılar bırakmıştır. Topuz'un düşüncesi hukukçu olmak değildir, ama gazetecilik için gerekli donanımına burada sahip olacağını düşünür. Böylece ileride gerçekleştireceği gazetecilik mesleğinin ilk adımları da burada atılmış olur.

İstanbul Hukuk Fakültesinde öğrenciliği devam ederken, 1947 yılında İlk gazetecilik hayatına *Akşam* gazetesinde muhabir olarak başlar.

Aslında Hıfzı Topuz'un amacı, gazetecilik alanında akademik kariyer yapmak ve eğitimine yurt dışında devam etmektir. Bu konudaki girişimlerini 2 Nisan 2018 tarihinde evinde yaptığımız söyleşide şu şekilde ifade eder:

“Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra, Akşam gazetesinde muhabirliğim esnasında, İstanbul Üniversitesi'nde Yüksek lisansa başladım. Lisans derslerinden tanıdığım Recai Galip Okandan, biraz güç ve aksi bir hocaydı. Ama derslerim gayet iyiydi, ben yine Recai Galip Okandan'ı seçtim. Amme Hukuk'u alanında Recai Galip Okandan'ın derslerine devam ettim. Derslere çoğu zamanda Recai Galip Bey'in yerine Tarık Zafer Tunaya girerdi. Tezimi teslim ettiğim sırada Recai Galip Okandan olmadığı için o sırada Tarık Zafer Tunaya'ya teslim ettim, kabul edildi. Aradan bir ay geçtikten sonra Tarık Zafer Tunaya, tezin kabul edilmediğini söyledi. Bu durum üzerine bende yüksek lisansı bıraktım. Yıllar sonra Paris'te UNESCO görevim esnasında Tarık Zafer Tunaya ile her zaman görüşmüşümdür ve sayenizde buradayım derdim. (Gülerek)

Gazetecilik görevim esnasında bir basın toplantısında, Galatasaray lisesinden hocam ve o sırada Fransız konsolosluğunda kültür ataşeliği yapan Camile Bergeaud ile karşılaştım. Fransa'da yüksek lisans yapmak istediğimi söyledim. Bu görüşmeden iki ay sonra Camile Bergeaud'dan bu durum için olumlu yanıt geldi ve 1952 yılının Ekim ayında yüksek lisans için Fransa'ya gittim. Paris'te 1952-1953 ders yılı içerisinde, Paris Hukuk Fakültesi'nde yüksek lisans derslerine katıldım. O dönem yazılarını hayranlıkla okuduğum Charles Bettelheim'in Sorbonne'daki Pratik Yüksek Araştırmalar Okulu'ndaki derslerine de katıldım.”

Camile Bergeaud ile karşılaşma, Topuz'un hayallerini gerçekleştirmek için bir basamak teşkil edecektir. Topuz için bu bir yıl sadece öğrencilikle geçmeyecektir. Fransa'nın kültür ve sanat ortamının hareketliliğini her fırsatta değerlendirir. Dönemin sosyal ve siyasal olaylarına tanıklık etmesi, mesleki açıdan bir deneyim ve kazanç olmuştur. Fakat imkânlardan dolayı yüksek lisans eğitimini bitirmeden, 1953 Ekim ayında İstanbul'a döner. Eğitim alanındaki projelerini erteleyerek *Akşam* gazetesine dönüş yapar. Topuz, sonraki yıllarda eğitimi konusundaki gelişmeleri şu şekilde açıklar:

“1958 yılında yazı işleri müdürlüğü esnasında Akşam'dan ayrılıp işsiz kaldığım dönemde kendimi doktora çalışmalarına vermiştim. O yıl İstanbul'da UNESCO'nun bir toplantısında, İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay'a yurt dışında akademik kariyer için UNESCO'nun desteği olup olamayacağını sordum. Fahrettin Kerim Gökay beni toplantıda bulunan UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Genel Sekreteri Zeki Karabuda ile tanıştırdı.”

Bu tanışma, Topuz için yurt dışında eğitim olanağı ve ilerleyen zamanlarda UNESCO için bir başlangıç olacaktır.

Bu karşılaşmadan bir iki ay sonra ilk olarak Zeki Karabuda'nın desteği ile Strasbourg'da kurulmakta olan "Uluslararası Yüksek Gazetecilik Eğitim Merkezi"nde düzenlenecek bir seminere katılır. Üç ay süren bu seminerin kapsamında, gazetecilik eğitimi ve iletişim araştırmalarına yönelik projeler ve çalışmalar olacaktır. Bu süreç, Hıfzı Topuz'a gazetecilik ve iletişim adına deneyim ve yenilikler katarken, bu alanlarda önemli kişilerle tanışma olanağı da sağlamış olur.

Strasbourg'da seminer esnasında, üniversite ortamının etkisi ile yeniden Yüksek lisans ile öğrencilik hayatına başlar. Strasbourg Üniversitesi'nde devletler hukuku ve gazetecilik alanlarında yüksek lisans (1957-1959) ve aynı üniversitede Hukuk Fakültesinde gazetecilik alanında doktora (1960) yapar.

1.3. Gazetecilik Dönemi

Hıfzı Topuz, gazetecilik hayatına, 1947 yılında *Akşam* Gazetesinde Beyoğlu yabancılar bölge muhabiri olarak başlar. 1950 yılında, Suriye'ye giderek darbe olaylarını yakından takip etmesi dönem şartları bakımından cesaret gerektiren bir durumdur. Bu arada Topuz'un edebiyat ve sanat çevresine yakınlığı da zamanla gazete içeriğine yansımayaacaktır. Melih Cevdet Anday, Topuz'un girişimiyle, 1954'te *Akşam* gazetesinde sanat edebiyat yapıtaşı çıkarır ve bu kadroya ilerleyen zamanlarda Bedri Rahmi ve Orhan Kemal'de katılırlar.

Topuz'un o yıllarda, Avrupa ülkelerinde yeni başlayan, iletişim alanındaki projelerin içinde yer alması ve bu alandaki eğitimi, kendisini iletişimin ilk uzmanlarından yapacaktır. Bu alandaki ilk eserleri ise şunlardır: “*100 soruda Basın Sözlüğü*”, “*Türk Basın Tarihi*” ve “*Karikatür ve Toplum*”.

Topuz, gazetecilik hayatı boyunca basın özgürlüğü ve gazetecilerin haklarının savunulması konusunda da her zaman öncü konumda olmuştur. Türkiye'de Başkanlığında yaptığı İlk gazeteciler Sendikasını, 1952 yılında Burhan Arpad ve İhsan Ada ile birlikte kurarlar. Topuz, bu süreci 10 Ekim 2018 tarihli söyleşimizde şöyle anlatır:

“*Sendika adı için, Hürriyet başyazarı Ahmet İhsan ‘Bu sendika kelimesi biraz sol kokuyor, gazetecileri (mukavemet) koruma derneği olsa demişti’. Sendika kurulduktan bir süre sonra dönemin Valisi Fahrettin Kerim Gökay ‘Hıfzı, Beyefendi (dönemin başbakanı Adnan Menderes) kızmış sendikayı kapatabilir bir özür yazsınız yazın’ dedi. Biz yazmadık ama kendisi yazdı yine de bir ay sonra sendika kapatıldı. Bir süre sonra tekrar açıldı.*”

Topuz, gazeteci ve iletişimci olarak sendika bünyesinde ve şahsi gayretleriyle gazetecilerin haklarının savunulması, korunması ve basın özgürlüğü konularında her zaman duyarlılığını korumuştur.

Öğrencilik yıllarından itibaren aklında hep gazetecilik olan Hıfzı Topuz, *Akşam* gazetesinde başlayan yolculuğu, UNESCO'da 24 yıl iletişim uzmanı ve ardından yurda döndükten sonra bu alanda İLAD (İletişim Araştırmaları Derneği)'in

kuruluşu ve gazete yazarlığına devam etmiştir. Bu süreçlerden anlıyoruz ki, Topuz gazetecilik ve iletişim alanında her zaman aktif rol almış ve öncü çalışmalara imza atmıştır.

Topuz, hayatının dönüm noktalarını belirleyen olaylar ve kişilerden, 10 Ekim 2018 tarihli söyleşimizde şu şekilde bahseder:

“Hayatımda önemli rol oynayan kişiler, öncelikle Galatasaray’a başlamamda desteği olan anneannemdir. İkinci kişi ise Akşam gazetesindeki patronum ve bana olanaklar sağlayan Kazım Şinasi Dersan. 1952 yılında Paris’e yüksek lisans için gitmemde burs desteği sağlayan Galatasaray’dan hocam ve Fransız kültür ataşesi Camille Bergeaud ve UNESCO’ya girmemde büyük etkisi olan UNESCO Milli Komisyon Genel sekreteri Zeki Karabuda. Bu sürece hayal kırıklığı yaşatarak sebep olan üç farklı kişi var. İlki, Hukuk fakültesinden sonra akademik kariyerimi sürdürdüğüm İstanbul Üniversitesinde yüksek lisans ödevimi kabul etmeyen Tarık Zafer Tunaya. Diğeri Galatasaray’dan arkadaşım Malik Yolaç 1957 yılında Akşam gazetesini satın alınca gazetede işlevişi değişti. Bende bir süre sonra uzaklaşmak istedim. Bu olaylar dolaylı olarak beni UNESCO’ya yönlendirmiş oldu. Son olarak 1983 yılında, UNESCO’dan ayrılmadan önce İsmail Cem telefonla bir öneride bulundu. Arkadaşı Ercan Arıklı’nın bir dergi çıkaracağını ve bu derginin başına da beni uygun gördüğünü belirtti. İstanbul’a dönmek istediğim için bu teklif üzerine 1983 yılı Ocak ayında UNESCO’dan ayrıldım. İstanbul’a döndükten sonra Ercan’la dergi üzerine görüştüğümüzden sonra bu projeden vazgeçtiğini söyledi. Bu durum benim için hayal kırıklığı oldu çünkü iki yıl daha UNESCO’da kalabilirdim.”

1.4. Düşünce Hayatı

Hıfzı Topuz’un düşünce dünyasını şekillendiren ve ona olgunluk kazandıran en önemli etkenler; aile ve çevresi, Galatasaray Kültürü, Atatürk ve Tevfik Fikret’tir.

11 Nisan 2018 tarihinde Gazeteciler sitesindeki evinde yaptığımız görüşmemizde, Topuz bu konuda ayrıntılı olarak şu açıklamayı yapar:

‘‘Ben kendimi Atatürkçü ve Sosyalist   eklinde ifade ediyorum. Hayatımın hiç bir döneminde örgütsel bir siyasi yapılanmanın içerisinde olmadım. Daima aklı ve bilimi ön planda tutmu umdur.

Aydınlanma,  zg rl k, laiklik, demokrasi ve hümanist anlayış Topuzda en g   l  duygulardır. Kendi do rularından ve dürüstlükten ödün vermeden bağımsız sosyalist kimliğini korumuştur. Eserlerinde de bu düşünceler bağlamında konuları seçerek okuyucuya aktarır.

Topuzun düşünce dünyasına esas teşkil edecek temeller ailede ba lamı tır. Bu durum hayatının ileriki dönemlerinde, tercihlerinde ve yol ayrımlarında son derece belirleyici olmuştur. Okuma kültürünün geli mi  olduğu bir aile ortamında yetişmesi, Topuza avantajlar sunacaktır. Yine, 11 Nisan 2018 tarihli g r   memizde, bu konuyla ilgili olarak şunları belirtir:

‘‘Anneannem, Fransız eserleri ve o dönemde gazetelerde tefrika edilen romanları takip eder, biriktirir ve sürekli okurdu. Özellikle, Reşat Nuri, Ömer Seyfettin, Hüseyin Rahmi G r pınar, Halit Ziya Uşaklıgil sevdiğim ve okuduğum yazarlardı. Anneannem ve annem Tevfik Fikretin şiirlerini ezbere bilirlerdi.

Topuzun öğrencilik, gençlik yılları ve gazetecilik dönemleri, kültür, sanat ve edebiyat dünyasının önde gelen isimleriyle aynı ortamda geçmiştir. Aile ve sosyal çevrenin Ni anta ı kısmını, büyük ölçüde Osmanlının son dönemlerinin önde gelen devlet büyüklerinin aile çevresi oluşturur.

Hıfzı Topuzun ailesi, ya ayı  ve eğitim anlayışı bakımından batıya dönük modern bir yapıya sahiptir. Ailede geçmişten gelen bir Galatasaray geleneği vardır. Topuzun büyükbabası ve üç a abeyi de Galatasaray lisesinde okumuştur. Annesi ve anneannesi konakta matmazellerden Fransızca   renmi ler. Babası da bir süre Fransada Fontainebleauda okumuş. Haliyle bütün aile Fransızca eğitimden yanadır. Topuz da ilkokul beşinci sınıftan itibaren, düşünce dünyasının şekillenmeye ba ladığı yer olan Galatasarayda devam eder. Köklü bir eğitim kurumunun, geleneğe dönüşmesinde kuruluş felsefesinin önemi, o eğitim kurumunda yeti ten öğrencilerden anlaşılmaktadır.

Bu tarihi süreç, Sultan Abdülaziz'in 1867'de Fransız imparatoru III. Napolyon'un davetiyle Fransa'ya gitmesiyle başlar.

Sultan Abdülaziz, orada devlet kuruluşlarını gezmiş ve özellikle eğitim sistemine hayran kalmıştı. Fransızlar daha önce de Babıali'ye bir nota vererek eğitim alanında reformlar yapılmasını ve lise düzeyinde okulların açılmasını önermişlerdi. O zamanki Fransız büyükelçisi, Ali ve Fuat Paşalarla bu konuyu görüşmüşlerdi. Fransızlar;

- *Din ve mezhep farkı gözetmeksizin öğrenci alınması,*
- *Öğretim dilinin Fransızca olması,*
- *Yönetimin Fransız öğretmenlere bırakılması,*

Konuları üzerinde duruyorlardı.

Sultan Abdülaziz, Fransa dönüşünde okul işinin ele alınmasını ister ve Babıali bazı derslerin Türkçe okutulması koşuluyla Fransa'nın önerisini kabul eder. Buna göre, okulun müdürü ve ders nazırı Fransız olacak, ikinci müdürlüğe de bir Türk geçirilecekti. 1868 Eylül tarihinde, Galatasaray Mekteb-i Sultanisi (Lycée Impérial Ottoman de Galata Sérai) böyle kurulmuş oldu.⁷

Hıfzı Topuz, Galatasaray Lisesinin eğitim anlayışını ve kendi düşünceleri üzerindeki etkilerini, 26 Mart 2018 tarihli görüşmemizde şu başlıklar altında toplar:

- *Akla ve bilime dayanan çağdaş ve modern eğitim yapısı,*
- *Aydınlanma fikirleri ile yeniliklere açık olması,*
- *Laik düşünce yapısı,*
- *Fransız hocaların rasyonalist düşünce yapısı,*

⁷ Hıfzı Topuz, *Elbet Sabah Olacak*, Remzi Kitabevi, 10. Baskı, 2015, s.34,35

- *Galatasaray'ın hem bulunduğu muhit gereği, hem de bünyesinde barındırdığı hocalar ve öğrencilerle birlikte farklı ve geniş bir kültür zenginliğine sahip oluşu.*

Topuz'a göre Galatasaray, sadece Türkiye'nin değil; bütün Doğu'nun Batı'ya açılan ilk penceresidir.

1.5. Hıfzı Topuz'da Aydınlanma ve Batılılaşma

Hıfzı Topuz'un eserlerinde ve konuşmalarında özellikle vurguladığı konu, Aydınlanma ve Batılılaşmadır. Aydınlanma'nın Batılı gibi yaşamak değil; düşünce yapısında ve sorunlara karşı, değişen koşullara göre aklın ve bilimin yolunu izlemek olduğunu özellikle vurgular.

Topuz'un düşünce yapısının oluşumundaki en önemli rol, Atatürk ve Atatürk'ün: *'Ben inkılabın ruhunu ondan aldım, Tevfik Fikret'i tanıyanlar, benim ne yapmak istediğimi kavrayacak kimselerdir.'* sözleriyle ilham aldığı ve etkilendiği düşünür, eğitimci ve şair Tevfik Fikret'e aittir.

Hıfzı Topuz'a göre, Tevfik Fikret'in başlattığı Aydınlanma'yı, Atatürk devlet politikası haline getirmiştir.

Topuz, 11 Nisan 2018 tarihinde gerçekleştirilen '*Galatasaray Lisesi 5. Dil ve Edebiyat Günleri*' kapsamında, Galatasaray Lisesi Tevfik Fikret salonunda yaptığı konuşmada *'Tevfik Fikret ve Aydınlanma'* konusunda öğrencilere şu açıklamalarda bulunur:

"Tevfik Fikret, Galatasaray'ın tarihine damgasını vurmuş en önemli aydınımızdır. Fikret bu düşüncelerini ilk başta Galatasaray'da yaymaya başlamış ve bu bakımdan Galatasaray Sultanisi, Türkiye'de aydınlanmanın beşiği olmuştur.

Aydınlanma, 18. yüzyılda gelişmiş ve yaygınlaşmış bir felsefe akımıdır. Fransızlar 18. yüzyıla 'Işıkların Yüzyılı' derler. Aydınlanmanın kökü, Rönesans ve Reform Dönemi'ne dayanır. Aydınlanma akılcılıktan, akıl aracılığı ile doğru bilgilere ulaşmak ve toplumsal yaşamı akılla düzenlemektir. Yoksa kara inançlarla, dine dayalı kurallarla, Ortaçağ'dan kalma yöntemlerle, duygularla değil.

Aydınlanma, akli kullanarak insanları anlamak, evreni, doğayı ve dünyayı akılla yorumlamak, aklın yol göstericiliğine inanmak demektir. Aydınlanma, sorunlara akıl ve bilim yoluyla yaklaşmak, tıbbı, müspet ilimlere ve teknolojiye inanmaktır. Aydınlanma, çağdaş bir kültürü gerektirir.

Tevfik Fikret bizde aydınlanmanın ilk öncüsüdür. Fikret, bağnaz inançlardan, dogmatik etkilerden kurtulmuş ve Atatürk'ün dediği gibi hayatta en gerçek yol gösterici olarak bilime ve akla inanmış bir insandır. Fikret, aydınlanmayı yaratan düşünürlerden esinlendi. Galatasaray'daki hocalarından Descartes'i, Montesquieu'yu, Rousseau'yu, Voltaire'i, Diderot'yu ve Victor Hugo'yu öğrendi. Onların kitaplarını okudu ve aydınlanmayı ülkemize getirdi.

Fikret'ten önce bizde batılılaşma vardı, ama bu aydınlanma demek değildi. İttihatçıların içinden Pozitivistler ve Masonlar da çıktı, ama onların aydınlanmacı olduğunu söylemek kolay değildir. Fikret düşüncelerini açıklarken, tutucuların, şariatçıların, Sebilürreşatçıların saldırılarına hedef oldu, ama yılmadı, ödün vermedi ve dimdik durdu. Aşîyan'a kapanıp tek başına yaşadı. Topuz, Tevfik Fikret'in, "İnsanlığın ancak vicdan ve irfan hürriyetiyle ileri gidebileceği, taassup ve istibdadın er geç yıkılmaya mahkûm olduğu" kanaatini ileri sürer. O bakış açısı ve eğitim anlayışında getirdiği yenilikler ile medeni ve hür bir toplum düşüncesiyle zamanının ötesinde bir aydıındı. Fikret, akla ve gönüllü etki etmeyen bir yeniliğin, milli ve insani eğitimden beslenmeyen ve destek almayan bir değişimin devamlı olamayacağına inanır. Ezberci eğitime karşı, uygulayarak öğrenmeye öncelik verir. Amaç, yaratıcı, özgüveni yüksek, kimlikli bireyler yetiştirmektir ve sürekli müspet ilimlerin önemine dikkat çekmiştir. Ahlaki kişiliği inşa ederek, aklın fen bilimlerine ve doğaya bakan yönünü geliştirmeyi esas alınmıştır. Çağdaş ve gerilikten uzak eğitim anlayışının çocuklar ve gençler üzerinde olumlu etki yaratacağına inanmıştır. Güncelliğini koruyan sorunlara karşı her zaman geçerli olacak bir çözüm yolunu Tevfik Fikret'in ifadelerinde bulabiliriz: "Çözüm için tek çare vardı: milletin kültür düzeyini yükseltmek... Aydın, yaratıcı ve beceri sahibi gençler yetiştirmek ...

Fikret'i anlayamayanlara karşı, en güzel yanıtı Atatürk veriyor ve şöyle diyor. 'Efendim, efendim, anlamadım. Ne dediniz? Fikret büyük şair değil miydi?

Milyonla barındırdığı ecdat arasından kaç nasiye (alın) vardır çıkacak, pak-ü dirahşan (temiz ve aydınlık)... O karanlıklar içinde bir nur gören ve halkı o nura doğru götürmeye çalışan Fikret, feryadı koparırken sizler neredeydiniz? Niçin, içinizden kimse onun gibi feryat etmedi? Ben Fikret'e yetişemedim. Onun sohbetlerinden istifade edemedim. Kendimi bedbaht sayarım, fakat onun bütün eserlerini okudum. Birçoğu ezberimdedir. O hem büyük şair, hem de büyük insandır.'

İşte Atatürk'ün belirttiği gibi Fikret bugün de bize yol gösteriyor.'

Topuz Batılılaşma konusunda ise yine 11 Nisan 20118 tarihli "Galatasaray Dil ve Edebiyat Günleri"nde, Galatasaray Lisesi Tevfik Fikret Salonunda yaptığı konuşmada şunları söyler:

"Bizde batılılaşma yolunda ilk adımlar, 1720 yılında III. Ahmet döneminde Sadrazam İbrahim Paşa'nın Sadaret kâtiplerinden Yirmi Sekiz Çelebi-zade Mehmet Efendi'nin elçi olarak Fransa'ya gönderilmesiyle atılmıştır. Mehmet Efendi İstanbul'a döndüğünde Padişah'a sunduğu "Sefaretname" ile oralarda gördüğü sarayları, köşkleri, bahçeleri, Paris Tıp okulunu, hayvanat ve botanik bahçelerini, Goblen dökümhanesini, ayna fabrikasını, rasathaneyi, resim atölyelerini ve matbaaları ayrıntılarıyla anlatmıştır. Sadrazam Damat Ahmet İbrahim Paşa da bunlardan esinlenerek İstanbul'da bir takım yenilikler yapılmasını uygun bulmuştur. Mehmet Efendi ile birlikte Paris'e giden Sait Mehmet Efendi de Müteferrika İbrahim Efendi ile görüşmüş ve bu girişimler sonucunda ilk matbaa 1727'de kurulmuştur. Bu ilk matbaada mantık, tarih, coğrafya, edebiyat ve topçuluk kitapları basılmıştır. O dönemde tıp ve anatomi dallarında da batının etkileri görülmüştür. III. Selim döneminde de (1789-1807) Paris'e ve Londra'ya elçiler gönderilmiştir.

Bütün bunlar batılılaşmanın ilk basamaklarıdır. Bunların yanı sıra aynı yıllarda İstanbul'da Mühendishane-i Bahri-yi Hümayun ve Mühendishane-i Berri-yi Hümayun kurulmuş ve bu okullarda ders vermek için İngiltere'den ve İsveç'ten uzmanlar getirtilmiştir.

II. Mahmut döneminde de (1808-1839) batılılaşmaya önem verilmiş özellikle giyimde ve eğitim anlamında yenilikler olmuştur. Bu dönemde Tıphane ve

Cerrahhane, daha sonra da Mekteb-i Tıbbiye-i Aliye-i Şahane açılmıştır. Bunların yanı sıra Buffon'un biyoloji ve Fizyoloji kitapları da Türkçe'ye çevrilmiş ve Mekteb-i Ulum-ı Harbiye kurulmuştur.

Bu gelişmeleri, Sultan Abdülmecit döneminde (1839-1861) ilan edilen Tanzimat izler. Abdülmecid'in sarayında batı müziği çalınmış, Naum Tiyatrosu kurulmuş, opera getirtilmiş, marşlar yazılmış, kölelik yasaklanmış ve batılılaşmanın birçok alanda temelleri atılmıştır.

Abdülaziz döneminde (1861-1876) batılılaşma adına büyük gelişmelere tanık oluyoruz. Abdülaziz, Avrupa ülkelerini ziyaretinde gördüklerinden esinlenerek, saraylar ve köşkler yaptırmıştır. O dönemde eğitimde çok önemli hamleler söz konusudur. Rüştîye'den sonra İdadiler, Darülfünun, Mekteb-i Sultani açılmış ve meslek okulları yaygınlaştırılmıştır.

Batıdaki gelişmeler ve ilerlemeler takip edilirken bu ilerlemenin bilime, tekniğe ve akılcılığa dayandığı tam olarak anlaşılamamıştır. Bazı kesimlerde batılılaşma, batının yaşayış şekline, eşyalarına, yeme içme, kıyafet gibi durumlara özentisi ve hayranlık olarak algılanmıştır.

İşte burada batılılaşma ile aydınlanmanın farkını görüyoruz."

Topuz'u, 7 Mayıs 2018 tarihindeki ziyaretimde ise, bu konular bağlamında Atatürkçü Sosyalist kavramı altındaki, siyasi duruşunu şu ifadelerle dile getirir:

- *Atatürk aydınlanmayı ve akılcılığı devlet politikası haline getirmiştir,*
- *Laiklik kavramı ile dini devlet politikası yapmamıştır,*
- *Emperyalizme ve yabancı sermayeye karşı olmuştur,*
- *Ulusal sermayeyi korumaya yönelik modellerin uygulamasını istemiştir,*
- *Devletçilik,*
- *Devrimcilik,*
- *Olumlu ve yaşayan fikirlerin savunucusu olmuştur,*
- *Atatürk'ün tam bağımsızlık ilkesi, demokratik sosyalizm iledir.*

Hıfzı Topuz, Atatürkçülüğü, devrimciliği, laikliği, çağdaş demokrasi ilkelerini, sosyal adaleti savunan ve her şartta barışa inanan, her zaman insandan yana olan ve sevgiyi, tutkuyu arayan bir sosyalisttir.

Yine aynı görüşmemizde, Topuz'un ifadelerinde yer verdiği düşüncelerini ve siyasal yaklaşımını şu cümlelerle özetleyebiliriz. Öncelikle, karşı olduğu durumlar aşağıda ki gibi ifade edilebilir:

- *Ekonomik ve siyasi büyük güçlerin medyaya egemen olması,*
- *Dinlerin sömürü aracı olarak kullanılmasına, cemaat anlayışıyla toplumlara yön verilmesi,*
- *Çıkar gruplarının kitleleri sömürmesi,*
- *Uluslararası finans kapitalin, küreselleşme adına dünyayı sömürmesi,*
- *İç-dış savaflara yönelik olarak, silah endüstrisini elinde bulunduran ülkelerin emrindeki politikacıların, ülkeleri ve toplumları birbirine düşürerek düşmanlık yaratmaları,*
- *Toprakların yağma edilmesi,*
- *Tarıma ve turizme ayrılması gereken toprağın imar ve çıkar amaçlı kullanılmasına ve doğa güzelliğini bozacak her türlü girişimler,*
- *Paralı eğitim ve paralı sağlık hizmeti,*

Savunduğu düşüncelerin etrafında ortak paydaların saptanması gerektiğini düşünen Topuz, bu ortak paydaları şöyle sıralar;

- *Türkiye'nin bağımsızlığını koruyabilmesi için dış politika ilkelerinin saptanması, yani Amerika ve Avrupa ülkeleriyle ilişkilerde bağımsızlık; büyük güçlerin maşası ve taşeronu olmamak,*
- *Güçler ayrılığı ilkelerine uyarak adaleti sağlamak ve mahkemelerin bağımsızlığını savunmak,*
- *Sosyal adalet ve gelir dağılımında dengeyi oluşturacak önlemleri almak,*

- *Din sömürüsünü önlemek,*
- *Eğitimde laiklik ilkelerinden ayrılmamak,*

1.6. Paris ve UNESCO Yılları

Hıfzı Topuz, Paris'e ilk olarak 1952 yılında, yüksek lisans eğitimi için bir yıl süreliğine burslu olarak gider. Aynı zamanda, bu bir yılda Paris'te yaşanan toplumsal ve siyasal olayları bir gazeteci gözüyle yakından takip etmiştir.

Farklı kültürlere, sanatlara ve insanlara her zaman merakı olan Topuz için, söz konusu Paris olunca gezilecek, görülecek çok şey vardır. Müzeler, tiyatrolar, konserler, sergiler... Dönemin siyasal ve sosyal ortamına gazeteci yönüyle tanıklık etmesi de ileriki yıllar için deneyim olacaktır. Ortamın sanat ve fikir açısından elverişli olması dolayısıyla ve koşullar gereği ülkemizden de birçok isim orada bulunmaktaydı. Bu durum bir bakıma sosyal hareketlilik katıyordu. O dönemde Paris'te Topuz'un çevresinde şu isimler vardır; 1943'te Güzel Sanatlar Akademisi'nden tanıştığı Avni Arbaş, Abidin Dino, Sabahattin Eyüboğlu, Fikret Mualla, Galatasaray'dan tanıdığı ve Şakir Paşa'nın kızı ressam Fahr-el Nisanın oğlu, Cevat Şakir'in yeğeni Nejad Devrim, Pertev Naili Boratav ve o yıllarda Paris'e bursla gelen Necati Cumalı.

Hıfzı Topuz 1953'te İstanbul'a döner ve Akşam gazetesinde devam eder. 1957 ve 1958 yıllarında kısa sürelerle eğitim ve toplantılar için yeniden Paris'e yolu düşer. Bu dönemlerde, Strasbourg'da kurulmakta olan "Uluslararası Yüksek Gazetecilik Eğitim Merkezi"nde düzenlenen üç aylık bir seminere katılma fırsatı bulur. Bulunduğu ortamlar, yeni düşünceler ve fırsatlar Topuz için UNESCO'ya giden yolların başlangıcı olur.

1957 yılında İstanbul'da bir kokteylde emekli dışişleri memurlarından Zeki Karabuda'yı tanır ve kendisine Unesco'da çalışma olanaklarını sorar ve bir süre sonra Zeki Bey'den bir mektup alır.

Bu mektup, Topuz'un hayatında bir dönüm noktası olacaktır ve gerekli başvuruların ardından 2 Ocak 1959 tarihinde, Paris'te UNESCO Genel Merkezi'nde

“Gazetecilik Eğitim Uzmanı” olarak buradaki görevine başlar. İlerleyen zamanlarda iletişim araçlarını geliştirme, uluslararası gazetecilik örgütleri arasında mesleksen işbirliği, basın ahlakı projelerini yürütür. 1975’ten sonra Özgür Haber Dolaşım Şefi olarak görev yapar. Topuz, UNESCO bünyesinde Strasbourg’da açılan Yüksek Gazetecilik Eğitim Merkezinden diploma alması ve iletişim alanında doktora yapmasıyla, Fransa’da ilk iletişim doktorası unvanına sahip UNESCO’nun da yetiştirdiği ilk iletişim uzmanı olacaktır.

Topuz, UNESCO bünyesinde ve meslek hayatı boyunca her zaman ayrımcılıktan uzak, adaletten ve barıştan yana, özgür, bağımsız ve sansürsüz bir basın anlayışı ile prensipli bir tutum sergilemiştir. Gazetecilik eğitimini ve iletişim araçlarının geliştirilmesi yönündeki çalışmalarını dünyanın birçok ülkesinde bu anlayış etrafında gerçekleştirmiştir.

Topuz, UNESCO döneminde sorumlu olduğu projelerini 26 Temmuz 2018 tarihli görüşmemizde şu şekilde anlatır:

“UNESCO’da ilk başlardaki görevim gazetecilik eğitiminin geliştirilmesiydi, sonra gazetecilik merkezlerinin kurulması, gazetecilik okullarının açılması ve bölgesel gazetecilik seminerleri düzenlemek, sonraki yıllarda iletişim araçlarının geliştirilmesi, haber ajansların kurulması, haber ajanslarına personel yetiştirilmesi, televizyon ile eğitim, medya, basın ve kırsal basın, ayrıca özgür ve dengeli haber dolaşımı basın ve iletişim ahlakı, gazetecilerin korunması, bunlardan sorumluydum.

O dönemde Avrupa ülkelerinde gazetecilik eğitimi yeni önem kazanıyordu. Örneğin, Fransa’da iki gazetecilik okulu, İngiltere’de London School of Journalism, Almanya’da yalnız Münih’te bir okul vardı. İtalya’da, Portekiz’de, Belçika’da, İspanya’da ve Doğu Avrupa ülkelerinde durum farklı değildi. Bizde yalnız İstanbul Üniversitesi içinde iki yıllık bir gazetecilik enstitüsü vardı. Biz UNESCO’da Avrupa’da gazetecilik eğitiminin geliştirilmesi için Strasbourg’da seminerler düzenledik, Türkiye’den gazetecilere de burslar verdik. İlerleyen zamanlarda, Latin Amerika, Afrika ve Asya’da bölgesel eğitim merkezleri kurmaya yöneldik. Bu bağlamda gazetecilik eğitime yönelik, Strasbourg’ta, Dakar’da, Bamako’da, Hindistan’ın Nagpur kentinde, Beyrut’ta, Budapeşte’de, Latin Amerika ülkelerinde

bölgesel toplantılar düzenledik. Önemli projelerden birisi de Kırsal Basın projesiydi. Burada amaç, okuryazar oranının düşük olduğu ülkelerde halkı bilinçlendirmek amaçlı, onların anlayabileceği gazetelerin çıkartılmasını sağlamak ve bunun için gerekli kadrolar oluşturmaktı. Sonraları görevim basın ahlak kurallarının geliştirilmesi ve iletişim özgürlüğünün savunulması oldu. Bu amaçla bölgesel ve uluslararası meslek örgütleri arasında toplantılar düzenledik.”

Bu arada Topuz’un önemle üzerinde durduğu konulardan birisi, ülkemizde o dönemlerde kendi basın dünyamız adına yapılan çalışmaların yetersizliğidir. Bu alanda Topuz’un ilk incelemesi olan, *Information Internationale dans la Presse Turque* (Strasbourg) 1961’de Paris’te yayınlanır. Topuz şöyle devam eder konuşmasına:

“Ben her zaman farklı kültürlere, ülkelere ve insanları tanımaya meraklıydım. İletişim araçlarının geliştirilmesine yönelik toplantı yer ve zamanlarını ben ayarlıyordum. Birçok toplantılara zorunlu olmadığım halde gidiyordum.”

Böylelikle, sosyal sorumluluk duygusuyla ve içtenlikle yaptığı bu projeler esnasında Topuz, farklı kültürleri keşfedip ve insanları tanımış olur. İnsanlara yararlı olma çabası ve kurduğu gönül bağları, Topuz’un kendisine sevgi ve vefa olarak dönecektir.

Diğer taraftan, Topuz’un ülkemizle ilgili çalışmaları da devam edecektir. Belirtecek olursak; öncelikle Ankara’da Siyasal Bilgiler Fakültesi içinde bir basın yayın yüksekokulunun kurulması için bir proje oluşturulur. Ayrıca, Cumhuriyet gazetesine sürekli yazı ve röportajlar gönderir. Bir süre de Milliyet gazetesine çoğu Afrika üzerine olmak üzere dizi röportajlar gönderir.

UNESCO bünyesindeki işler dışında, Topuz’un Paris yılları, her anlamda hareketli geçmiştir. Dostlar, ziyaretler, akşam yemekleri Paris ve çevresi geziler... Sanat ve edebiyat dünyasından dostluklar ve ortak arkadaşlarla canlılığı ve hareketliliği artan paylaşımlar. Hıfzı Topuz’un dost canlısı ve içten oluşundan gerek dost ziyaretleri hiç eksik olmaz. Yine 26 Temmuz tarihli aynı söyleşimizde, Paris’te

ülkeden uzakta geçirdiği yılları nasıl değerlendirdiğini sorduğumda şöyle cevap veriyor, o günleri gayet içten sıcak bir duyguyla hatırlayarak:

“Hiç ne yapsam diye düşünmedim, her zaman sürekli dostlarla buluşur bir yerlere giderdik veya bizim evde veya onlarda toplanırdık. O yıllarda kimler yoktu ki? O toplantılarda, Avni Arbaş, Abidin Dino, Güzin Dino, Pertev Naili Boratav ve Hayrunissa, Bedri Rahmi, Nejad Devrim, Bedrettin Tuncel, Hasan Ali Yücel...

Paris’te yaşadığım yer, Seine Nehri’nin iki kolu arasında kaldığı için ada sayılan ama hiç de adaya benzemeyen Seine Louise adasında ve Baudelaire’in, 1842’de yaşadığı yeri.

Türkiye’den gelenleri Paris’i ve yakın çevresini gezdirirdim. Başka zamanlarda sürekli çalışırdı. Gazete yazıları, araştırmalar ve röportajlarla meşgul olurdum.”

Topuz, 1983’te UNESCO’dan emekli olur ve ülkeye döner. İlk iş olarak 1957 yılında Strasbourg’da bir toplantıda düşündüğü ve karar verdiği, iletişim araştırmaları mesleki çalışmaları geliştirmeye yönelik çalışmalara başlar.

Topuz’un, Paris’te bulunduğu yıllarda ülkemize gönderdiği bazı yazılar ve röportajlar ekte yer almakta olup, bu çalışmalar ana başlıklar olarak aşağıdaki gibidir.

1) *Paris Mektubu*: Şair Paul Eluard’ın ölümü üzerine Paris’te duyulan üzüntüyü anlatır. Akşam Gazetesi ve Yeditepe Dergisi 27.Sayı, 15 Aralık 1952 tarihinde yayınlanır.

2) *Gabriel Garcia Marquez ile yaptığı röportaj*: Milliyet Gazetesi, 7 Eylül 1980 tarihinde yayınlanır.

3) *Paris’te Bir Türk Ressamı*: O dönemlerde Paris’te yaşayan ve Roue galerisinde açılan ve büyük ilgi uyandıran resim sergisine dair görüşleri içeren ressam Avni Erbaş’ı konu alan yazısı. Yeditepe Dergisi, Sayı: 41, 15 Temmuz 1953 tarihinde yayınlanır.

1.7. Yazar Yönüyle Hıfzı Topuz

Gazeteci, yazar ve araştırmacı yönüyle Hıfzı Topuz, yazılarında ve söyleşilerinde, öncelikle barışı, adaleti, düşünce özgürlüğünü, aydınlanmayı, akli ve bilimi savunan düşüncelere yer verir. Topuz, yazarlığı iletişim araçlarından birisi olarak görür. Bir bakıma basın hayatındaki anlayışını edebiyat yapıtlarıyla da devam ettirir.

Topuz belgesel romanlarında, tarihi ve sosyal temellere dayalı gerçekler etrafında, kurguya yer verir ve düşüncelerini, gerçek kahramanların, gerçek hikâyeleri etrafında yansıtır. Tarihi olaylara vurgu yaparken, devrin olaylarına karşı duyarlı bir bakış söz konusudur. Bu bağlamda yazılarında bir aydın merakı, bakışı ve iyimser bir tavır hâkimdir.

Topuz'un yapıtlarında kişiliğinin yansımaları da görürüz aslında. Okuyucu ile arasında mesafeye yer vermeden ve üst insan modeli çizmeden, alçak gönüllü ve maskesiz bir üslup kullanır. Açık ve yalın anlatımı sayesinde, toplum üzerinde eserlerinin yansımaları görebiliriz. İfade ettiği düşünceleri, sözcüklerin gölgesinde kalmadığı için, yapıtlarında, kullanılan dil ile düşünce uyumu etkin şekilde görülebilir.

2 Nisan 2018 tarihli söyleşimiz esnasında, sevdiği ve etkilendiği edebi kişilikleri ve yazarlık sürecini şu sözlerle anlatır:

“Ahmet Rasim'in açık ve anlaşılır üslubunu severdim. Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin ve Sabahattin Ali severek okuduğum yazarlardı. Okurun anlayamayacağı uzun cümleler, yabancı sözcükler ve paragraflar kullanmıyorum. Halkın bilgi düzeyine uygun bir seviyede anlatıyorum. Ben düşüncelerimi yaymak için roman, anı ve inceleme türlerinde kitap yazma yolunu seçtim. Her kitabımda bir mesaj veriyorum. Mesaj yayınlamayı bir iletişim konusu olarak ele alıyorum. Yani mesajımı yayınladıktan sonra okuyucunun ona göstereceği tepkileri de merak ediyorum. Bu tam demokratik bir iletişim uygulaması oluyor. Yani okuyucuya kendi düşüncelerimi zorla kabul ettirmek değil, onlardan gelecek tepkilerin ışığında yeni mesajlar oluşturuyorum. Buna iletişimin demokratikleşmesi diyorlar. Ben onu

uygulamaya çalışıyorum. Bu şekilde medyada yapamadığım şeyi yayıncılıkta yapmaya çalışıyorum. ‘‘

Hıfzı Topuz’un, devam eden yazarlık süreci daha çok bir amaç ve umut noktasından başlamıştır. Bu süreci hazırlayan ve belirleyici etkenler; aile faktörü, Galatasaray kültürü, eğitimi, kişisel birikimi, merak ve sosyal çevresi olarak belirlenebilir.

Topuz’un yazı hayatı, ilk olarak Fahrinüsa Zeit sergisine dair görüşlerini belirten ekler bölümünde yer alan yazısını, *Yeditepe* dergisinde yazmasıyla başlar.

Romanlarında, inceleme-araştırma, anı ve gazete yazılarında ortak birtakım kaynaklar bulunur. Bu alt yapıda, edebiyat, tarih, kültür ve sanat alanlarına kadar giden zengin bir birikim ve kişi kadrosu vardır. Ailede oluşan bilincin sosyal ortamla beslenmesi, bu sürece zemin hazırlamıştır. Farklı ortamlarda tanık olduğu, siyasi, tarihi olaylar ve sancılı süreçlerin yazarlığına yön verdiği söylenebilir.

Topuz, kendisini ortaya koyuş biçimiyle, eserlerinde kişisel birikiminden, anılarından ve belgelerinden faydalanmasını bilmiştir.

Hıfzı Topuz, romanlarında; gazeteci yönüyle, yazar kimliği ile ve roman kahramanı olarak olayların hem içinde, hem de tanığı konumdadır. Örneğin ‘‘*Kara Çılgılık*’’ adlı romanında anlatılmak isteneni belirten ve olayları değerlendiren, kendi hayatı üzerinden gizli kahraman kendisidir. Bu romanda, sömürgeci güçler karşısında, yerli Afrikalıların direniş sürecine tanık olmuş, Vedat adlı gazeteci yazarın kendisidir.

Yazarlığının yanında Hasan Ali Yücel dönemi kültür politikalarında önemli misyonu bulunan Sabahattin Ali’nin anlatıldığı; 36. Orhan Kemal Roman Armağanı kazanan ‘‘*Başın Öne Eğilmesin*’’ adlı eserinde Sabahattin Ali’nin cinayetine dair cevapsız bırakılan bütün sorulara ve detaylara yer vermiştir. Bazı romanlarında ise, bazen kurguda yer alan ikincil kişi, bazen de düşüncelerini söylediği kişi kadrosunun tamamının kendisi olduğu belirtilebilir.

Topuz'un romanlarından *Meyyale* ve *Nevbahar*'da ise ortak noktalar göze çarpar. Her ikisinde de kadın kahramanların etrafında aile çevresi ve dönem tarihsel, sosyal arka planıyla ele alınmıştır. *Meyyale*'de Topuz'un annesi Melahat hanımın anneannesi Meyyale Hanım, *Nevbahar*'da ise annesi Melahat Hanım ana karakterdir. Her iki romanda da Topuz'un ailesinden kalan; mektuplar, fotoğraflar ve kendi anıları içeriğin temellerini oluşturur.

Yazarın eserlerinde, anılar, mektuplar ve deneyimler sayesinde, resmi tarih sayfalarında yer alan bilgilerin arka planını oluşturan sosyal ve siyasi ortamı görmüş oluruz. Okuyucuya aklın ışığında eleştirel bir bakış sunar. Bazen, tarihi bir kişinin portresi etrafında dönemin olaylarını ele alır, bazen bir aşk hikâyesi üzerinden geçmişe duygusal bir yaklaşım gerçekleştirir. Bu hümanist yaklaşımla, tarihten sadece adını bildiğimiz kişilerin, insani taraflarını, sevgilerini, duygularını ve aşklarını da görmüş oluruz.

Bu şekilde, her zaman var olan aşkın ve tutkunun canlılığını, gerçekliğini ve değişmezliğini bir kez daha anlatır. Bu duyguların Topuz'un, kendi mizacında olması anlatımı çok daha etkili kılar ve okuyucuya yaşıyormuş hissini verir.

2 Nisan 2018 tarihli söyleşimizde Topuz, belgesel romanlarında, konuyu ele alırken gerçek ve kurgu konusuna şu şekilde açıklama getirir:

“Ben yazdığım kişilerin, daha çok insani yönlerini ve verdikleri mücadeleyi ele alıyorum, edebi değerleri üzerinde durmuyorum, hayatının tamamını değil de benim ve okuyucuların ilgisini çekebilecek yerleri, hümanist bir yaklaşımla ele alıyorum. Bunların yanında elbette kurmaca da var ama nerelerde? Kitaba canlılık katmak için ikincil insanlar ekliyorum. Bu ikincil kişiler, bazen ben oluyorum. Tarihi kişilerde ve olaylarda asla kurmaca yok. Tarihin önemli olayları ve roman kahramanı etrafında kendi düşüncelerimi somutlaştırıyorum, ama tarihe dokunmuyorum. Bazen olayların ayrıntılarına o kadar kaptırıyorum ki kendimi, kurguya bile gerek kalmıyor. Hayal gücüyle yazdığım bölümler gerçeklere göre daha az. Eklemeler ve kurgu olduğu için hiç birine biyografi demiyorum, bu haliyle belgesel roman niteliğini taşıyor.”

Topuz'un sosyal bir sorumluluk duygusuyla ele aldığı romanlarında, coşkulu ve içten bir anlatım hâkimdir. Eserlerinde, inandığı ve savunduğu düşüncelerinin değerine inanmış, arayış içinde olmayan bir yazar gerçeği görürüz. Haliyle anlatımda, bu durumdan ileri gelen bir netlik vardır.

Romanlardaki coşkulu ve insani anlatım; okurda hayatın içinden gelen yaşantıların gerçekliği karşısında bir etkileşim ve bilinç oluşturuyor.

Topuz'un edebiyat yapıtlarında, yazar kimliği ile gazetecilik kişiliği bir kaynaşma içerisindedir. Belge niteliğini taşıyan mektupları, fotoğrafları ve anıları içeren bu yapıtlar, haliyle sonraki kuşaklara aydınlatıcı ve yol gösterici olmaktadır.

Topuz, eserlerinde ele aldığı ve tespit ettiği konularda, geçmiş eleştirel bir bakışla yeniden yorumlayarak günümüze taşımamızı ve bu şekilde hataların tekrarlanmamasını sağlayacak bir bilinç oluşturmayı amaçlamaktadır. Bunu da daha çok, ılımlı bir yaklaşımla, sevgiyle, umut ve iyimserlikle yapar.

1.7.1. Hıfzı Topuz'un Eserlerinin Kaynakları

Topuz'un, her dönemdeki gazete ve dergilerde yer alan yazılarından, aile, edebiyat, kültür, sanat, basın çevresinden, özel mektuplardan ve yine aynı çevrelere ait fotoğraflardan oluşan zengin bir arşivi bulunmaktadır. 26 Temmuz 2018 tarihinde evinde yaptığımız görüşmemizde bu arşivi konusunda Topuz şunları söyler:

“ Arşivimi, hayatımın her alanından ve döneminden oluşan belgelerle oluşturdum ve bu arşivden yararlanmayı bildim. Yazarken, mektuplar, anılarım ve arşivim çok faydalı oldu. Bunlarla ilgili kitapları da topladım. Gerektiğinde o kitapları araştırıyorum. Kaynağa dayanmadan sadece kurmaca yazı yazmaya heves etmedim. Mutlaka olaylara dayandırdım. Mesela Namık Kemal kitabımda onun zayıf taraflarını da yazdım. Hümanist açıdan ele aldım.”

1.7.1.1. Aile Mirası Anlatılar

Topuz'un geçmişe dair, vefalı, meraklı ve duyarlı oluşu, kendisini birçok alanda zengin bir arşiv sahibi yapacaktır. Aynı tarihli görüşmemizde ailesinden bahsederken şöyle anlatmıştı bu durumu;

“Annem ve anneannem bu değer bilme yönümü bildikleri için ‘sen kıymet bilirsin diyerek’ bütün belgeleri, mektupları ve fotoğrafları bana verdiler. Onları her zaman özenle muhafaza eder ve incelerim.”

Bu merak ve birikimi, özellikle yazar kimliğini besleyecektir. Sultan Abdülaziz dönemine kadar uzanan aile anılarını büyüklerinden dinlemesi, ailesinin sosyal kültürel yapısı, küçüklüğünde başlayan okuma ve öğrenme merakı kendisine esaslı bir görüş kazandırmıştır.

1.7.1.2. Mektuplar

Uzun yıllar ailesinden ve yakın dostlarından uzakta yaşamış olan Topuz için, her zaman mektupların yeri ayrı ve özeldir. Bundan dolayı geniş bir mektup arşivine sahip olan Topuz, bu konuyla ilgili yine 26 Temmuz 2018 tarihli görüşmemizde kendisini şu şekilde ifade eder:

“Ben belge meraklısıyım, çocukluğumdan beri bütün mektupları toplarım. Arşivimde yirmi otuz dosya kadar mektuplar vardır. Kimlerin mektupları yok ki! Nazım'ın, Orhan Kemal'in, Bedri Rahmi'nin, Sabahattin Ali'nin, Yaşar Kemal'in, Necati Cumalı'nın, Necip Fazıl'ın, Abdi İpekçi'nin... Aile mektupları ise annemin dedesi Hilmi Paşa'nın, Büyük dedem Şeyh Edebalı'nın soyundan gelen Şerif Paşa'nın, Esat Işık'ın eşi Makbule teyzemin mektupları var. Bana gelen mektupları, elime geçen yazıları, röportajları konularına göre yerleştirdim.”

Yine bir ziyaretimde o mektupları incelemiştım. Gerçekten heyecan verici bir durum. Sadece adını ve eserlerini bildiğin kişilerin el yazılarını görmek, o an ne yaşadığını ve hissettiğini okumak. Bu mektuplar özellikle aile çevresi, edebiyat, kültür-sanat, siyaset ve basın dünyasından oluşuyor. Edebiyat yapıtlarında birçok

örneğini gördüğümüz bu mektup ve fotoğraf zenginliği, Hıfzı Topuz'un belge merakını ortaya koymaktadır.

Değişen koşullar gereği iletişimdeki önemini kaybeden mektup, günümüzde geçmişin tek şahidi konumundadır.

Bilindiği gibi mektuplar yazan kişi ve yazıldığı dönem hakkında belge niteliğini taşır. O dönemin sosyal ve siyasi tarihi hakkında, resmi sayfalarda geçmeyen ancak kişisel kaynaklardan ulaşılabilecek bilgiler verir. Böylece adı geçen isimleri daha yakından tanırız. İnsani yönlerini, duygularını, sevinçlerini, hüznlerini ve ilişkilerini görürüz. Geçmişin canlı tanıkları olan mektuplar, kişinin kendi dünyasını kendisi anlattığından, içinde bulunduğu hali en iyi yansıtan araçtır. Bir bakıma itiraf niteliği taşır. Aslında resmi biyografik bilgilere duygu, ruh katar ve gerçekler o zaman tam olarak anlaşılır. Dolayısıyla mektuplardan “*dönem şahsiyet eser*” değerlendirmesi yapılabilir. Bu gibi sebeplerden dolayı mektuplar, çok anlamlı ve değerli belgelerdir.

Bu bakımdan, Hıfzı Topuz'un belgesel roman veya anı olsun, bütün eserlerine, mektuplar daha canlı ve etkili bir anlatım katar. Mektuplar eserlerin tarihi gerçeklere dayalı olduğunu göstermesi açısından da önemlidir.

1.8. Hıfzı Topuz'un Eserleri

Hıfzı Topuz'un, gazeteci ve iletişimci yönüyle ele aldığı araştırma inceleme alanındaki çalışmaları için ilk eserleri diyebiliriz. Geç başlayan roman yazarlığı dönemi ise çok verimli geçmiştir. Topuz'un eserlerini; Roman, İnceleme-Araştırma, Anı, Söyleşi, Derleme ve Sözlük başlıkları altında tasnif edebiliriz.

1.8.1. Roman

Meyyale (1998), *Taif'te Ölüm* (1999), *Paris'te Son Osmanlılar* (1999), *Hatice Sultan* (2000), *Gazi ve Fikriye* (2001), *Çamlıca'nın Üç Gülü* (2002), *Devrim Yılları* (2004), *Tavcan* (2005), *Başın Öne Eğilmesin* (Sabahattin Ali'nin Romanı 2006, 36. Orhan Kemal Roman Armağanı), *Özgürlüğe Kurşun* (2007), *Kara Çılgılık*

(Lumumba'nın Romanı, 2008 – Afrika Barış ve Dostluk Ödülü), *Abdülmecit* (2009), *Hava Kurşun Gibi Ağır* (Nazım Hikmet'in Romanı 2011), *Elbet Sabah Olacaktır* (Tevfik Fikret'in Romanı 2012), *Vatanı Sattık Bir Pula* (Namık Kemal'in Romanı 2013), *Çılgın ve Özgür* (Neyzen Tevfik'in Romanı 2014), *Paris 'te Bir Türk Ressam* (Fikret Mualla'nın Romanı 2014) *Nevbahar* (2018), *Paris Sürgünü Avni Arbaş*, *Zerrin ve Derya'nın Öyküsü* (Nisan 2019)

1.8.2. İnceleme – Araştırma

Topuz'un bu alandaki eserlerini iki bölüme ayırabiliriz.

1- Unesco bünyesinde bulunduğu dönemlerde gazetecilik ve iletişim alanındaki araştırmalarını, deneyimlerini ve dünyanın birçok ülkesinde özellikle, Afrika sempatisi olan Topuz'un burada tanık olduğu olayların etkisiyle yazmış olduğu eserlerdir.

Türk Basınında Dış Haberler ve Uluslararası İletişim (1960), *L'information Internationale Dans La Presse Turque* (Strasbourg, 1961), Kongo Kurtuluş Savaşı (1965), *Basın Sözlüğü* (1968), *Kara Afrika* (1970), Afrika'dan Geliyorum (1975), *Uluslararası İletişim* (1985), *Lumumba* (1987), *Kara Afrika'da İletişim* (1987), *Journalist: Status, Rights and Responsibilities* (Prag, 1989), *Basında Tekelleşmeler* (1989), *Yarının Radyo-TV Düzeni* (1990), *Siyasal Reklamcılık* (1991), Seçim Savaşları, Cumhuriyetin Beş Dönemeci, Karikatür ve Toplum (1995), *Dünyada ve Türkiye'de Kültür Politikaları* (1998), *Türk Basın Tarihi* (1973, 1996, 2003), *Kara Afrika Sanatı* (2016), *Şanlı Kanlı Yıllar* (2017).

2- Topuz, ünlü Karikatürist Ferruh Doğan ile yakın arkadaşlığının etkisiyle karikatür sanatıyla yakından ilgilenir. Bir iletişimci gözüyle karikatürü tarihsel açıdan inceler ve bunu toplumsal olaylar bağlamında ele alır. Bu konuyla ilgili eserler şunlardır:

Caricature et Societe (Paris, 1974), *İletişimde Karikatür ve Toplum* (1985), *Dünya Karikatür Tarihi* (1997).

1.8.3. Anı

Parisli Yıllar (1994), *Eski Dostlar* (2000), *Elveda Afrika, Hoşça kal Paris* (2005), *Fikret Mualla* (2005), *Paris'68: Bir Devrim Denemesi* (2008), *Nişantaşı Anıları* (2009), *Bana Atatürk'ü Anlattılar* (2010), *Gülümseyen Anılar* (2011), *Gizli Aşklar* (2015), *Atatürk Sesleniyor* (2016), *Bir Zamanlar Nişantaşı'nda* (2017)

Bir Zamanlar Nişantaşı'nda, edebiyat, kültür ve sanat camiasından birçok ünlü isimlerin yanında, değişen mimari ve kültürüne, Topuz'un yaşamı etrafında tanıklık ederiz. Nişantaşı'nın eski konakları, ilk pastaneleri, sokakları, akşam turları, çaylı toplantılar, yaşam boyu hatırlanacak sosyal ilişkiler ve dostluklar...

Maçka Palas'ı geçer geçmez, Maçka Yönünde ilk sokak Bronz Sokak'tır. Sabahattin Eyuboğlu o sokağın sol köşesinde bir apartmanın zemin katında otururdu. 1950'de Ankara'dan ayrılarak İstanbul'a yerleşmişti. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde ve Teknik Üniversite'de sanat tarihi dersleri veriyordu. Aynı yıllarda Mazhar Şevket İpşiroğlu ve Aziz Alberk ile belgesel filmler hazırladılar. Kültür tarihine ışık tutan bu filmlerin en önemlileri şunlardı:

Hitit Güneşi, Siyah Kalem, Surname, Göreme, Roma Mozaikleri, Nemrut Dağı Tanrıları, Karagöz ve Dünyası...

Sabahattin Eyuboğlu o yıllarda Halikarnas Balıkcısı Cevat Şakir ile birlikte Ege'de Mavi Yolculuklar'ı düzenlemeye başladı. Çevresindeki bütün aydınlar her yıl bu gezilere katıldı, ben de bunların birinde yer aldım. Katıldığım gezide Necati Cumalı, kardeşi Müfide Çalık, Melih Cevdet Anday ve eşi Yaşar ve başka dostlar vardı. Sabahattin uğradığımız her yerde bir öğretmen havasıyla bize oradaki kalıntılar hakkında ayrıntılı bilgi verir, biz de hayran hayran dinlerdik.

Sabahattin'in Bronz Sokak'taki apartmanı kısa sürede bir kültür akademisine dönüştü. Sabahattin bu toplantılara yön veriri ve çevresini aydınlatırdı. O toplantılara katılanlar arasında şu isimleri anımsıyorum: Melih Cevdet Anday, Necati Cumalı, Vedat Günyol, Azra Erhat, Cevat Şakir, Füreyâ Koral, Bedri Rahmi

*Eyuboğlu, Sabahattin Batur, Yaşar Kemal, Sabahattin Kudret Aksal, Cengiz Bektaş, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ferruh Doğan, Cevat Çapan...*⁸

*Bir zamanlar Harbiye, Nişantaşı, Teşvikiye, Osmanbey, Bomonti ve Şişli civarında oturan gençler yani bizler akşamları saat 17.00- 19.00 arasında Teşvikiye, Rumeli ve Halaskargazi caddelerinde tura çıkardık. Herkes birbirini tanır selamlaşırdı. En önemli uğrak yeri Pangaltı'nda, şimdi Ramada Otel'inin bulunduğu Haylayf Pastanesi'ydi. Hafta sonları Tan Sineması'nda buluşurduk. Tan Sineması Haylayf'ın bitişiğindeydi. Avrupa'da oynatılan filmler ancak bir yıl sonra İstanbul'daki sinemaların perdelerinde görünürdü.*⁹

1930'lu yıllarda Nişantaşı'nda dört önemli okul vardı. Işık Lisesi, Şişli Terakki Lisesi, High School, ve Nişantaşı Kız Ortaokulu...

Işık Lisesi'nin kökeni 1885'te Selanik'te kurulan Feyz-i Sıbyan okuluna dayanır. Okul 1890'da sekiz sınıflı bir idadiye dönüştü. Yunanlılar 1913'te bu okulu yaktılar ve Fevziye Mektepleri'nin bir bölümü İstanbul'a taşındı. Önce Koska'da bir binaya yerleştiler, sonra da 1924'te Nişantaşı'nda Naciye Sultan Konağı'na. Bu konağın ilginç bir hikâyesi var. Konağı Ferit Paşa yaptırmış. Enver Paşa ile Sultan Abdülmecit'in torunlarından Naciye Sultan o konakta evlenmiş ama orada hiç yaşamamışlar. Daha sonra Konak Prens Yusuf İzzettin Efendi'nin ailesine kiralanmış ama kirayı ödeyemeyince Ferit Paşa'nın varisleri onları konaktan çıkarmış. Bu kez de konak 1924'te Fevziye Mektebi'ne kiralanmış. Konak o yılların en gösterişli yapılarından biriymiş. Bahçesi Şakayık (Çınar) Sokağı'na kadar uzanıyormuş. Kira Fevziye Mektebi'ne de ağır gelince okul yöneticileri 1927'de konağı satın almışlar. Fevziye Mektepleri'nin İstanbul'daki kurucuları arasında kimler yok ki: İsmail İpekçi, Fahir İpekçi, Vahit İpekçi, İhsan İpekçi, Dilber zade İbrahim Şevket, Kibar Rıza, Kibar Fettan, Kibar Sarım ve Süleyman Kani İrtem Beyler... Öğretmenler arasında da o yıllarda şu isimler dikkati çekiyor: Ahmet Cevat

⁸ Topuz, *Bir Zamanlar Nişantaşı'nda*, 2017, s. 90-91

⁹ Topuz, *Bir Zamanlar Nişantaşı'nda*, 2017, s. 121

Emre, Ali Canip, Ali Nihat Tarlan, Celal Sahir Erozan, Namık İsmail, Mustafa Şekip Tunç, Süleyman Şevket, İbrahim Necmi Dilmen...

Okulun adı 1935'te Işık Lisesi'ne dönüşüyor. Ağabeyim Zahir Işık Lisesi'ne gidiyordu. Arkadaşları arasında bazı ünlü isimler vardı. Gündüz Pamuk (Orhan Pamuk'un babası), Aydın Pamuk, Ahmet Başarel, Dr. Aytekin Tekin ve ressam dostum Tiraje Dikmen... Zahir'in öğretmenleri arasında Hilmi Ziya Ülken'i anımsıyorum. İstanbul Üniversite'si Rektörü Prof. Sıddık Sami Onar uzun süre okulun yönetim kurulu başkanıydı. Büyük ağabeyim Dr. Muzaffer Topuz da iki yıl Işık Lisesi'nde Fransızca öğretmenliği yaptı.

Nişantaşı'ndaki önemli okullardan biri de Şişli Terakki Lisesi'nin kökü 1877 Selanik'te kurulan Terakki Okulları'na dayanır. Daha önceleri Selanik'de kurulmuş olan Şemsi Efendi Mektebi de Terakki Okulları'nın çekirdeğini oluşturur. Terakki Mektebi 1882'de beş sınıflı bir binada iki yüz öğrenciyle eğitime başlamıştır. Terakki Okulları o zamanlar Selanik basınında bir gurur kaynağı olarak gösterilmiştir. Ama ne yazık ki 1912'de Balkan Savaşı çıkınca okulun durumu sarsıldı. Savaşın sonunda Bulgar ordusunun şehre girmesiyle Selanik'ten göç başlıyor. Terakki Okulları 1920'de kapandı. İstanbul'a gelen yöneticiler okulun burada açılması için girişimde bulundular ve okul ilk olarak Nişantaşı'nda Mahmut Celalettin Paşa Konağı'nda bir dil okulu olarak öğretime başladı. Ama kısa zamanda İngilizler okula kendi askerlerini yerleştirdi. İki yıl sonra 22 Kasım 1922'de okul Şişli Terakki Mektebi olarak kapılarını açtı. Bu amaçla Nişantaşı'nda Ferit Paşa Konağı kiralanır ardından Şerif Paşa konağına geçilir sonra Münire Sultan Konağı'na ve daha sonra okul yine Nişantaşı'nda Halil Rifat Paşa konağına taşınır. 1928'de beş yaşındayken, beni Şişli Terakki'nin Halil Rifat Paşa Konağı'ndaki yuvasına yani anaokuluna verdiler. Kendimi öğrenime orada başlamış sayıyorum.¹⁰

¹⁰ Topuz, *Bir Zamanlar Nişantaşı'nda*, 2017, s. 117-120

1.8.4. Söyleşi

Konuklar Geçiyor (1975)

Hıfzı Topuz, 1974-1975 yıllarında TRT’de radyolardan sorumlu genel müdür yardımcılığı yaptığı esnada, ‘*Her hafta bir konuk*’ adlı programı hazırlar ve sunar. 13 Eylül 1974’ten 12 Nisan 1975’e kadar Televizyonda yayınlanan bu programa ünlü sanatçılar, yazarlar, araştırmacılar ve bilim adamları konuk olur. Topuz yapmış olduğu bu söyleşileri derleyerek ‘*Konuklar Geçiyor*’ adıyla kitaplaştırır. Kitapta yer alan konuk isimleri ve tarihleri şu şekildedir:

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 13 Eylül 1974
Suat Hayri Ürgüplü, 20 Eylül 1974
Fahrettin Kerim Gökay, 27 Eylül 1974
Vedat Nedim Tör, 4 Ekim 1974
Tayfur Sökmen, 11 Ekim 1974
Vildan Aşir Savaşır, 18 Ekim 1974
Nadir Nadi, 25 Ekim 1974
Sabiha Gökçen, 1 Kasım 1974
Enver Ziya Kartal, 8 Kasım 1974
Agop Dilaçar, 15 Kasım 1974
Bedri Rahmi Eyüpoğlu, 22 Kasım 1974
Türkan Akyol, 29 Kasım 1974
Samet Ağaoğlu, 6 Aralık 1974
Necip Fazıl Kısakürek, 13 Aralık 1974
Zühtü Müridoğlu, 20 Aralık 1974
Cemal Bardakçı, 27 Aralık 1974
Suat Yalaz, 4 Ocak 1975
Abdurrahman Melek, 11 Ocak 1975
Suut Kemal Yetkin, 18 Ocak 1975
Tahsin Özgüç, 25 Ocak 1975
Bedrettin Tuncel, 1 Şubat 1975
Cahit Külebi, 8 Şubat 1975
Ferit Celal Güven, 15 Şubat 1975
Ekrem Akurgal, 22 Şubat 1975
Firdevs Menteşe, 8 Mart 1975
Tarık Somer, 15 Mart 1975
Esat Mahmut Karakurt, 22 Mart 1975
Emel Gazimihal, 29 Mart 1975
Melih Cevdet Anday, 5 Nisan 1975
Muhittin Sadak, 12 Nisan 1975.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Agop Dilaçar, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Necip Fazıl Kısakürek, Suut Kemal Yetkin, Cahit Külebi, Esat Mahmut Karakurt ve Melih Cevdet Anday ile yapılan konuşmalara ekte yer verdim.

Ardından Yıllar Geçti (Öner Ciravoğlu'nun Topuz'la yaptığı söyleşi, 2013)

1.8.5. Derleme

Hoşgörü (1995)

1.8.6. Sözlük

Türkçe – Fransızca, Fransızca – Türkçe ve İngilizce Karşılıklı Basın Sözlüğü (1966)

1.9. Hıfzı Topuz'un Yönetmiş Olduğu Yüksek Lisans Tezleri

1.9.1. Canlandırma Sanatı ve Reklam, 1985, Hikmet Sofuoğlu, Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Reklamcılık.

1.9.2. Kamuya Açık Ortamlarda Video İzleme Olgusunun Kitle açısından İrdelenmesi, 1985, Abdülkadir Candemir, Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Radyo ve Televizyon.

1.9.3. Günlük Gazetelerin Magazin Eklerinin Biçim ve İçerik İncelenmesi, 1985, Rüveyde Akyürek, Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Gazetecilik.

1.9.4. Reklamlarda Karikatürün Kullanımı, Atila Özer, 1985, Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / İletişim Bilimleri Anabilim Dalı / Reklamcılık

1.10. Hıfzı Topuz Eserleri Hakkında Yapılan Tezler

Hıfzı Topuz hakkında, sadece romanlarını farklı şekilde ele alan Türk Dili ve Edebiyatı alanında yapılmış, altı yüksek lisans tez çalışması mevcuttur. Yapılan tezler ise şunlardır;

1.10.1 Hülya Ayas, (2006). “*Hıfzı Topuz’un Romanları Üzerine Bir Çalışma, (oluşumsal – yapısalcı inceleme)*”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kars

Bu tez çalışmasında Hıfzı Topuz’un romanlarından; *Gazi* ve *Fikriye*, *Çamlıca’nın Üç Gülü* ve *Devrim Yılları*, oluşumsal yapısalcı ve eleştiri metoduyla incelenmiş ve bu incelenen romanlardaki ana karakterlerin karşılaştırılması yapılmıştır.

1.10.2. Mehmet Mutlu Kiremitçi, (2006). *Hıfzı Topuz, Yılmaz Karakoyunlu ve Ahmet Altan’ın 1990 sonrası romanlarında Tarih*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

Bu çalışmada Topuz’un; *Meyyale*, *Taif’te Ölüm*, *Paris’te Son Osmanlılar*, *Gazi* ve *Fikriye* ve *Çamlıca’nın Üç Gülü* adlı romanları, tarihi olaylar açısından incelenirken, roman türünün tarihi ne ölçüde yansıttığı hakkında bilgi verilir.

1.10.3. Hasan Sarıkaya, (2016). *Hıfzı Topuz’un romanlarında yapı tema ve anlatım*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

Bu çalışmada, Topuz’un on altı romanı; *Meyyale*, *Taif’te Ölüm* *Paris’te Son Osmanlılar*, *Hatice Sultan*, *Gazi* ve *Fikriye*, *Çamlıca’nın Üç Gülü*, *Devrim Yılları*, *Tavcan*, *Başın Öne Eğilmesin*, *Özgürlüğe Kurşun*, *Kara Çılgık*, *Abdölmecit*, *Hava Kurşun Gibi Ağır*, *Elbet Sabah Olacaktır Vatanı Sattık Bir Pula* ve *Çılgın ve Özgür*

yapı, tema ve anlatım yönünden incelenmiş ve bu eserler üzerinden Hıfzı Topuz'un romancılık anlayışı tespit edilmeye çalışılmıştır.

1.10.4. Simge Kelleci, (2012). *Hıfzı Topuz'un biyografik romanlarında Cumhuriyet Dönemi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kocaeli Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı / Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı.

Bu çalışmada Topuz'un, *Gazi Ve Fikriye* (2001), *Başın Öne Eğilmesin* (2006) ve *Hava Kurşun Gibi Ağır* (2011) adlı romanları, Cumhuriyet Döneminin genel tablosu içinde incelenmiş ve Topuz'un romanlarında, tarihi olaylara kişiler üzerinden açıklık getirmesine değinilmiştir.

1.10.5. Ferhat Baran, (2018). *2000 sonrası Türk romanlarında Osmanlı tarihi ve eğitim*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitim Anabilim Dalı / Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalı

Bu çalışmada tarihi roman kavramı ele alınırken Topuz'un *Hatice Sultan* (2000) romanı zaman, mekan, bakış açısı ve şahıslar açıklanmaya çalışılmış ve dönemin tarihi yapısı içindeki eğitimin eserlere yansımaları tespit edilmiştir.

1.10.6. Mert Yalçın Sayın, (2018). *Biyografi ve meta – biyografi arasında Hıfzı Topuz Romanları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı / Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı.

Bu tez çalışmasında Topuz'un biyografik romanlarından; *Elbet Sabah Olacaktır*, *Hava Kurşun Gibi Ağır*, *Çılgın ve Özgür*, *Başın Öne Eğilmesin*, *Vatanı Sattık Bir Pula*, kurgu ve gerçeklik bağlamında ele alınmıştır.

1.11. Ansiklopedilerde Hıfzı Topuz

Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi¹¹

TOPUZ, Hıfzı

Yazar, gazeteci. 25 Ocak 1923, İstanbul doğumlu. Tam adı Mustafa Hıfzı Topuz'dur. Topuzoğlu imzasını da kullandı. Galatasaray Lisesi (1942), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. Strasbourg Üniversitesinde devletler hukuku ve gazetecilik alanlarında yüksek lisansını (1957-1959), aynı kentin Hukuk Fakültesinde “ *Türk Basınında Haberleşme*” konulu tezini tamamlayarak doktorasını (1960) verdi. 1947-1958 yılları arasında *Akşam* gazetesinde önce istihbarat şefi, sonra dış politika yazarı, daha sonra yazı işleri müdürü olarak çalıştı. 1974-1975 yıllarında TRT’de radyolardan sorumlu genel müdür yardımcılığı görevinde bulundu. Paris’te UNESCO genel merkezinde Özgür Haber Dolaşım şefi olarak çalıştı (1959-83) . Uluslararası gazetecilik meslek örgütleri arasında işbirliği, basın ahlakı, gazetecilik eğitimi ve gazetecilerin korunması programını yönetti. Afrika ülkelerinde, Hindistan’da Filipinler’de gazetecilik eğitimi seminerleri düzenledi. Kara Afrika’da kırsal basın projesini oluşturdu. İstanbul Gazeteciler Sendikası (kurucu, bir süre başkan) İletişim Araştırmaları Derneği İLAD (kurucu, bir süre başkan) üyesidir.

Vatan, Öncü, Millet, Cumhuriyet, Milliyet Sanat gazete ve dergilerinde yazı ve röportajları yayımlandı. ANKA Ajansında danışmanlık görevi yanı sıra, İstanbul Üniversitesi Basın Yayın Okulu ile Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde öğretim üyesi olarak çalıştı.

“*Taif’te Ölüm, gerçekten çok keyifle okunan ve aynı derecede öğretici olan bir roman*”. (*Toktamış Ateş, Taif’te Ölüm üzerine*)

¹¹ İhsan Işık, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları 1. Baskı, Ankara, 2006, Cilt 9, s.3553, 3555 Atatürk Kitaplığı Kütüphanesi.

‘‘Hıfzı Topuz çocukluk günlerinden başlayarak kişisel yaşantısını, bu yaşantının etrafında göze çarpan isim ve olayları kayıt altına almış. Belleğinde kalanlara, mektuplar başta olmak üzere belgeleri de ekleyince ortaya otobiyografi ötesinde değerlendirilmesi gereken seçkin bir anı kitabı çıkmış. Kitap salt kişisel bir anı birikimi olmanın ötesinde, Stalin’in ölümü, 68’li yıllar ve benzeri olaylara ışık tutması yönüyle önem taşıyor.(...) Topuz’un kitabı kişisel anılardan daha çok bilinmeyen bir coğrafyayı öne çıkarıp okuyucuyu aydınlatmakta, yine sanat ve edebiyat dünyasında birçok yönü az bilinen insanları ayrıntılı olarak tanıtmaktadır. Kitap akıcı bir anlatım ve dil özelliği taşıdığından hızla ve keyifle okunuyor...’’(Abdullah Tekin, Elveda Afrika hoşça kal Paris üzerine)

Türkiye Ünlüler Ansiklopedisi Ünlü Fikir Kültür Adamları¹²

TOPUZ, Hıfzı

Yazar, gazeteci. 25 Ocak 1923, İstanbul doğumlu. Tam adı Mustafa Hıfzı Topuz’dur. Topuzoğlu imzasını da kullandı. Galatasaray Lisesi (1942), İstanbul üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. Strasbourg Üniversitesinde devletler hukuku ve gazetecilik alanlarında yüksek lisansını (1957-59), aynı kentin Hukuk Fakültesinde ‘‘ Türk Basınında Haberleşme’’ konulu tezini tamamlayarak doktorasını (1960) verdi. 1947-1958 yılları arasında *Akşam* gazetesinde önce istihbarat şefi, sonra dış politika yazarı, daha sonra yazı işleri müdürü olarak çalıştı. 1974-1975 yıllarında TRT’de radyolardan sorumlu genel müdür yardımcılığı görevinde bulundu. Paris’te UNESCO genel merkezinde Özgür Haber Dolaşım şefi olarak çalıştı (1959-83) . Uluslararası gazetecilik meslek örgütleri arasında işbirliği, basın ahlakı, gazetecilik eğitimi ve gazetecilerin korunması programını yönetti. Afrika ülkelerinde, Hindistan’da Filipinler’de gazetecilik eğitimi seminerleri düzenledi. Kara Afrika’da kırsal basın projesini oluşturdu. İstanbul Gazeteciler Sendikası (kurucu, bir süre başkan) İletişim Araştırmaları Derneği İLAD (kurucu, bir süre başkan) üyesidir.

¹² İhsan Işık, *Türkiye Ünlüleri Ansiklopedisi Ünlü Fikir ve Kültür Adamları*, Elvan Yayınları, Biyografi Dizisi:8, 1. Baskı, Ankara, 2013, cilt:3 İstanbul Atatürk Kitaplığı Kütüphanesi

Vatan, Öncü, Millet, Cumhuriyet, Milliyet Sanat gazete ve dergilerinde yazı ve röportajları yayımlandı. ANKA Ajansında danışmanlık görevi yanı sıra, İstanbul Üniversitesi Basın Yayın Okulu ile Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde öğretim üyesi olarak çalıştı.

‘‘*Taif’te Ölüm, gerçekten çok keyifle okunan ve aynı derecede öğretici olan bir roman*’’. (Toktamış Ateş, *Taif’te Ölüm üzerine*)

‘‘*Hıfzı Topuz çocukluk günlerinden başlayarak kişisel yaşantısını, bu yaşantının etrafında göze çarpan isim ve olayları kayıt altına almış. Belleğinde kalanlara, mektuplar başta olmak üzere belgeleri de ekleyince ortaya otobiyografi ötesinde değerlendirilmesi gereken seçkin bir anı kitabı çıkmış. Kitap salt kişisel bir anı birikimi olmanın ötesinde, Stalin’in ölümü, 68’li yıllar ve benzeri olaylara ışık tutması yönüyle önem taşıyor.(...) Topuz’un kitabı kişisel anılardan daha çok bilinmeyen bir coğrafyayı öne çıkarıp okuyucuyu aydınlatmakta, yine sanat ve edebiyat dünyasında birçok yönü az bilinen insanları ayrıntılı olarak tanıtmaktadır. Kitap akıcı bir anlatım ve dil özelliği taşıdığından hızla ve keyifle okunuyor...*’’(Abdullah Tekin, *Elveda Afrika hoşça kal Paris üzerine*)

Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi¹³

TOPUZ, Hıfzı

Yazar. 1923, İstanbul doğumlu. Galatasaray Lisesi (1942), İstanbul üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. Strasbourg’da gazetecilik yüksek öğrenimi gördü, aynı kentin Hukuk Fakültesi’nde ‘*Türk Basınında Haberleşme*’ konulu tezini tamamlayarak doktorasını verdi. 1947 yılında Akşam’da başladığı gazeteciliğini Vatan, Millet ve Cumhuriyet gazetelerinde sürdürdü. TRT’de görev aldı.

Vatan, Öncü, Millet, Cumhuriyet, Milliyet Sanat gazete ve dergilerinde yazı ve röportajları yayımlandı. ANKA Ajansında danışmanlık görevi yanı sıra, İstanbul

¹³ İhsan Işık, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, 3. Baskı, Ankara, 2004, cilt:3

Üniversitesi Basın Yayın Okulu ile Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde öğretim üyesi olarak çalıştı

İletişimin Devrim Yılları, Hıfzı Topuz'a Armağan Kitabı

İletişimin Devrim Yılları, Hıfzı Topuz'a Armağan Kitabı, Topuz'un kurucusu olduğu İLAD (İletişim Araştırmaları Derneği) öncülüğünde ve Topuz'un İletişim alanında çalışan dostları, arkadaşları, öğrencileri ve meslektaşları tarafından kendisine 91. yaş günü için hazırlanmış bir armağan kitabıdır.

“Kübalı Vatansever şair José Martí'nin dediği gibi insanlara yaşamlarının büyük rüyasını gerçekleştirmeleri için yardım eden kişi, büyük insandır. Hıfzı Topuz, işte siz de o büyük insanlardansınız.”

Kara Afrika'nın göbeğinde, Katanga'da bir Üniversitenin rektörü kürsüde konuşurken, 90 yaşındaki Hıfzı Topuz'a dönerek bunları söylüyor, Hıfzı hocamız da tevazu ile önüne bakıyordu. İletişim uzmanı olarak 50 yıl önce Kongo'da yaptığı çalışmalar unutulmamış ve kendisine onur doktorası sunulmak üzere davet edilmişti. Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin Katanga bölgesinde, Lubumbashi Üniversitesi'nde onur doktorası töreninde rektör Prof. Dr. Chabu Mumba sözlerini sürdürüyordu:

“Ülkemizde enformasyon ve iletişim birimlerinin tarihini anlatırken Birleşmiş Milletler'in UNESCO aracılığıyla Kongo'ya yolladığı dört genç medya uzmanının ve özellikle Hıfzı Topuz'un çalışmalarını değerlendirmek gerekir. Bu uzmanlardan bugün yalnız şu anda aramızda bulunan Hıfzı Topuz hayatta kalmıştır. Ben Hıfzı Topuz'u ülkemizde enformasyon ve iletişim biliminin “ata”sı sayıyor ve kendisine hak ettiği onur doktorasını sunmanın mutluluğunu yaşıyorum.

Hıfzı Topuz, Kongolu ilk iletişimcilerin çocukları ve torunları olarak ülkemizin dört bir yanından gelmiş insanlar size hayranlıkla bakıyor ve şükranlarını sunuyorlar. Kendi adıma ve onların adına Hıfzı Topuz'a teşekkür ediyorum. Bağımsızlığa kavuştuğumuz 1960 yılı Haziranın ertesinde o günlerin bütün

sakıncalarını göze alarak Kongolulara enformasyon ve gazetecilik kurallarını öğretmek için ÷lkemize geldiniz ve hepimize örnek oldunuz. ’’

Türkiye’nin gazetecilik alanında doktoralı ilk uzmanı olan Hıfzı Topuz’un, gazeteciliğini, iletişim uzmanlığını, cesaretini ve özverisini anlatmak için bu sözlerden ve 50 yıl sonra Afrika’da verilen bu onur doktorasından daha etkili ne olabilirdi ki. ¹⁴

Topuz’un Afrika üzerine en çok yazan Türk olduğunu da elbette belirtmek gerekiyor. Afrika maskelerinden oluşan kişisel koleksiyonu da Afrika’da en çok tanınan Türk olduğunu daha iyi açıklıyor. Nerede olursa olsun insana ve iletişime yaptığı katkı onun tüm iletişimcilerin saygısını fazlasıyla hak ettiğini kanıtıyor

1.12. Hıfzı Topuz’un Almış Olduğu Ödüller

Sertel Demokrasi Ödülü (1998), Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Basın Özgürlüğü Ödülü (2003), Lions Kulüpleri Federasyonu Atatürk Barış Ödülü (2004), Osmangazi Üniversitesi Onursal Doktora Ödülü (2005) Orhan Kemal Roman Armağanı (2007), Uluslararası İletişim Araştırmaları Birliği Ellinci Yıl Ödülü (Paris, Unesco, 2007), Aydınlanma Onur Ödülü (2012- Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği), Lubumbashi İletişim Fakültesi Onursal Doktora Ünvanı (2013), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kültür Hizmeti Onur Ödülü (2014), Galatasaraylılar Derneği Onur Ödülü (2014), Aydın Üniversitesi Afrika Dostları Ödülü (2016), Şişli Belediyesi Kitap Haftası Ödülü (2017), Ömür Boyu Basın Başarı Ödülü.

1.13. Hıfzı Topuz’la Arkadaşlık ve Dostluk Üzerine

Hıfzı Topuz’un düşünce yakınlığı içinde oluşan, ÷lkemizde ve Paris’te geniş bir sosyal ve siyasal çevresi olmuştur. Bu çevre, edebiyat, sanat, kültür ve basın dünyasından iz bırakan kişilerdir.

¹⁴ Füsün Özbilgen (Edt), *Hıfzı Topuz’a Armağan Kitabı, İletişimin Devrim Yılları*, İLAD - Hiperlink Ortak Yayını, 2014, İstanbul Atatürk Kitaplığı Kütüphanesi.

Ortak arkadaşlarla, etkileşim ve paylaşımlarla bazen kısa bazen bir ömür süren dostluklar... İnsana ve yaşamaya her zaman önem veren Topuz'un arkadaşlığına dair duygu ve düşüncelerini bilmek, onun gazeteci ve yazar kimliğini daha anlamlı kılacaktır.

Topuz'un kendisiyle ve sevgili eşi Ayşe Topuz'la yaptığım söyleşiler ışığında, gözlemlerime dayanarak ve özellikle anılarını içeren kitaplardan yola çıkarak, kişiliğini ve insani yönünü açıklamak istedim. Çünkü her şeyden önce insani yönümüz varlığımızı ve yaptıklarımızı daha anlamlı kılacaktır.

Topuz'un kişiliğinin belirgin özellikleri kuşkusuz; hoşgörölü, içten, sevgi, alçakgönölü, güler yüzlü, dışadönük, çalışkan, dost canlısı ve kibar oluşudur. Dış görünüşüne önem verir, konuşkan, bazen şakacı ve muzip ve insanları ayırm yapmadan sever. Karşısında kim olursa olsun, her zaman saygısını ve nezaketini korur. Doğru bildiği yoldan ve savunduğu fikirlerden ödün vermeden, bunun yanında toplumdan kopmadan yaşar. Her koşulda İyimser, hümanist, sevgi dolu oluşu ve hayata umutla bakışı en güçlü yanlarıdır.

Düzenli ve disiplinli çalışmanın yanında, hayatının her döneminde üretmek, ortaya bir eser çıkartmak Topuz'un yaşamındaki en önemli olgudur. Ayrıca öğrenmeye, öğretmeye, tarihe ve farklı kültürlere olan duyarlılığı da birçok alandaki çalışmalarını etkileyecektir.

Küçük mutlulukların farkında olması, ona mutlu olmayı öğretmiş diyebiliriz. Bir kitabının çıkması, İnsan için iyi olan her şey, sonu iyiye güzele bağlanan bir kitap, yakınlarıyla paylaşımlar ve elbette aşk kendi ifadesiyle bu gibi durumlar mutlu olmasına yetiyor.

Kısaca Topuz'un, hayata bakışının her alanında, sevgi, tutku, heyecan disiplin ve çalışkanlığı görebiliriz.

Dostluğu yaşama sanatı haline getiren Hıfzı Topuz, 25 Mayıs 2018 tarihli ziyaretimde bu konudaki düşüncelerini anıları etrafında her zaman ki içtenliği ve nezaketi ile şöyle anlatır:

“Ben çocukluğumdan bu güne kadar arkadaşlığa ve dostluğa her zaman önem verdim. Temelde düşünce, duygu ve zevk ortaklığına ve paylaşımına bağlıdır arkadaşlık. Hayatın her döneminde, bu ortaklığı ve yakınlığı belirleyen etkenler değişiklik gösterir.

Önce ilkokuldan başlayalım. Bu dönemde daha çok oyun ortaklığına bağlı bir arkadaşlık oluşuyor. Ben Galatasaray’a başladığım yıllardan itibaren, duygularımı paylaşma ihtiyacı hissetmişimdir. Öğrencilik ve zorunlu ortak mekân kullanmak, bu durumu önemli bir ihtiyaç haline getiriyordu.

Çocukluk döneminde herkesle arkadaşlık ederdim, kimseyi ayırt etmezdim. O dönemde yaz aylarını Kartal’da babamın köşkünde geçirirdik, orada çingene komşularımız vardı onların çocuklarıyla da arkadaşlık etmişimdir.

Benim her zaman bir iki yakın arkadaşlığım olmuştur. Başta herkese açılıyorsun seçmek kolay olmuyor. Sonra tepkilere göre, deneyimlerle aldanıp aldanmadığını görüyorsun. Önce seni anlayabilecek veya anladığını düşündüğün kişilerle arkadaşlık kuruyorsun. Yanıldığını gördüğünde uzaklaşıyorsun, diğer türlü finale kalanlarla devam ediyorsun.

İlerleyen zamanlarda dinlediğin müzik, okuduğun gazete, kitap ve sevdiğin kişilerin ortaklığı arkadaşlığı başlatıyor veya var olanı yakınlaştırıyor. Duygularını, düşüncelerini paylaştığında aldığın tepki, paylaştıklarının değerini azaltmıyorsa aynı hassasiyetle karşılık buluyorsan, içtenlikle birlikte arkadaşlıklar dostluğa dönüşebiliyor.

Liseli yıllara gelindiğinde, daha çok ortak beğeniler ve zevkler ön plana çıkıyor. Ayrıca yine bu dönemlerde karşılıklı olarak ihtiyaçlar düşünceler ve beklentiler değişiyor.

Tiyatro, sinema, müzik zevki benzerliği ve sevdiğin yazarlar şairler, politikacıların ortak oluşu ve bu konulardaki etkileşim ve paylaşım yakınlığı arttırıyor. Yaş ilerledikçe değişen idealler arkadaşlıktan beklentileri de etkiliyor. Kendi eğilimimizdeki ve savunduğumuz düşünceleri anlatan yazıları gazeteleri kitapları okumasını ve bunlardan etkilenmesini istiyorsun. Bunun üzerine eğer ilgi,

merak, hayata bakış ve zevklerde benzerlik oluyorsa arkadaşlık derinlik kazanıyor bir yerde.

Üniversite yıllarında, kültür konuları, edebiyat, politika ve bu konulara dair düşünce ortaklığı ve bunların paylaşımına dayalı arkadaşlıklar gelişiyor. Üniversite yıllarımda arkadaş seçimlerimde siyasal yaklaşımlar belirleyici olmuştur. Etrafımda genelde benim gibi düşünen insanlarla yakınlık kurmuşumdur.

Siyasal yaklaşımda ve hayat görüşü benzerliği, paylaşma ihtiyacını arttırıyor. Anlaşılmaq, ortak düşünceler ve içten olmak bu arkadaşlığı uzun ömürlü yapıyor. Ne zaman dostluğa dönüşüyor, deneyimlerle zamanla anlıyorsun bunu.

Üniversite yıllarımda benim için öyle olmuştur. Siyasal yaklaşımlar, edebiyat, kültür ve politika konusunda benzerlikler varsa çabuk yakınlık kuruyordum. Yakın çevremde benim gibi düşünen insanları benimsedim genelde Etkileşim ve paylaşımlarla ya birbirine benziyorsun ya da farklı düşünüp kopuyorsun.

Bazen de karşılıklı saygı gösteriyorsun bu farklılıklara. Siyasal görüşleri ve politika konularını gündem dışı bırakıyorsun. Sadece duygusal paylaşımlarla eğlenme ve zevk ortaklığı yetebiliyor. Galatasaray'dan Av. Ali Talih Sencer böyle bir arkadaşımды. Uzun yıllar kopmadan devam eden içten bir arkadaşlığımız vardı.

Arkadaşlık çevresi öğrencilik yıllarımda genelde yaşatlarımdan oluşuyordu fakat ilerleyen yıllarda bu durum değişti. Düşünce beraberliği, Çağdaş ve Atatürkçü düşünmek, yaşam felsefesindeki benzerlikler ve ortak dostluklar bu yaş faktörünü ortadan kaldırmıştı. Arkadaşlarımdın hiç birisi herhangi bir siyasal örgüte üye değildi, hepsi bağımsız sol görüşlü benim gibi düşünen kişilerdi.

Koşullar değiştikçe, düşünceler değişiyor ve bu değişikliklere bağılı olarak gündemi ve yaşananları paylaşıyorsun. Bu şekilde iletişimi canlı tutarsan, dostluklarda canlı kalıyor ve uzun ömürlü oluyor.”

Bulunduğı ortamlar, iletişim gücü ve içten oluşu her zaman Topuz'a yeni ve devam eden yakın dostluklar sağlamıştır. Düşünceleri ve duyguları paylaşmaya her

zaman önem vermiş ve bu sayede Topuz'un dostlukları içtenliğini ve canlılığını koruyarak devam etmiştir.

Hıfzı Topuz'un öğrencilik ve iş yaşamında sosyal hayatı hareketli olmuştur. Basın, edebiyat, kültür ve sanat dünyasından yıllarca süren bu ortak dostluklara her fırsatta gerçekleştirilen toplantılarla yeni birileri katılıyordu. Bu toplantılar Hem Paris'te hem İstanbul'da devam etmiştir.

Özellikle Hıfzı Topuz için Nişantaşı'nın yeri ayrıdır. İlk çocukluk anıları ve ilerleyen yıllarda birçoğu yakın dostu olacak edebiyat, kültür ve sanat çevresinin temelleri burada başlamıştır.

“Bir Zamanlar Nişantaşı” adlı kitabında İstanbul'da Nişantaşı'nda zamanla değişen mimariyi, sosyal kültürel hayatı ve bu değişime şahit olan birçok aydın isimleri yer alır. Burada tarihin her sahnesinden isimler görürüz. Bu isimlerin Cumhuriyet öncesine uzanan aile bilgileri ve sokak, apartman isimlerine kadar her türlü detay verilmiş. Ayrıca, yine aynı eserde, değişen sokak ve cadde isimlerinin de verilmesi İstanbul'un kültür tarihi açısından önemli bir detaydır.

Hıfzı Topuz'un anıları eşliğinde, kitapta geçen bütün sokakları dolaştım. Şehrin önceki mimarisini, dokusunu ve sesini hissederek...

1.14. Hıfzı Topuz ve Edebiyat Çevresi

Hıfzı Topuz'un Gazeteci kimliğinin yanında, edebiyat ve sanat ortamına yakınlığı ön plandadır. Aile ortamının etkisi, İstanbul kültürü ile yetişmiş olması, Galatasaray kültürü, eğitim ve sosyal çevresi kendisine zengin bir kültürel zemin hazırlamıştır. Bu çevrelere değinmeden önce aile etkisine bakmak gerekir.

Topuz, Okuma zevkini küçük yaşlarda edinmeye başlamıştır. Çocukluğundaki ev ortamını 25 Mayıs 2018 tarihli görüşmemizde şöyle anlatır;

“Ben daha okuma bilmeden anneannem annem tefrika edilmiş hikayeler, romanlar ve Tevfik Fikret'ten ezbere şiirler okurlardı. Reşat Nuri, Hüseyin Rahmi, Mehmet Rauf, Ahmet Rasim, Halit Ziya, Ömer Seyfettin ve Fransız romanlar

hatırladıklarım arasında. Sonra Ahmet Rasim'in açık ve anlaşılır üslubunu çok severdim onu örnek aldım diyebilirim."

Aşağıda bahsedeceğimiz isimlerden bazılarını daha tanımadan eserlerini ve şiirlerini biliyor olması ve sevmesi bir edebiyat zevki ve görüşü oluşturmuştur. O yıllarda gazetecilerin aynı zamanda edebiyat ve yazı hayatının içinde olması da bu ortak çevreyi oluşturmada etkisi olmuştur.

Çevresine ve yakın dostlarına yaşarken gösterdiği özeni, şu an da onlardan kalan mektup, fotoğraf ve belge her ne varsa hepsine aynı özeni gösterir.

Hıfzı Topuz'un, *Akşam* gazetesi bünyesinde bulunduğu yıllarda, (1947-1958) dönemin önemli yazar ve şairlerini bir araya getiren sanat ve edebiyat dergisi *Yeditepe*'de yazdığı dönemlerde, edebiyat çevresiyle yakın ilişkiler kurmuştur. O yıllar, gazetelerde romanların tefrika edildiği ve akşam gazetesinde Sanat Edebiyat sayfasının yapıldığı dönemlerdir.

Yeditepe dergisi, o yıllarda Babıali'nin bir bakıma kültür merkezidir. Birçok yazar ve şairin buluştuğu yerdir. Bu ortamlarda başlayan arkadaşlıklar, dönemin kültür, sanat ve edebiyat çevresini bir araya getirir. Ortak arkadaşlıklarla artan bu dostluklar, Hıfzı Topuz'un Paris'te bulunduğu yıllarda da ziyaretlerle ve gezilerle canlılığını korumuş ve uzun yıllar devam etmiştir.

Hıfzı Topuz'un hala güzel duygularla hatırladığı önemli isimlerden, tanımış olduğu, röportaj yaptığı ve yakın dostlarından bazıları şöyledir;

Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Sabahattin Eyüboğlu, Avni Arbaş, Abidin Dino, Fikret Mualla, Melih Cevdet Anday, Orhan Kemal, Pertev Naili Boratav, Refik Halit Karay, Orhan Veli, Yaşar Kemal, Necati Cumalı, Cevat Şakir, Sait Faik Abasıyanık, Vâlâ Nurettin, Aziz Nesin, Azra Erhat ve Ferruh Doğan.

Edebiyata, sanata ve kültür hayatımıza yön vermiş bu isimlerin her biri için, Topuz'la söyleşilerimizde anılarında yolculuğa çıktık. Acı tatlı duygularla geçen yıllardan sonra geriye kalanlar...

Bu isimlerden bazılarına dair anıları Topuz'un anlatımıyla burada yer veriyorum.

1.14.1. Bedri Rahmi Eyüboğlu (1913-1975)

Bedri Rahmi 1927'de Trabzon lisesinde ünlü ressam Zeki Kocamemi'nin öğrencisi olur. Onun yönlendirmesiyle 1929'da İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'ne girer. İlk şiirlerini lise yıllarında yazmıştır. 1933'ten sonra edebiyat dergilerinde şiirleri yayınlanır.

Hıfzı Topuz ile Bedri Rahmi Eyüboğlu 1954 yılında *Akşam* gazetesinde tanışır. Edebiyat anılarına yer verdiğimiz bir söyleşimizde, Topuz'un hayatında özel bir yeri olan Bedri Rahmi'yle ilgili anılarından şöyle bahseder:

“Bedri Rahmi ile dostluğumuz, Akşam gazetesinde Sanat Edebiyat Sayfası yaptığımız dönemde başladı. O dönemde Bedri gazeteye uğrar, resimleri bırakırdı. Sanatçı konuşkan ve bohem hali beni çok etkilemişti. Benden büyük olmasına rağmen ilerleyen zamanlarda çok şey paylaştık. Akşamları, bazen beraber ortak arkadaşlarla eğlencelerimiz olurdu. Tanıştığımız yıl içerisinde bir hava yolu firmasının gezisine birlikte katıldık. Viyana, Amsterdam ve Hollanda'nın diğer kentlerini ve müzelerini gezdik. Bu geziyle dostluğumuz daha da ilerlemiş oldu. Bedri anlaşması kolay tatlı bir insandı. Birçok konuda düşünce beraberliğimiz ve ortak paylaşımlarımız vardı. UNESCO'ya başladığım 1959 yılında Bedri'de NATO'nun Paris'teki merkezi için bir pano hazırlıyordu. O dönemlerde Bedri bana gelirdi keyifli güzel vakitler geçirirdik. Şiirler okurdu ve aşk hikâyelerini anlatırdı. Dostluğumuz hep devam etti, Paris' de bulunduğu zamanlar sık sık görüşürdük çoğu zaman bende kalırdı. İstanbul'da olduğu zamanlarda mektuplaşırdık.”

1.14.2. Refik Halit Karay (1888-1965)

Refik Halit Karay, 1888 yılında İstanbul Beylerbeyi'nde dünyaya gelir. Galatasaray Sultanisi ve Mekteb-i Hukuk'ta öğrenim görmüştür. Meşrutiyet sıralarında gazeteciliğe başlar ve Fecri Ati edebiyat topluluğunun kurucularından birisidir. Robert Kolej'de öğretmenlik, *Sabah* gazetesi başyazarlığı ve iki kez Posta-

Telgraf Genel Müdürlüğü yapmıştır. Aynı zamanda *Aydede* adlı mizah dergisini çıkarmıştır. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e uzanan zaman dilimini güçlü gözlem yeteneği ve dilinin zenginliğiyle eserlerine yansıtmıştır.

Esentepe'de Gazeteciler sitesinde, Topuz'un komşusu olan Refik Halit ile ilgili anılarına şöyle anlatır;

“Annem, anneannem Refik Halit'in Deli adlı romanını okurlardı Türkiye'de basılmamıştı. Ben de çok severek okurdum. Refik Halit ile tanışmamız akşam gazetesinde çalıştığım dönemlere rastlar. O zaman gazetenin sahiplerinden ve dış işleri bakanı olan Necmeddin Sadak'ın arkadaşıydı. Sonra Re-Ha takma adıyla bizim gazetede fıkralar yazdı. Tatlı ve keyifli bir insandı. İlerleyen zamanlarda cemiyet toplantılarına beraber gittik, hatta bir defasında güzellik yarışmasında jüri üyesi olduk beraber (gülüyor)... İlerleyen zamanlarda basın özgürlüğü ile ilgili röportaj yaptım. Oğlu Ender Hukuktan benim arkadaşım.

1.14.3. Orhan Kemal (1914-1970)

Babası koşullar gereği 1931 yılında Suriye'ye gidince, Orhan Kemal ortaöğrenimini yarıda bırakır ve Suriye'ye gider. Bir yıl sonra tek başına Türkiye'ye dönerek Adana'da çırçır fabrikalarında işçilik ve kâtiplik yapar. 1938'de Niğde'de askerliğini yaparken, Maksim Gorki ve Nazım Hikmet kitapları okumak ve isyana teşvik suçundan beş yıl hapis cezasına mahkûm edilir. 1940'ta Bursa Hapishanesi'nde tanıştığı Nazım Hikmet'in toplumcu görüşlerinden etkilenir. Nazım Hikmet'in 1943'te Bursa hapishanesinden Sabahattin Ali'ye yazdığı mektupta, Orhan Kemal için “Dehşetli vaatlerle dolu civ civ” ifadesini kullanır.

Topuz, Orhan Kemal ile yakınlığını şöyle anlatır;

“Orhan Kemal, hikâyelerini beğendiğim bir yazardı. Cep kitapları çıkıyordu. Yeditepe dergisi ortamında tanıştım, 1954'te başladı dostluğumuz. Hayatını kalemiyle kazanmaya çalışıyordu. Nazım'ın etkisiyle de yazarlığı aklına koymuştu. Bir arkadaşımız destek olmak için bir iş ayarladı ama Orhan sadece yazmak istiyordu. Zor bir hayatı vardı destek olmak istedim Akşam'da Edebiyat sanat

sayfasına yazmasını teklif ettim. Tefrika başına Akşam az para veriyordu, belli bir piyasası olduğu için başta takma isimle yazmaya başladı. Melih'te gazeteye alındıktan sonra ortak arkadaşlarla hep beraber bazen çıkışlarda Babıali'de bir yerlere giderdik. 1955 yılında ocak ayında Orhan'ı okuyuculara tanıtmak için bir söyleşi yaptım. (Basın müzesi arşivinden bulduğum 27 Ocak 1955 tarihli, Akşam gazetesinde yayınlanan bu röportaj ve Orhan Kemal'in bir kaç mektubu mektuplar kısmında yer almaktadır.)

Paris'e gideceğim zamanlarda, Orhan " Nâzım Hikmet'i görürsen söyle beni o adam etti" demişti. Paris'te Nâzım Hikmet'i ilk Abidin Dino vesilesiyle gördüm. Orhan'ın mesajını ilettiğimde alçakgönüllülikle " Zaten onda cevher vardı ben bir şey yapmadım" demişti. Paris'e gittikten sonra da Orhan'la mektuplaştık. Hala o mektupların hepsi duruyor. Alçakgönüllü, tatlı bir insandı Orhan. Güç koşullarda yaşadı ama çok canlı ve duygusal bir hayatı oldu."

1.14.4. Melih Cevdet Anday (1915-2002)

1915 yılında İstanbul'da doğan Melih Cevdet Anday, Orhan Veli ve Oktay Rıfat'la birlikte şiirde Garip akımının kurucularındandır. Daha sonra felsefi şiir akımını başlatarak Garip'ten ayrılmıştır. Şiir, deneme, eleştiri, roman, tiyatro, oyunları yazmış ve çeşitli ödüller kazanmıştır.

Hıfzı Topuz ile Melih Cevdet, Akşam gazetesini çevresinden Şevket Rado ve Vâlâ Nurettin gibi ortak kişiler sebebiyle tanışırlar. Melih Cevdet ile 25-30 yıl kadar süren dostluklarını, Topuz şöyle anlatır:

"Melih'i tanımadan önce Garip akımı şairlerini ve şiirlerini severdim. Bir gün Vâlâ Nurettin'in yanına geldi. Ankara'daki işinden ayrılmış, Doğan Kardeşlere bir şeyler yazıyordu. Vâ-Nu bana Melih'e gazetede bir iş bulmamı rica etti. Ben de yanıma muhabir olarak aldım, röportaj konuları veriyordum. İlerleyen zamanlarda için. Bu kadroda Orhan Kemal, Bedri Rahmi, Oktay Rıfat, Necati Cumalı, Cevat Şakir, Mücap Ofluoğlu, Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Celal Sılay vardı. Melih ile her bakımdan anlaşıyorduk. Melih ile edebiyat yaklaşımımız aynıydı. Müzik, eğlence, anlayışımız benzerdi. Ortak dostlar ile zamanla bir çevremiz oldu. Sabahattin Eyüboğlu'nun Maçka Bronz sokaktaki evinde düzenlenen haftalık yemeklerinde,

bazen bizim eski konakta, Eminönü Balıkpazarı'nda, Toma'nın meyhanesinde ve sık sık Beyoğlu Balıkpazarı'nda bir araya gelirdik. Bu çevreden kimler vardı, Sabahattin Kudret Aksal, Recep Bilginer, Melih biraz kaprisliydi bazen çatışmaları olurdu. Hatta bir defa Bedri ile kavga etmişti barıştırmak istedim ama olmadı. (gülerek) Sonra aramız küçük bir alınganlıkla açıldı."

1.14.5 Yaşar Kemal (1923 – 2015)

Hıfzı Topuz, kişisel görüşmelerimizde, edebiyatçılarımızdan tanıdığı ve sevdiği birçok isimden her zaman bahsetmektedir. Yaşar Kemal, bu arkadaşlıklar içinde en uzun ömre sahip olanıdır. Topuz'la Yaşar Kemal'in 75 yıla yakın süren bir arkadaşlığı vardır. Bu dostluk Topuz'un anılarında şöyle yerini alacaktır:

Yaşar Kemal'le dostluğumuz 1946-47 yıllarında başladı. Onunla ilk kez Rasih'lerin evinde karşılaştık. Aramızdaki adı Göğceli idi. Daha sonra Yaşar Kemal adını kullanmaya başladı. Gerçek adı Kemal Sadık'tı. Rasih'e Göğceli'yi, 1946 Mayıs'ında Adana'ya gittiği zaman dayısı Arif Dino tanıtmıştı. 20 yaşlarında Adana'da folklor araştırmaları yapmış ve bunlar Çukurova Bölgesi Ağıtları adı altında yayınlanmıştı. İşte o sıralarda Göğceli askere alınmış ve Niğde'ye gönderilmişti. Mehmet Ali Aybar o yıl Kayseri'de yedek subay olarak bulunuyordu. Göğceli ise askerliğini Niğde'de değil Kayseri'de yapmak istiyordu. Rasih bu amaçla Aybar'a bir kart yazıp Göğceli vermiş ve orada kalabilmesi için yardımını istemiş. O sıralarda Göğceli, Yörükler üzerinde bir inceleme yapıyormuş ve Pertev Naili Boratav'la çalışıyormuş. Kayseri'de kalmak istemesinin sebebi buymuş. Mehmet Ali Aybar hastane başhekimisi ile görüşerek, Göğceli'nin Kayseri'de kalmasını sağlamış. Bir yıl sonra Yaşar askerden terhis edilince İstanbul'a gelmiş iş arıyordu. Dolmabahçe Havagazı Şirketi'nin müdürlerinden Hüsnü Baki aracılığıyla kendine şirkette bir endeksörlük işi bulundu. Yani kapı kapı dolaşarak gaz saatlerindeki ölçüleri yazacaktı. Bir süre sonra Yaşar'ın şirketteki işine son verildi. Sonra Adana'ya gitti, arzuhalciliğe başladı. Ama orada da sorun olmuş günün birinde geri döndü. İzleniyor ve gizleniyordu. O günler, Yaşar'ın balık tutarak karnını doğurduğu, Gülhane Parkı'nda yatıp kalktığı günlerdi. Birkaç gece bizim Nişantaşı'ndaki konakta, sandık odasında kaldı. Yeni bir iş arıyordu. Ben Akşam'da

çalışmaya başlamıştım, Yaşar günaşırı bana uğruyordu. Patrona genç bir yazar bulduğumu ve bizde düzeltmenlik yapabileceğini söyledim. Patron Yaşar'ı üzeri buruşuk bir elbise ve kravatsız filan görünce gözü tutmadı, "Bu yaşta müsahhah olmaz" dedi ve Akşam olmadı.

Yaşar bu kez de Arif Dino'dan Nadir Bey'e bir tavsiye mektubu getirdi ve önce düzeltmen, sonra da röportaj yazarı olarak Cumhuriyet'e geçti. Cevat Fehmi de kendisini çok destekledi.

Ondan sonra Yaşar'la sık sık görüştük. Oğlum Kerem'in adını da o koydu. 1958'de kuruluşunun onuncu yılı dolayısıyla birlikte İsrail'e gittik. Orhan Veli'nin bir şiirinde adı geçen Erol Güney'le buluştuk. Yaşar'la dostluğumuz Paris'te de devam etti. Yaşar Kemal'in o yıllarda benim bildiğim şu kişilere sonsuz saygısı vardı. Birincisi Nazım Hikmet, ondan hep "Baba" diye söz ederdi. Arif, Abdin Dino, Mehmet Ali Aybar, Sabahattin Ali, Nadir Nadi ve Pertev Naili Boratav.

Yaşar'ın ilk başlarda yabancı dil bilmemesi eleştiri konusu olur, o da "Yapmayın yahu, ben beş dil biliyorum," derdi. "Türkçe, Kürtçe, Zazaca, Farsça ve Arapça." Yaşar Paris'te Unesco'ya bana geldiği zaman çevresini hep İnce Memed'in Fransızca'sını okumuş olanlar alır ve onu soru yağmuruna tutarlardı, ben de çevirmenlik yapmaktan biraz sıkılırdım. Yaşar'ın Unesco'da en büyük dostu, sonradan Fransız Akademisi'ne seçilen Roger Caillos ve benimle aynı bölümde çalışan eşi Alena'ydı. İnce Memed', Güzin Dino Fransızca'ya çevirmiş, Caillois da romanın Gallimard yayınları arasında çıkmasını sağlamıştı. Roger, Yaşar'ın Nobel Ödülü'nü alması için elinden geleni yaptı ama olmadı. Yaşar ise o günlerde Nobel'e hiç yüz vermiyor, "Nobel benim satışımı düşürür," diyordu.

Yaşar içten ve sıcak davranışlarıyla kendini tüm yakınlarına ve çevresine sevdirmişti. Ama yeni bir romana başladığı zaman gözleri hiç kimseyi görmez olur, bir yerlere kaçar, kapanır, telefonlara bile çıkmazdı. Bu yüzden de pek çok kimse Yaşar'a vefasız der.¹⁵

¹⁵ Hıfzı TOPUZ, *Gülümseyen Anılar*, Remzi Kitabevi, 2. Baskı, 2010, s.257-260

1.14.6 Necati Cumalı (1921-2001)

Hıfzı Topuz'un 1952 yılında burslu olarak Paris'e gittiği dönemlerde, Necati Cumalı'da burslu olarak bir süreliğine Paris'te bulunur. İstanbul'da başlayan arkadaşlık burada da devam eder ve sık sık buluşurlar. Topuz, Paris anılarında bu arkadaşlığı şöyle anlatacaktır:

1959- 1960 yıllarında Vatan gazetesinde Paris'ten yazılar gönderiyordum. Gazete 1959'un ilk aylarında Necati Cumalı'nın Tütün Zamanı adlı romanını tefrika etmeye başlamıştı. Kendisiyle Paris'te buluşur dertleşirdik. Necati'yle bir söyleşi yapıp Vatan'a göndermeyi düşündüm. 1959 Nisan'ında kendisiyle Unesco'da buluştuk, uzun bir söyleşi yaptık. 14 Nisan 1959'da Vatan'da yayınlanan bu konuşma metnine burada yer veriyorum.

"Necati Cumalı şimdi işi romancılığa döktü. Kendisinin aylardan beri bir roman hazırladığını biliyordum. Vatan'daki ilandan romanın bittiğini anladım. Bunun üzerine Unesco'da Picasso'nun tablosunun karşısında oturup romanın konuştuk.

Necati, neden romana karar verdin, bu durum senin için önemli bir değişiklik mi?

"Hayır, ben öteden beri roman yazmak isterdim ama zaman bulamazdım. Bu sürekli bir çalışmayı gerektirir. Ben memlekette bunu yapacak durumda değildim. Avukatlık işleri günde en az dokuz saatimi alıyordu. Ben şairliğin, yazarlığın insanın ikinci mesleği olacağı kanısında değilim. Edebiyat ortak kabul etmez, ölmeyecek kadar hayatımı kazanırsam yazarlıktan başka iş tutmayacağım. Burada görüyorsun, bir yazar kırk yaşına geldiği zaman kitaplarının boyu dizini buluyor. Eğer yazar normal yaşını dolduracak olursa eserlerinin boyu kendi boyunu geçiyor. Bunu sağlayabilmek için zamanımızı çok hesaplı kullanmamız gerekir. Hem şiir, hikaye, piyes, roman neden bir arada yürümesin. Yazarlar Batı'da birkaç alanda birden eser vermiyorlar mı, neden bir yere saplanıp kalalım.

Haklısın galiba, işte sen de öyle yapıyorsun, ben senin şiirlerini çok severim yeni şiirlerin var mı?

Maalesef yok, geldiğimden beri şiir yazamadım.

Bu son romanını nasıl yazdın nereden esinlendin?

Ben sekiz yıl Urla'da İzmir'de taşra avukatlığı yaptım. Müvekkillerin hep küçük toprak sahipleri, tarım işçileri ve köylülerdi. Bu işin kazancı azdı ama ben onları tanımaya ve dinlediklerimi not etmeye çalıştım. Romanımın kahramanı Zeliha (Zeliş) bir gün bir dilekçe yazdırmak için yazıhaneme geldi. Zeliha'nın başından geçen olaylar, duyguları, davranışları beni sarstı. Sonra mahkeme kaleminde bütün duruşmalarını takip ettim. Bu olaylar romanıma konu oldu. Zeliha ile Cemal'in ilişkilerinin çerçevesinde bütün tütün işçilerinin özel yaşayışlarını, yaşam koşullarını toplamaya ve yansıtmaya çalıştım. Konuyu üç kitapta yürüteceğim. İkinci romanımın adı "Küp Alan Yağmurları" üçüncünün adı da "Sarı Altın" olacak.

*Necati, bizdeki sanat akımları ile buradakiler arasında ayrılıklar görüyor mu sun? "Hayır, göremiyorum Türkiye'deki sanat çevreleri Batı'yı günü gününe izliyorlar. Fransa'da bir dergide çıkan bir yazının çevirisini, özetini ya da bir benzerini birkaç hafta sonra bizim gazetelerde ya da dergilerde okuyabiliyoruz."*¹⁶

Öğrencilik yıllarında, karşımıza çıkan hocalar şanstır. Hıfzı Topuz'un, Galatasaray ve Güzel Sanatlar Akademisinde, öğrencilik yıllarında edebiyat dersine, önemli şair ve yazarlarımızdan; Halit Fahri Ozansoy, Esat Mahmut Karakurt ve Necip Fazıl Kısakürek girer. Her biri güzel bir anıya dönüşen bu yıllar, Topuz'un kaleminde tekrar canlanacaktır.

1.14.7. Halit Fahri Ozansoy (1891-1971)

"Galatasaray'da sekizinci ve dokuzuncu sınıflarda Türkçe'yi ve Edebiyat'ı Halit Fahri Ozansoy'dan okuduk. Halit Fahri dalgınlığı ve unutkanlığı ile tanınmıştı. Bir gün sınıfta ünlü oyunu Baykuş'u nasıl yazdığını, Muhsin Ertuğrul'un bunu nasıl sahneye koyduğunu ve nasıl oynadığını anlatıyordu. Bizde "hocam Baykuş'u okuyun" diye ısrar ettik. Birkaç ders sonra elinde Baykuş kitabıyla geldi ve okudu.

¹⁶ Hıfzı TOPUZ, *Gülümseyen Anılar*, 2010 s.152-153

Oyun ‘‘Bana Baykuş, ölüm ve kan derler,’’ sözleriyle bitiyordu. Muhsin oyunda bu son satırları söyledikten sonra kendini yere atıp ölüyordu. Halit Fahri’de öyle yaptı; kendini sıraların üstüne attı. Onu uzun süre alkışladık, hocamız son derece mutlu oldu. Bunu diğer sınıflara anlattık, çok heveslendiler. Onlar da Halit Fahri’ye ‘‘Baykuş’u okuyun hocam’’ demişler. Hocamız öteki sınıflarda da Baykuş’u okuyup kendini sıraların üzerine atmış. Aradan iki hafta geçti hocam dedik, ‘‘öteki sınıflara Baykuş’u okumuşsunuz bize okumadınız’’

‘‘ Ya... öyle mi oldu, okuyayım’’ diye çantasından Baykuş’u çıkartıp yeniden okudu ve oynadı.

Biz artık Baykuş’u ezberlemiştik. Oyunun sonunda şöyle bir tirad vardı:

Gül açılmış, gül istemem

Zakkum daha munis değil mi

Gel yaklaş,

Yosun bağlamış beyaz bir taş.

Bu nedir, sen bilir misin bu nedir

Bütün sınıf bir ağızdan bunu söylüyorduk, hocamızın gözlerinin içi gülerdi. Halit Fahri’nin dersi en eğlenceli dersimizdi.

Halit Fahri o zamanlar Son Posta’ya yazıyordu. Bir gün bir tahrir ödevi verdi, en iyi ödevi de Son Posta’da bastıracağını söyledi. Biz yazarlığa meraklı olanlar çok heveslendik, ödevler toplandı, seçmeler yapıldı. Sonunda benim yazdığım öykü birinci geldi. Ama hatırlatmama rağmen benim yazıyı bastırmayı unuttu. Aradan on beş yıl geçti. 1950’li yıllarda Akşam’da çalışırken bir gün Melih Cevdet Anday’la Kadıköy vapurunda Halit Fahri’ye rastladık, kendimi tanıttım ve olayı hatırlattım, ‘‘Çok özür dilerim, unutmuşum’’ dedi.¹⁷

¹⁷ Hıfzı TOPUZ, *Gülümseyen Anılar*, 2010, s. 92 - 93

1.14.8. Esat Mahmut Karakurt (1902-1977)

Esat Mahmut Karakurt, Galatasaray'da altıncı ve yedinci sınıfta Türkçe hocamızdı. O yıllarda dil devrimi dolayısıyla okullarda Türkçe gramer dersleri kaldırılmıştı, dil tam bir karmaşa içindeydi. Gramer kitabı da yoktu. Esat Mahmut'u hepimiz tanıyorduk, Akşam'da romanları tefrika ediliyordu. Kesip biriktiriyorduk, sonra kitaplarını alıyorduk. Dağları Bekleyen Kız, Çölde Bir İstanbul Kızı, Vahşi Bir Kız Sevdim ve Allahısmarladık, bize roman okuma zevkini aşılamıştı. Güler yüzlü ve alçakgönüllü bir havası vardı. Esat Mahmut, bir roman kahramanı gibi sınıfa girerdi, zaten bütün romanların kahramanı da hep kendisiydi. Bugün kendimi Esat Mahmut'a çok daha benzer buluyorum. Ben de onun geçtiği yollardan geçtim galiba. O da gazete yazarlığından, röportaj yazarlığından romancılığa geldi, ben de çok yıllar sonra onu izler oldum; gerçekten Esat Mahmut bu alanda benim hocam oldu.¹⁸

1.14.9 Hıfzı Topuz – Necip Fazıl Kısakürek (1905-1983)

Topuz'un, Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümüne devam ettiği bir yıl içerisinde edebiyat dersine Necip Fazıl Kısakürek girer. O günlere Topuz "Gülümseyen Anılar" kitabında geniş yer verir:

Akademide birinci sınıfta edebiyat dersine Necip Fazıl Kısakürek geliyor diyo birçoğumuz çok sevinmiştik. Necip Fazıl uygar bir şair ve yazardı. Kimler yoktu onun çevresinde? Abidin Dino, Fikret Adil, Peyami Safa, Şekip Tunç, Eşref Şefik, Muhsin Ertuğrul, Burhan Toprak, Sait Faik, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Oktay Akbal ve o dönemin sağcısından solcusuna tüm yazarları, şairleri, ressamı ve heykeltıraşlar. Kardeşi Orhan Kısakürek Galatasaray'da çok saygınlığı olan ve sevilen bir arkadaşı. Necip Fazıl'ın çok duygulu ve ince şiirleri vardı, bazılarını ezbere bilirdik. Bize edebiyat dersine geldiği dönemde kendisini çok severdik. Ata bindiği, bazen İstanbul İçinde de atla dolaştığı anlatılırdı. Zaman zaman kendini beğenmişliği alay konusu olsa da bunları hoş görürdük. Onun bilmediği konu yoktu. Rasih Nuri İleri bir gün, Necip Fazıl'a "Bak Necip, şöyle bir kitap var, oku çok

¹⁸ Hıfzı TOPUZ, *Gülümseyen Anılar*, 2010, s. 223 - 224

beğeneceksin’’ dediğini ve Necip Fazıl’ın kendisine, ‘‘Yahu Rasih benim okumaya ihtiyacım mı var?’’ diye yanıt verdiğini anlatırdı.¹⁹

¹⁹ Hıfzı TOPUZ, *Gülümseyen Anılar*, 2010, s. 216 - 218

İKİNCİ BÖLÜM

2. İLETİŞİM UZMANLIĞI YÖNÜYLE HIFZI TOPUZ

2.1. İletişim Nedir?

Hıfzı Topuz, 1959 yılında UNESCO'ya iletişim uzmanı olarak göreve başlamıştır. Topuz'u İletişim ve iletişim politikaları bağlamında ele alırken, UNESCO bünyesinde farklı ülkelerde iletişim adına yaptığı çalışmalar ve ülkemizde kurucusu olduğu İLAD (İletişim Araştırmaları Derneği) ve ülkemizde ilk defa üniversitelerde iletişim alanında başlattığı dersler bağlamında ele alacağım.

Esentepe Gazeteciler Sitesindeki evinde 26.07.2018 tarihinde yaptığımız söyleşide Topuz, iletişim kavramı ve gelişimi üzerine şunları aktarır:

“Eskiden iletişim teorisi yoktu haberleşme deniliyordu. 1960'lara kadar bu böyleydi. İletişim ile haberleşme arasında kavram farkı var. Haberleşmede bir merkezden haber yayılıyor. Yani televizyon, gazete ve dergilerle tek yönlü olarak verilmiş oluyor. Bu yalnız devlet çapında değil halk düzeyinde de böyle oluyor. Bildiri yayınlanıyor, tepkilere dikkat edilmiyor. İletişim ise çok yönlü bir şey, iletişimde sadece haber vermek değil mesaj verirken bu mesajın yarattığı etkiyi ve alıcının tepkisine bakmak gerekiyor. O zaman çok yönlü ve demokratik bir yol izlenmiş oluyor. Yani hem yukarıdan aşağıya hem aşağıdan yukarıya, haberleşme de ise tek yönlü sadece yukarıdan aşağıya. Kısaca iletişim haberleşmenin demokratik hali olmuş oluyor.

Ben UNESCO'ya yeni başladığım zamanlarda 1960 genel konferansında ilk olarak enformasyon yerine communication ifadesi kullanıyor. Fransız basın enstitüsü müdürü tepki gösteriyor buna “Biz nakliyeciyiz değiliz basın başka bir şey diyor.” Fakat konferanstan sonra bütün bilim dallarında enformasyon yerine communication kullanılmaya başlanıyor. İletişim ile ilgili bu tasarı UNESCO'da bizim bölümde hazırlanıyor. 1962 UNESCO genel konferansında enformasyon yerine communication kullanılıyor ve bu defa kimse itiraz etmiyor. Böylece UNESCO'nun programına iletişim kavramı giriyor.

İletişim ile ilgili tasarımlardan sonra örneğin radyocu yetiştiriyorsun bir mesaj verdiğinde alınan tepki araştırılıyordu. Bu durum basında, televizyon'da da aynı şekilde uygulanıyordu. Yani yeni teknolojik gelişmelerde bunlara olanak tanıyor. İletişim teknolojisindeki gelişmeler, baskı teknikleri haberleşme teknikleri değişiyor ve bütün literatürde enformasyon yerine communication kavramı yerleşiyor.”

İletişim kavramının UNESCO'daki bu tarihi sürecini belirttikten sonra, Topuz'un "UNESCO eski özgür haber dolaşımı bölümü şefi" olarak 1989 yılında Milliyet gazetesi için yazdığı "UNESCO ve İletişim" başlıklı yazısından yola çıkarak, iletişimin uygulama sahası hakkında şunları söyleyebiliriz;

UNESCO'nun ilk kuruluş yıllarında iletişim konuları çok ufak bir bölümden oluşur. İkinci dünya savaşı sonrası barış ve özgürlük havası içinde her şeyi yeni baştan kurmak gerekiyordu. İlk yapılacak işlerin başında özgürlüğe kavuşan ülkelerde okullar açmak, eğitim programlarını düzenlemek, bilim dallarını geliştirmek, öğretmen yetiştirmek, bilim ve araştırma merkezleri kurmak, yıkılan sanat yapıtlarını onarmak gibi konular vardı. Programda iletişime ufak bir yer ayrılmıştı.

Önce, savaştan yeni çıkmış ülkelerde, sonra da tüm dünya ülkelerinde iletişim araçlarının ne durumda bulunduğunu, gereksinimlerin neler olduğunu belirten bir araştırma yapılacaktı. Bu nedenle o yılların ünlü yazar ve uzmanlarından oluşan ekipler kuruldu ve büyük bir anket düzenlenir.

Bir yandan da "Özgür Haber Dolaşımı" konulu bir program hazırlanır. Programın amacı eğitsel, bilimsel ve kültürel nitelikteki haber ve mesaj dolaşımında ülke sınırlarını kaldırmaktır. Haberleşme özgürlüğü ise siyasal bir konu sayıldığı için İnsan Hakları çerçevesi içinde doğrudan doğruya Birleşmiş Milletlerin yetki alanına bırakılır. Topuz'un UNESCO'da göreve başladığı dönemde iletişim işlerini "Özgür Haber Dolaşımı Bölümü" ile "Dökümantasyon Merkezi" denilen iki ünite yürütüyordu. Özgür Haber Dolaşımı bölümü iletişim konularıyla ilgili anketler hazırlıyor ve bölgesel konferanslar düzenliyordu. Dökümantasyon Merkezi de iletişim araçlarının geliştirilmesi için ülkelere uzmanlar gönderiyor, gazeteci

yetiştirmek için seminerler düzenliyordu. Topuz her iki bölümde de çeşitli görevler alır. UNESCO siyasal nitelik taşıyan hiçbir işe karışmıyordu.

Bu durum 1970'lerin başlarına kadar sürer. O yıllarda üçüncü dünya lkeleri UNESCO'da çoğunluğu sağlamaya başlayınca, bu ülkeler dengeli bir haber dolaşımı istediler. Dengeliden amaç haberlerin sadece gelişmiş ülkelerden üçüncü dünya ülkelerine değil, üçüncü dünya haberlerinin de gelişmiş ülkelere aktarılmasını sağlamaktı. Genç lkeler daha doğru, daha zgr ve daha dengeli bir habercilik düzeninin kurulmasını neriyorlardı. Bu ülkelerin haber anlayışı ise, sömürgeci ülkelerin etkisinden bağımsız, heyecanlı haber yerine yapıcı ve olumlu haberler ve genellikle kalkınma ve gelişme ile ilgili haberlere öncelik verilmesini istediler.

2.2. İletişim ve Kültür İlişkisi

UNESCO'da İletişim ilk başlarda kültürün bir dalı olarak ele alınır. Kültürel gelişme, genel anlamda toplumsal ilerlemenin ve kalkınmanın hedeflerindendir. İletişim organları bu konuda eğitim kadar önemli bir role sahiptir. Yayıncılık, kültürel yaşamı büyük ölçüde etkilediğinden, programların kalitesine ve toplumda yarattığı algıya dikkat edilmelidir. Kültür evrensel, herkese açık olan ve eğitim gibi paylaşılmaması gereken bir değerdir.

İletişim teknolojileri ve yayıncılık anlayışı kültür bağlamında, toplum yaşamını derinden etkilemiştir. Bu yüzden, kültürel iletişime dair kültür politikalarını, daha geniş kitlelere ulaştırmak ve toplumun bilinçli bir kültür seviyesine ulaşması ve bu durumun gerçek hayatta etkili ve yararlı olmasını sağlamaya ihtiyaç vardır.

Kamu iletişim araçlarının yerli ve yabancı tekeller oluşturmadan, objektif bir tutum sergilemesi önemlidir. Bundan dolayısıdır ki radyo televizyon gibi iletişim araçlarının ölçütü, nitelik açıdan kaliteli olmalı, ekonomik ve idari açıdan özerk olmalıdır.

Ülkemizde TRT başta olmak üzere, bütün kamu ve özel medya kuruluşlarının, bu hassasiyetleri göz önünde bulundurarak, toplumun sosyal yaşamında kaliteyi artıracak yönde yayın anlayışına sahip olmaları gerekmektedir.

2.3. İletişim Politikaları Bağlamında Hıfzı Topuz

Topuz, 01.10.2018 tarihinde evinde yaptığımız görüşmemizde İletişim Politikaları bağlamında şu konulara değinir:

“Öncelikle iletişim politikaları, bilimsel bir yol izlenerek bilinçli yapılmalıdır. Gazete, sendika temsilcileri, haberleşme ve iletişim bakanlığı, iletişim ile ilgili kuruluşların ve gazete sahiplerinin temsilcilerinden oluşan bir heyet toplantısı düzenlenmeli. Temelinde kamusal organların olduğu mesleksel örgütlerin bir araya geldiği bu toplantılarda demokratik bir anlayışla çok yönlü haberleşmeye dayalı basın özgürlüğü geliştirilmeli. Bütün iletişim fakülte dekanlarının belirlenmesi, gazete davetleri birer iletişim politikasıdır.”

UNESCO bünyesinde, Stockholm’de 31 Mart- 2 Nisan 1998 tarihleri arasında gerçekleştirilen ve aralarında dönemin Kültür Bakanı İstemihan Talay ve Kültür Girişimi temsilcisi Hıfzı Topuz’un da bulunduğu “ gelişme için Kültür Politikaları Devletlerarası Konferans’ında bu konu ile ilgili UNESCO’nun üye ülkelere önerdiği “Enformasyon Toplumunda Kültür ve Dil Çeşitliliğinin Geliştirilmesi” başlıklı hedefinde şunlar belirtilmiştir:

1) Radyo, televizyon ve bilgi teknolojileri dahil, halkın kültür ve eğitim gereksinimlerini karşılayabilecek iletişim şebekelerinin kurulması.

2) Çocukların yeni medya teknolojilerinin kullanımı konusunda eğitilmesi; şiddet ve hoşgörüsüzlükle savaşmak için önlemler alınması; bu amaçla özellikle çocuklara ilişkin konularda uzmanlaşmış merkez ve kurumların etkinliklerine katkıda bulunulması.

3) Yeni teknolojilerin ve yeni iletişim ve enformasyon servislerinin gelişim ve kullanılmalarının geliştirilmesi.

4) Haberlerin ve mesajların içeriklerini kullanacak ve üretecek olan genç kuşakların yeni bilgi teknolojilerinde uzmanlaşmalarını ve onları yaratıcı bir şekilde kullanmalarını vurgulayan bir eğitim tarzının yaygınlaştırılması.

5) Devletin ve sivil toplum kurumlarının oluşturduğu arşiv, müze ve kütüphanelerde toplanan bilgilerin korunması ve geliştirilmesi için ayrıntılı politikalar üretilmesi; bu bilgilere ulaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla yöntemler geliştirilmesi; bu gibi kuruluşların bilgi, eğitim ve yaşam boyu öğrenme merkezleri haline dönüştürülmesi.

6) Kültür ve doğal mirasın tanınmasında yeni teknolojilerin sağladığı sanal araçlardan yararlanılması.

7) Kültür ile kültürün medyada dağılımı arasındaki ilişkiler üzerindeki araştırmaların teşvik edilmesi; kültürün medyadaki varlığını ölçen ve değerlendiren ve hatta bunların medyaya uyum sağlanmasını öngören yöntemlere ilişkin işbirliği çabalarının desteklenmesi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BİR KÜLTÜR İNSANI OLARAK HIFZI TOPUZ

3.1. Kültür Nedir? Kültür ve Medeniyet İlişkisi

Bu bölümde öncelikle, kültür kavramından ne anlamamız gerektiğini ortaya koyacak ve kültür politikaları konusunda bilgiler vererek, bu bağlamda Hıfzı Topuz'un kültür adamı kimliğini ele alacağız.

3.1.1. Kültür Kavramının Tarihçesi ve Tanımları

Kültür kavramının, çok farklı alanların ortak malzemesi olması, bu alanlarda karşılık bulması ve kendi içinde dinamik bir süreç olması nedeniyle tanımı da bir o kadar çeşitlidir. Bu yüzden önce kültür kelimesinin tarihçesi ve kültür kavramının sosyolojide, antropoloji'de, edebiyattaki tanımları, Batı ülkelerinde ve dünya tarihindeki gelişimi ve tanımı üzerinde duracağız.

Cemil Meriç “*Kültürden İrfana*” adlı kitabında “kültür” kelimesinin tarihçesini ve tanımlarını şu şekilde özetler²⁰;

“Kültür kelimesi, bugünkü teknik ve antropolojik anlamıyla İngilizce’ye Tylor tarafından 1871’de yerleştirilmiştir. Paul Hazard’a göre “kültür”, ilk defa Almanca Lugatin 1793’deki beşinci baskısında karşımıza çıkıyor. Bugünkü etnografik anlamda kültür kelimesini kullanan ise Klemn (1802-1867) olmuştur. (1843). Tylor kelimeyi ondan alarak İngilizce’ye yerleştirmiştir. Dünya tarihinde kültür kavramı, 18. asır sonlarında dünya tarihi ile ilgili çalışmalarda, insanlığın gelişmelerini belirtmek için, Almanya’da kullanılmıştır. Adelung 1782’de “İnsan Soyunun Kültür Tarihi üzerine Deneme”yi yazar. Adelung ve çağdaşı olan diğer tarihçiler de kültürü aynı anlamda kullanır. Hepsi de kelimeyi Fransızcadan alır. Önceleri “cultur” olarak yazılan kelime, 19. yüzyıl sonlarında “kültür” olmuştur. Ortaçağ

²⁰ Cemil Meriç, *Kültürden İrfana*, İletişim Yayınları İstanbul 2013 s.47

Fransızcasında kültür, din, mezhep anlamındaydı, “kutur” ve “kotür” sürülmüş toprak ve ekilmiş toprak için kullanılmıştır. “Kulturer” ve “kuturer” fiilleri toprağı ekip biçmek demektir. 18. yüzyılda kültür, zekânın eğitimi manasında kullanılmaya başlar. Bu çerçevede kişinin entelektüel gelişmesi ve bu gelişmeyi sağlayan çalışmalar bütünü demek olur. Bu anlam genişlemesiyle kelime ilk defa kollektif bir çağrışım kazanmıştır. Fransızca’dan alınan, Almanca’dan İngilizce’ye aktarılan ‘kültür’ dilden dile geçerken, genişleme ve benzetme yoluyla, yeni bir nüans kazanmış, ilk anlamını kaybetmemiş, ama yeni anlamlarla zenginleşmiştir. Nitekim Sosyal Bilimler Ansiklopedisi’nde yer alan (Encyclopaedia of the Social Sciences) Savaş ve Yeni Yönelişler” başlıklı makalede; “Yirminci yüzyılın ilk on yılında antropologların yaklaşımı kültürün yücelmesi olmuştur. Kelime, edebiyatta ve antropolojide önem kazandı. Kültür özellikleri, kültür tipleri, kültür merkezleri, kültür alanları, kültür örnekleri, kültürel yaklaşımlar...” denilmektedir.”

● **Sözlüklerde “kültür” kelimesi;**

Kültür, *Oxford Dictionary*’da “colere” mastarından gelen latince “Cultura”dan türemiştir. Anlamı bakmak, özen göstermek, ekip biçme, tarım. Kelimenin antropolojik manasını ilk belirten İngilizce sözlük, Webster’in “*New International Dictionary*”sidir: “Madeniyetin ilerleyişinde belli bir aşama, bir kavmin ve sosyal bir topluluğun kendine has başarısı. Yunan kültürü, ilkel kültür gibi. Fransız Akademisi sözlüğünde Pierre-Henri Simon’un kültür tanımları ise şöyledir:

- *Soyut ve genel anlamda tabiata eklenen insan zekâsıdır.*
- *İnsan söz konusu olunca, kültür, edebiyat, ilim ve sanatlarla uğraşarak duygu düşüncelerin geliştirilmesidir.*
- *Bir sıfatla beraber kullanınca belli bir disipline has bilgiler anlamına gelir; felsefî kültür, edebi kültür gibi.*

- Diğer Fransız sözlüklerde kültür, “insanı insan yapan bilgilerin bütünü”, anlamına gelmektedir.²¹

- **Antropoloji’de kültür kavramı**

Bir kavramın tarihini, çeşitli ülkelere ve akademik disiplinlere yayılışını ve daha geniş fikir akımlarının etkisiyle değişikliğe uğramasını izlemek antropolojik bir yaklaşımdır. Taylor’a göre “kültür” kelimesinin etnografyadaki geniş anlamı; “medeniyet”tir. Bir toplumun üyesi olarak insanın kazandığı bilgiler, inançlar, sanat, hukuk, ahlak, töre gibi alışkanlıklar bütünüdür. Bu tarifin özgün yanı şudur: Kültür artık bir ilerleyiş ve bir oluş değil, tarihin belli bir anında gözlemlenebilecek, evrimi izlenebilecek bir olaylar bütünüdür²².

Bizde kültür kavramı, ise Ziya Gökalp’ın bu kelime için Firuz Abadi tercümesinden bulduğu “hars” ifadesiyle karşılık bulur. Hars kelimesi itirazlara rağmen uzun zaman yaşamıştır. Celal Nuri, Süleyman Nazif ve Faik Ali kültürün Türkçe karşılığının “irfan” olduğunu düşünmüşlerdir.²³

UNESCO’nun 1982’de Meksika’da düzenlediği “Kültür Politikaları Evrensel Konferansı” raporuna göre;

Kültür, bir toplum ya da bir sosyal grubun ana çizgilerini belirleyen düşünsel, tinsel, özdekçi ve duygusal özelliklerinin bütünüdür. Sanat ve edebiyatın yanı sıra kültür; yaşam biçimini, insan varlığının temel haklarını, değerler sistemini, gelenekleri ve inançları da içine alır.

²¹ Cemil Meriç, *Kültürden İrfana*, 2013, s.60-61

²² Cemil Meriç, *Kültürden İrfana*, 2013, s. 61

²³ Cemil Meriç, *Kültürden İrfana*, 2013, s.39

3.2. Genel Olarak Kültür Politikaları

Kültür politikalarını belirlemede devletin ve sivil toplum örgütlerinin rolü önemlidir. Devlet kendi resmi ideolojisi doğrultusunda bir kültür politikası belirler ve bu politikaları niversiteler, halkevleri vb. kurum ve kuruluşlarla hayata geçirir. Cumhuriyet sonrasında devlet desteğiyle gerçekleştirilen kültür politikaları şunlardır:

(i) Atatürk’ün kültüre yön veren projeleri:

(a) Halkevleri (19 şubat 1932)

Genel olarak halkevlerinin amacı, kültürel açıdan bilinçli bir toplumun oluşturulması ve ulusal birliğin sağlanmasıydı.

(b) Türk Dil Kurumu’nun kurulması, 12 Temmuz 1932

(c) Müzik, resim, heykel, konservatuvar ve tiyatro alanları.

Prof. Paul Hindemith (1935-1937) konservatuvar konusunda rapor hazırlamak için Ankara’ya gelir. Yine aynı dönemde Konservatuvar’ın tiyatro bölümünü kurmak içinde Prof. Carl Ebert’e Ankara’da görev verildi. Ebert Türkiye’de bir milli opera ve tiyatro kurulması konusunda bir rapor hazırlar. Muhittin stndağ döneminde de şehir Tiyatroları kurulur.

(ii) İnönü ve Yücel dönemi kültür politikaları

Hasan Ali Yücel kültür ve eğitim alanının planları amacıyla, Mayıs 1939’da, Birinci Türk Neşriyat Kongresini düzenler. Bu kongrede şu başlıklar saptanmıştır:

- Klasiklerin Türkçeye evrilmesi
- Ortaöğretimdeki ğrencilere kitap hazırlanması
- Halk için eğitim programları
- Yazma ve basma eski kitapların yeniden basılması
- Ansiklopedi yayınları
- Okumayı desteklemek için kampanya ve özel yayınlara yardım
- Tercüme Bürosu, (28 şubat 1940)
- Köy Enstitüleri, (17 Nisan 1940-1946)

Cumhuriyet döneminin önemli bir kültür kurumu olan Köy Enstitüleri, 1936'da Atatürk'ün sağlığında Saffet Arıkan'ın Bakanlığı döneminde Köy Eğitmeni projesi adı altında, İsmail Hakkı Tonguç'un yönetiminde başlatılan bir projenin geliştirilmesiyle 17 Nisan 1940'da çıkartılan Köy Enstitüleri yasasıyla kurulmuştur.

- Prof. Paul Hindemith'in Atatürk döneminde yaptığı hazırlıkların ışığında Hasan Ali Yücel 20 Mayıs 1940'da Devlet Konservatuvarı yasasını çıkartır. Konservatuvar'ın amacı müzik, tiyatro, opera ve bale kültürünü geliştirmek ve bu alanlarda sanatçı ve öğrenci yetiştirmektir. Bu arada Sabahattin Ali, Devlet Konservatuvarı'nda, Carl Ebert'in çevirmeni, öğretmen ve dramaturg olarak görev alır. Öğrencilerin diksiyonları, davranışları, neler okudukları gibi pek çok şeyle ilgilenen Sabahattin Ali bu sırada Tatbikat Sahnesi'nde oynamak üzere çeviriler de yapmıştır. Devlet Konservatuvarı'nın kuruluşunda ve ilk öğrencilerin yetiştirilmesinde Sabahattin Ali'nin büyük emeği vardır.

Hasan Ali Yücel döneminde kültür politikalarına yön veren çalışmalar arasında, dilin Türkçeleştirilmesi, ders kitaplarının standartlaştırılması, mesleksel ve teknik eğitim, beden eğitimi, Türkiye'nin UNESCO'ya üye olması, üniversiteler yasası, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün kurulması vardır.

(iii) Çok partili dönemde izlenen kültür politikaları:

Topuz bu dönemle ilgili “*Dünyada ve Türkiye’de Kültür Politikaları*” adlı kitabında şu ifadelerle yer verir:

*Liberal kültür politikaları yaklaşık son yarım yüzyıl içinde Türkiye’de kargaşaya neden oldu. Devlet kültür alanında gücünü yitirdi. Sorun Kültür Bakanlığının olup olmamasından değil, kültür politikalarının yokluğundan kaynaklanıyordu. Bu durumda devletin eskiden yaptığı işlerin bir bölümünü vakıflar ve bankalar üstlendiler. İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı bunun en başarılı örneklerini verdi. Başka vakıflar ve çeşitli bankalar da sanat galerileri açtılar, kitap ve albümler yayımladılar.*²⁴

²⁴ Hıfzı Topuz, *Dünyada ve Türkiye’de Kültür Politikaları*, Adam Yayınları, 1998 İstanbul, s.72.

Sivil toplum örgütlerinin kültür politikaları, devletin politikalarından bütünüyle özerk konumdadır. Sivil toplumun kültür politikalarının hayata geçirilmesinde vakıfların, derneklerin, cemiyetlerin ve iletişim araçlarının rolü vardır. Asıl önemli olan, sivil toplum örgütlerinin kültür politikalarını hayata geçirmede yine sivil toplum örgütü tarafından geliştirilen iletişim politikalarına ihtiyaç vardır.

Bu bağlamda, Türkiye’de ilk olarak, İzmir Kültür Sanat ve Eğitim Vakfı tarafından “Demokrasi Kültürü ve Globalleşme” ana başlığı ile “1. Ulusal Kültür Kongresi” 3-5 Kasım 1997 tarihleri arasında İzmir Atatürk Kültür Merkezi’nde gerçekleşir.

Yöneticiliğini Hıfzı Topuz’un yaptığı bu kongrenin amacı; uygarlık devrimlerinin, teknolojik gelişmelerin, uluslar üstü ekonomik örgütlenmelerin, iletişim araçlarının dünya çapında tüm ülkeleri globalleşme bağlamında etkilerinin ışığında, Türkiye’nin sorunlarını tartışmak, kültürel demokrasi, siyasal kültür ve kültür planlaması konularında öneriler getirmek. Ayrıca kültürel varlıkların korunması, kültür kimliği, yeni iletişim teknolojisinin sanat ve kültür kimliği üzerindeki etkileri, çevre kültürü, din-ahlak, politika-kültür ilişkileri, kültür hakkı ve kültür politikalarıdır.

Topuz kongre öncesinde yaptığı basın toplantısında, Türkiye’de il kez bir kültür kongresi düzenlendiğine dikkat çekerek bunun devlet değil bir vakıf tarafından düzenlenmesinin ve Kültür Bakanlığı ile üniversiteler tarafından desteklenmesinin önemini vurgular.

Aynı zamanda bu kongre, Cumhuriyet sonrasında bir sivil toplum örgütünün ilk olarak özel bir kültür politikası belirlemesi açısından önemlidir.

Topuz, “*Dünyada ve Türkiye’de Kültür Politikaları*” adlı kitabında kültür politikaları kavramının UNESCO bünyesindeki oluşum sürecini şu şekilde açıklar:

Kültür Politikaları kavramı, ilk kez 60'lı yıllarda UNESCO toplantılarında ortaya atılır. O dönemdeki UNESCO Genel Müdürü Rene Maheu kültür politikaları kavramını, 1948'de kabul edilen İnsan Hakları Bildirgesinin 27. maddesinin kültür hakkı kavramına dayandırarak temellendirmektedir. Maheu bu kavramı ilk kez dile getiren kişidir ve:

“Her insanın nasıl bir eğitim hakkı, bir çalışma hakkı varsa bir de kültür hakkı olduğunu” savunuyordu.

Topuz şöyle devam etmektedir:

İnsanlara bu haktan (kültür hakları) yararlanabilmeleri için bir takım araçların sağlanması gerekiyordu. Bu araçlar nasıl sağlanacaktı? Kültür politikalarıyla. Demek ki kültür politikalarının temelinde her şeyden önce bu olanakların sağlanması yer alıyordu.

Maheu, bu haktan herkesin yararlanması üzerinde duruyor ve bu hakkın, seçkinlerin ve varlıklı bir azınlığın tekelinde bir lüks aracı olmayacağını belirtiyordu. Bu yeni anlayışa göre devletin görevi kültürden herkesin yararlanmasını yani kültürün demokratikleşmesini sağlamaktı. Bu da bir politika konusuydu.

Buradan yeni bir aşamaya geçilerek gelişme sorunu ele alındı. Gelişme konusu B.M. çerçevesi içinde 50'li yıllarda “Geri Kalmış Ülkeler” diye adlandırılan ülkelerin kalkınmasıydı. 60'lı yıllar “Gelişmenin On Yılı Programı” diye adlandırıldı.

Bu program uygulanırken kalkınmanın yalnız ekonomiye dayanmadığı, insanın yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve sosyal düzenin ele alınması gerektiği anlaşıldı. Sorun bu açıdan ele alınınca sağlık, eğitim ve çalışma koşullarının gelişmeye büyük katkısı olduğu saptandı. Gelişmenin amacının insan olduğu belirtildi.

Böylece gelişme kavramının ağırlık merkezi ekonomiden sosyale kaydı. O zamanlar da kültür sorunu ortaya çıktı.

Deneyimler şunu gösterdi ki, kültürel gelişme toplumun global gelişmesinin bir parçasıdır. Gelişmeyi sağlamaktan sorumlu olanlar kültürel gelişmenin mutlaka üzerine eğilmek zorundadırlar. İşte bu da kültür politikasıdır.

UNESCO Kültür politikalarını 60'lı yıllarda gündeme getirdikten sonra ilk önce 1967'de Monaco'da bir toplantı düzenlendi. 1968 yılında Genel Konferans toplandı ve kültür politikalarının Çalışma Programı'na alınmasını kararlaştırdı. Biz UNESCO'da bu politikaları, ilk olarak ülke çapında sonra bölgesel ve sonrasında dünya çapında ele aldık.

Bu karara uyularak 1969'da Paris'te ve Dakar'da yapılan uzman toplantılarında Kültür Politikaları adlı bir dizi araştırmalar yayımlandı. 57 ülkeyi kapsayan bir anket sonucu 2 Eylül 1970'te Venedik'te hükümetler arası bir kültür politikaları konferansı toplandı.

Türkiye'yi Prof. Bedrettin Tuncel'in temsil ettiği Venedik Konferansının önemi her şeyden önce ilk kez kültür politikaları, devletlerarası bir konferansın konusu olmasıdır. Diğer önemi ise UNESCO'nun, uluslararası kültür ilişkilerini değil, devletlerin kendi kültür konularını ve önerilerini gündeme getirilmesi olmuştur.

Bu konferansın ardından UNESCO bölgesel konferansları programına alır. Bu çerçevede ilk konferans 19-28 Haziran 1972'de Helsinki'de Avrupa Kültür Politikaları Konferansı düzenlenir. Bu konferansta da Türkiye'yi Prof. Bedrettin Tuncel kültürden sorumlu Devlet Bakanı İsmail Arar, Büyükelçi Hamit Batu ve Ömer Ersun temsil eder.

UNESCO ilk bölgesel kültür konferansı olan Helsinki konferansından sonra diğer bölgeleri de ele alır ve şu konferanslar düzenlenir:

- *Asya Kültür Politika Konferansı, Cakarta, 1973*
- *Afrika Kültür Politikaları Konferansı, Accra, 1975*
- *Latin Amerika Kültür Konferansı, Bogota, 1978*
- *Arap Ülkeleri Kültür Politikaları Konferansı, Bağdat, 1981*

Bu bölgesel konferanslardan sonra, ilk olarak dünya ölçeğinde kültür politikaları konferansı “Mexico Kültür Politikaları Evrensel Konferansı” adıyla 26 Temmuz- 6 Ağustos 1982 tarihlerinde Mexico’da yapılır. Diğer konferanslara göre, burada Kültürel kimlik, Kültürel demokrasi, Kültür varlıklarının korunması, Peyzaj ve sitlerin korunması, Kültür ve iletişim, Kültür ve gelişme, Kültür endüstrileri gibi çok daha kapsamlı ve çeşitli konular ele alınır.”

- *Stockholm Konferansı*

Gelişme İçin Kültür Politikaları Hükümetler arası Konferansı (30 Mart- 2 Nisan 1998)

Bu konferansa, Kültür Girişimi temsilcisi olarak Hıfzı Topuz’un da aralarında bulunduğu Türkiye’den 21 kişilik heyet katılır. Konferansta daha önceden belirtilmiş olan ilkeler doğrultusunda üye ülkelere önerilen hedefler şöyle:

- 1) Kültür Politikasının, gelişim stratejisinin kilit noktalarından birisi olarak kabul edilmesi*
- 2) Yaratıcılığın ve kültürel yaşama katılımcılığın geliştirilmesi*
- 3) Maddi manevi, menkul ve gayrimenkul kültür mirasını korumak ve bu mirası daha da geliştirmek ve kültürel endüstrileri özendirmek amacıyla politika ve uygulamaların güçlendirilmesi*
- 4) Enformasyon toplumunda kültür ve dil çeşitliliğinin geliştirilmesi*
- 5) Kültürel gelişim için daha çok insan kaynağı ve mali kaynak ayrılması”*

Türkiye’de, ilk olarak İzmir’de yapılan kültür kongresinin ardından, 26-28 Ekim 1998 tarihleri arasında İstanbul’da Kültür Politikaları Sempozyumu düzenlenir. Sempozyumun amacı, Mart 1997’de UNESCO’nun Stockholm’de düzenlediği, Hükümetler arası Kültür Politikaları Konferansı’nda kabul edilen önerilerin Türkiye açısından değerlendirilmesi, teknolojik gelişmelerle globalleşme eğilimlerinin, kültürel etkinliklerinin incelenmesi ve bu konularda milli eğitim, dış işleri, iç işleri, çevre ve turizmle ilgili bakanlıkların, yerel yönetimlerin, sivil toplum

örgütlerinin, yazarların, gazetecilerin, medya temsilcilerinin, bilim insanlarının görüşlerinin ve önerilerinin alınmasıdır.²⁵

3.2.1. Kültür ve Kültür Politikaları Bağlamında Hıfzı Topuz

Hıfzı Topuz, iletişim uzmanı yönüyle kültür politikalarıyla yakından ilgilenmiştir. Bir entelektüel olarak kültür adamı kimliği, kültür politikaları üzerine, hem UNESCO bünyesinde ve hem de sonraki zamanlarda ülkemizde gerçekleştirdiği çalışmalarla kanıtlanmıştır. Türkiye’de ilk kez 3-5 Kasım 1997 tarihinde İzmir’de düzenlenen ve Topuz’un yönettiği 1. Ulusal Kültür Kongresi’nde “Kültürel Demokrasi ve Kültürel Hakların Savunulması” başlıklı bir bildirisi mevcuttur.

Öncelikle, Hıfzı Topuz’a göre kültürün ne olduğu üzerinde duralım:

Kendisi ile yaptığım mülakatta belirttiği üzere, Topuz kültürü şöyle tanımlar;

‘Kültür kavramının felsefi anlamlarını araştırmaksızın basit bir anlatımla; kültür için, insanın düşüncelerini ve duygularını; bilimle, eğitimle, sanatla, iletişim araçlarından yayılan mesajlarla, görgüyle, inançlarla ve geleneklerle zenginleşen her türlü birikim diyebiliriz. Bu tekil ve bireysel bir kültür kavramıdır. Toplumsal ve çoğulcu anlamda ise, kültür bir toplumu veya bir sosyal grubu başka topluluklardan ayıran, o toplumun düşünsel, tinsel ve duygusal özelliklerinin bütünüdür. Bunun içinde sanat, edebiyat, yaşam biçimi, temel haklar, değer ölçüleri, gelenekler ve inançlar da vardır. Kültür, insana kendi kendini değerlendirme yeteneği de verir. Kültürle insan anlatım olanakları kazanır, bilinçlenir ve sürekli bir değişme ve gelişme içinde olduğunu anlar.’

Topuz’un “Kültürel Demokrasi ve Kültürel Hakların Savunulması” başlıklı bildirisi şu şekildedir:

Kültürel demokrasi, ilk kez 1948’de yayınlanan, İnsan Hakları Bildirgesi’nde sözü edilen kültür hakkından kaynaklanıyor. Bildirgede şöyle denmişti: “Her kişinin

²⁵ Hıfzı Topuz, *Dünyada ve Türkiye’de Kültür Politikaları*, Adam Yayınları, 1998 İstanbul, s. 8,36

toplumun kültürel yaşamına özgürce katılma hakkı vardır.” Böylece kültür hakkı, insan hakları arasında yer almıştır. Bu hakkın kullanılması da kültürel demokrasiyi gerektirir. Kültür hakkı, bir toplumda ırk, dil ve dinlerin uygulanmasında değişik görüşlerde, karşılıklı anlayış ve hoşgörü sağlar.

Böyle bir anlayışa dayanan kültürel demokrasinin ilkeleri ise, şunlardır:

- Kültür yalnız miras yoluyla elde edilemez. İnsanın içinde yaşadığı toplumun ve başka ulusların kültürlerinden de yararlanma hakkı vardır. Yani kültür insanlığın ortak malıdır ve kültür hakkı kişiye ve topluma farklı olanaklar sağlar.
- İnsanların bu haktan yararlanabilmesi ve kültür olanaklarına kavuşabilmesi kültürel demokrasi demektir. Burada hem kültür olanaklarına ulaşma ve yararlanma hakkı, hem de katılma hakkı vardır.

Kültürel demokrasi, her insanın kültür hakkına sahip olması ve her yurttaşın kültürel yaşama katılmaları ve kültür politikalarının uygulanmasında söz sahibi olması demektir. Siyasal ve ekonomik demokrasinin temelinde kültürel demokrasi vardır. Kültürel demokrasinin bir gereği de kültür yapıtlarının üretenlerle onları tüketenler arasında doğrudan bir ilişkinin kurulmasıdır.

Kültürel kimliğin geleneklerin, tarihin ve tinsel değerlerin savunulması olduğunu, ama bu kültürel değerlerin, eskiye dönük olmadığını, kökünün eskiye dayanıp ama günün yaşam koşulları içinde bir dinamizmi ve yaratıcılığı olduğunu belirtir. Kültürel kimlik, dinamik bir süreç ve aynı zamanda kollektif bir bilinçtir. İnsanların kimliklerini koruyarak, toplumun koşullarına ve ortak kararlarına uyum sağladığını ifade eder. Ona göre; ulusal bir kültür kimliği içinde azınlıkların, grupların, sosyal sınıfların da kendi kültürel kimlikleri vardır. Ulusal kültürlerle, o toplumu oluşturan toplulukların kültürel kimlikleri arasında etkileşimler olur. Bir ülkedeki kültürel kimlikleri yok saymak bunalımlara yol açar. Grup kimlikleri ne ırka dayanır, ne etnik kökenlere, ne dine, ne dile, ne de coğrafi temellere. Bu faktörler bir kültür kimliğinin kaynağı olabilirler. Bunun gibi, Türkiye’de de çeşitli bölgelerde yaşayan insanların kültür kimliklerinden söz edilebilir. Bu kimlikler ne yalnız coğrafi nedenlere dayanır, ne de etnik kökenlere. Yöre kültürleri ulusal

kimliğin birer bölümüdür. Peter Alford Andrews adlı bir araştırmacı “*Türkiye’de Etnik Gruplar*” adlı kitabında 40’tan fazla etnik grup üzerinde bilgi vermektedir. Bu farklı gruplar genelde törelerini, gelenek, göreneklerini, folklorlarını koruyarak ulusal kültüre zenginlik katarlar. Bütün kültürler, insanlığın ortak kültür varlığının parçalarıdır. Kültür diyalogdur ve etkileşim, düşünce alışverişi ile topluluklar yakınlaşır. Devre dışı kalan kültürler, zamanla yok olurlar. Evrensellik, bütün kültürel kimliklerden oluşur. Uluslararası topluluğun görevi, bütün kültür kimliklerini korumaktır.

İzmir Kültür Sanat ve Eğitim Vakfı’nın düzenlediği ve Topuz’un yönettiği “Birinci Ulusal Kültür Kongresi” öncesinde yazdığı “Kültür Konusu” adlı yazısında Topuz kültürle ilgili şu başlıklara da değinir;

(a) Kültür varlığı:

Bir halkın kültür varlığı, sanatçıların, mimarların, bestecilerin, yazarların, bilim adamlarının yapıtları ve halkın ruhundan doğan ortak yaratıları ve yaşama anlam veren değerlerin tümüdür. Kültür varlığı, maddi ve maddi olmayan ve halkın yaratıcılığını gösteren yapıtları, yani dil, gelenek, inanç, tarihsel yer ve anıtlar, edebiyat, sanat yapıtları, arşivler ve kütüphaneleri kapsar. Kültür varlığı, bir ülkede önceki çağlarda yaşamış olan toplumların yarattıkları kültür mallarını ve gelenekleri de kapsar. Bugün bir ülkede yaşayanlar, o ülkede oluşmuş tüm uygarlıkların ve kültürlerin mirasçısıdır. Türk kültür varlığı da, Anadolu uygarlıklarının kültürlerinin tamamını kapsar. Onları savunmak ve korumak da bize düşer.

(b) Kültürlerarası etkileşim:

Bütün kültürler, birbirlerinin etkisi altında değişim gösterirler. Gerekli olan davranış, tüm kültürlere saygı ve hoşgörü gösterilmesidir. Devlet ırkçı davranışları ve farklı kültür düşmanlığını önlemekle yükümlüdür. Kültür çoğunluğu, ülkelerin kültür zenginliğini oluşturur.

(c) Kültür seçkinlerin tekelinde değildir:

İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına kadar kültür ayrıcalıklı bir azınlığın yaşıam sanatı olarak kabul ediliyordu. Birleşmiş Milletlerin, UNESCO'nun, uluslararası öteki kuruluşların ve ilerici aydınların verdikleri savaşımrlarla tutucu ve tekilci kültür anlayışı, 1940'lı yıllardan sonra yıkıldı ve kültürün bütün insanlığın malı olduğu kabul edildi. Kültürel gelişme ve ‐Kültürün On Yılı‐ programları, kültürü bütün insanların hizmetine sunmaya yöneldi.

Bu oluşumlar ve gelişmeler içinde kültüre yeni bir açıdan bakmak gerekir. Kültür kimliğini, kültür varlıklarını korumak, kültürel malların  alınması ve kaçırılmasını önlemek için 1954'ten bu yana uluslararası birçok bildirge yayınlanmış ve anlaşma imzalanmıştır. Bunlara uyulmasını ve saygı gösterilmesini sağlamak yalnız devletin değil, tüm sivil toplum örgütlerinin ve insanların görevidir.

Hıfzı Topuz, 05.03.2001 tarihinde *Milliyet* Gazetesinde ‐Avrupa Birliği Açısından Kültürel Göstergeler‐ adlı yazısında kültür konusunda şunlara açıklık getirir:

UNESCO, uzun yıllar ‐kültürün iyi yaşıamaya katkısı ve iyi yaşıamanın kültürel göstergeleri‐ üzerinde araştırmalar yaptı. Eğer kültür, bir yaşıam düzeyi ise, bir takım inançların, değerlerin ve ölçülerin gelişmesini sağlıyorsa, insanların daha iyi koşullarda yaşıamalarına katkısı oluyorsa bunun ölçütlerini ve göstergelerini de bulmak gerekiyor. Hangi göstergelere göre bir toplumun diğerine üstünlüğü kabul edilebilir? Bu konuda, UNESCO'nun başvurduğu uzmanlar, kültürün insanların iyi yaşıamalarına katkısını ölçmek için başlıca şu göstergeler üzerinde duruyorlar:

1) Kültürel  zg rl k Göstergeleri

Bu alandaki belli başlı maddeler de şöyledir:

a) Kişinin dokunulmazlığı: Eğer bir ülkede kişiler olur olmaz nedenlerle ve özellikle düşüncelerinden, yazdıkları yazılardan, yaptıkları sanatlardan dolayı insanlık dışı davranışlarla karşılaşıyorlarsa, orada kişinin fiziksel dokunulmazlığı yok demektir.

b) Düşünce ve anlatım özgürlüğü: Bir ülkede düşünce ve anlatım özgürlüğünün olup olmadığını anlamak için şunlara bakmak gerekir; Düşünce, din ve vicdan özgürlüğünden yararlanabiliyor mu? Herkes kendi toplumundaki kültürel yaşama katılabiliyor mu? Sanatlardan, bilimsel ve teknolojik ilerlemelerden ve onların getirdiği kolaylıklardan faydalanabiliyor mu? Kişiler, siyasal statülerini, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme yönlerini seçme hakkına, düşünce ve anlatım özgürlüğüne sahip mi? Bütün toplulukların eğitim alanında kendi tarihlerini, geleneklerini ve kültürlerini öğrenmeleri için önlemler alınmış mı?

c) Yaratıcılık göstergeleri:

Yaratıcılık göstergeleri, halkın bireylerinin yaratıcılık gücünü geliştirerek, topluma katkılarının olup olmadığını belirler. Toplumda yaratıcılık, o toplumu oluşturan insanların iletişim ve anlatım araçlarına ulaşma, kitap yazabilme ve sanat yapıtları yaratma olanaklarına bağlıdır. Ayrıca bu alanda, kültür turizmi ve kültür endüstri ölçüleri de önemlidir.

d) İyi yaşamının kültürel göstergeleri:

İyi yaşamının göstergesi olarak şunlar ele alınmaktadır:

a) Fiziksel göstergeler: Ölüm yaşı ortalaması, yeterli beslenme, mesken gereksiniminin karşılanması, hastalık çeşitleri ve oranları,

b) Siyasal ve sosyal göstergeler: Kişilerin toplumsal ve siyasal yaşama katkıları. Aynı zamanda, kişilerin devlet ve baskı güçleri karşısında güvenliği,

c) Düşünsel ve sanatsal göstergeler: İnsanın düşünsel gücünü ve sanatsal yeteneklerini toplumun ilerlemesinde kullanabilmesi. Bu konuda şu ölçülere bakılır; eğitim olanakları, araştırmalara ayrılan yerler, kitap, dergi, gazete, müzik, tiyatro, sinema, resim, heykel ve sergiler, kütüphaneler, müzeler, kültür varlıklarının ve çevrenin korunması...

3.2.2. Hıfzı Topuz ve UNESCO Bünyesindeki Kültür Politikaları

Hıfzı Topuz, “*Dünyada ve Türkiye’de Kültür Politikaları*” adlı inceleme kitabında kültür politikalarını şöyle tanımlar:

Bir ülkede kültürlerin ve kültür varlıklarının korunması ve geliştirilmesi için kültürle ilgilenen devlet kuruluşlarının, bakanlıkların, yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin, vakıfların, derneklerin, üniversitelerin kültür alanlarında izledikleri politikalar. Kültür politikası, halkın kültürel yaşama katılabilmesi için elverişli koşulların yaratılmasıdır. Buna, bir bakıma toplumda her kişiye yaratıcılığını ortaya koymasını ve geliştirmesi için alınan önlemler, kurulan örgütler, sağlanan ekonomik ve sosyal kolaylıklar bütünüdür.

Böyle olunca da kültür politikaları tüm kişileri ve toplumu ilgilendiren bütün yaşamı içine alan bir konu oluyor. Ülkedeki tüm insanlar, kurumlar, kuruluşlar ve devlet bu işe angaje oluyorlar. Yani kültür politikaları yalnız kültür bakanlığını ilgilendiren bir konu değildir²⁶

1996 yılında aralarında Hıfzı Topuz’un da bulunduğu “*Kültür Girişimi*” adlı bir kurul oluşturulur. Kültürel düşünce birliği etrafında bu kuruluş, kültür varlıklarına sahip çıkmak ve yapılan yağmaların önüne geçmek ve Anadolu uygarlıklarından kalma yapıtların ve değerlerin korunması amacıyla oluşturulur. Kültür Girişimi’nin kurulmasında, alınan kararlarda ve sunulan önerilerde Topuz’un büyük payı vardır. Hıfzı Topuz, Şakir Eczacıbaşı, Emre Kongar, Doğan Hızlan ve Metin Sözen’in başlatmış olduğu bu girişimin üyeleri ise şöyledir: İsmail Cem, Talat Halman, Bozkurt Güvenç, Ufuk Esin, Stefanos Yerasimos, Nilüfer Göle, Ekmelettin İhsanoğlu, Hüsrev Hatemi, Tahsin Yücel, ve Ioanna Kuçuradi.

Kültür Girişimi Projesi, Türkiye’de sivil toplum tarafından gerçekleştirilen radikal bir kültür politikası oluşturmuştur ve İzmir Kültür Sanat Vakfı’nın önerisiyle 1997 yılında Türkiye’de ilk kez gerçekleştirilecek olan ulusal kültür sempozyumunun hazırlıklarını yapmıştır ve burada bildiriler sunulmuştur. Aynı

²⁶ Hıfzı Topuz, *Dünyada ve Türkiye’de Kültür Politikaları*, 1998 s.7

zamanda Kültür Girişimi, 1998 yılında İstanbul’da ‘‘Kültür Politikaları Sempozyumunu’’ gerçekleştirmiştir.

Öte yandan, Hıfzı Topuz kurucusu olduğu  LAD ( letişim Araştırmaları Derneği) bünyesinde çıkan derginin Kasım 1998 tarihli 13. sayısındaki yazısında, Kültür Girişiminin düzenlediği ‘‘Kültür Politikaları Sempozyumu’’nda sunulan  nerileri şu b şlıklar altında ele almıştır:

1) Kültür Politikalarının Oluşturulması

Kültür varlıklarının, kültür mirasının, kültür çeşitliliğinin korunması ve geliştirilmesi için çeşitli politikaların oluşturulması gerekir. Bu politikaları, kültür alanlarında etkinlikleri olan bakanlıklar, devlet kuruluşları, yerel yönetimler, belediyeler ve özellikle sivil toplum örgütleri, vakıflar,  niversiteler, kültür dernekleri oluşturur. Halkın kültürel yaşama katılabilmesi için elverişli koşulların yaratılması, ekonomik ve sosyal kolaylıklar sağlanması kültür politikaları gereğidir. Ulusal ve evrensel kültür hazinelerine herkesin ulaşabilmesi de kültür politikalarının yardımı ile olur.

2) Kültür Politikalarını Yönlendirici  lkeler

Sanat ve sanatçı, kültür yaşamının vazgeçilmez yaratıcı öğeleri olarak korunmalı ve desteklenmelidir. Kültürel ve sanatsal etkinliklerin özerk bir yapı tarafından desteklenmesi esastır. Toplumda farklı yaşam biçimlerinin ve bunları ifade etme girişimlerinin toplumsal gerilim ve şiddete değil, yaratıcı ve zenginleştirici bir sürece dönüşmesi sağlanmalıdır.

‘‘Ulus- tesi’’ kültür endüstrilerinin Türkiye’ye yönelik etkinliklerinin ‘‘ulusal kültür politikaları’’ ve evrensel değerler çerçevesinde oluşturulmuş norm ve standartlara uyması için düzenlemeler yapılmalıdır.

Türkiye’de devletin kültür politikalarının temel amacı, ulusal bütünlüğün çoğulcu bir kültür yapısı içinde sağlandığı, evrensel değerleri paylaşan demokratik bir toplum yaratmak olmalıdır.

3) Kùltür Politikalarının Uygulanması

Devletin kùltür politikalarının oluşturulması ve uygulanması, toplumda konuyla ilgili tüm kesimlere açık katılımcı bir süreç olmalıdır. Böyle bir süreç içinde devletin esas işlevi; kùltür yaşamı içinde yer alan kurumların, kişilerin (sivil toplum, sanatçılar, yerel yönetimler...) etkinliklerini kolaylaştırmak ve desteklemektir. Tüm bunlar çağdaş yönetim anlayışının, kùltür politikaları alanında yaşama geçirilmesidir.

4) Gelişmenin Kùltür Hizmetinde Olması

Kùltürel gelişme, genel anlamda, kalkınmanın tamamlayıcı bir bölümü değil, ilerlemenin hedefidir. Ekonomik kalkınma tek başına bir amaç değil araçtır. Kùltür toplumun global değişiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Kùltür politikaları kalkınma stratejisinin ana hedeflerinden biri olarak kabul edilmeli ve gelişim politikalarıyla kaynaştırılmalıdır.

5) İletişim Organlarının Sorumluluğu

Medya, kùltürel yaşamı giderek daha büyük ölçüde etkilemektedir. Bu nedenle ùlkemizde özel radyo ve televizyon yayıncılığı, kùltür alanında etkili bir güç olarak yer tutmaktadır. Kùltür eğitim gibi paylaşılması gereken bir değerdir. Kùltürü halka götüren en işlevsel araç da doğru amaçlar için kullanıldığında televizyondur. Kamusal televizyonlar hem yerli kùltürü koruyup geliştirmeli hem de farklı kùltürlere açık olmalıdır.

Bu konular bağlamında 25 Mayıs 2018 tarihinde Topuz'la yaptığımız söyleşide kùltür politikaları hakkındaki düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır:

“Kùltür politikaları, bir ùlkede kùltürle ilgili bütün kuruluşların, katılımı ile oluşturulmalı devlet tek başına yapmamalı. Kùltür konferansları oluşturulmalı orada gazeteciler, okullar, öğretmenler, belediyeler, meslek sanatçıları ve her alanda kùltür kuruluşlarının temsilcileri olmalı, öneriler getirmeliler ve devlete bir politika önermeliler. Yani o bağlayıcı bir durum olmalı devlet o politikanın ışığında kendi politikasını izlemeli. Kùltür kolektif bir yapıdır ve halkın kùltürüdür. Bir kùltür kuruluşu veya bir bakan tek başına karar veremez. Bizde hiç bir partinin kùltür politikası yok, hiç biri de bir kùltür kuruluşlarıyla toplantı yapalım, kùltür

politikaları hakkında tartışalım şeklinde yaklaşımda bulunmuyor. Herkes kendi kültür politikasını yürütüyor. Her partinin iktidara gelmeden önce bir kültür politikası olmalı, geldikten sonra ne yapalım diye değil, hazırda bir takım önerileri olmalı, partide bunu tartışmalı, iktidara geldikten sonra bunu milli çapta ele almalı. Gazetecilerin özgürlüğü, sanatçının eğitimi, çalışma koşulları, bireyin kültüre katkısı, kültürün halka indirilmesi kültüre halkın katkısı... Kültür politikalarında bunlar var”.

3.3. Hıfzı Topuz’da Kültür, Medeniyet ve İdeoloji İlişkisi

Topuz, 24 Ekim 2018 tarihinde evinde yaptığımız söyleşide bu konuyla ilgili düşüncelerini şöyle ifade eder:

“Uygarlık ilerledikçe kültürü etkiliyor. Temelde bir toplumun mevcut üretim güçleri, teknoloji olanakları ve ekonomisi var. Tarih içinde sürekli değişim gösteren ve ilerleyen üretim güçleri, teknoloji olanakları insan hayatının yaşama şeklini de değiştiriyor. Bu değişiklikler, insanda bir dönüşüm yaratıyor. Üretim gücündeki bu alt değişimler insanda yeni duygular düşünceler oluşturuyor ve o düşünceler toplumun üst yapısını oluşturur. Alt yapı teknoloji olanaklarına bağlı maddi bir yapıdır. Bir ülkenin teknolojik koşullarına göre oluşan bu alt yapının yarattığı bir üst yapı vardır. Bunlar hukuk, ahlak, sanat, kültür, müzik... Alt yapı değişince üst yapıda değişiyor, o alt yapının belirlediği üst yapıyı temeli olmayan bir yere götürünce olmuyor.

Teknik koşullar zaman ve yer içinde değişiklik gösterir. Bu dinamik süreçte oluşan yeni kültürlerle birlikte ilişkiler, ahlak, yasalar ve hukuk yani bütün üst yapı da değişiyor. Alt yapının oluşturduğu üst yapı zaman ve ülkelere göre farklılık gösterir.

Bir ülkenin koşulları bir kültür yaratıyor ve zaman içinde farklı davranış şekilleri, ahlak anlayışı, yasa, hukuk ve kültür yani bütün üst yapı değişiyor. Alt yapı değiştikten sonra üst yapıyı etkiliyor ve bütün üst yapı bu duruma bağlı olarak değişiyor. Alt yapı değiştikten sonra üst yapıyı yaşatmakta ısrar etmek bunalım yaratıyor. Koşulların yarattığı şartlar ve değişim karşısında direnmek ve bazı

durumları gelenek diye sürdürmeye çalışmak da yine bir bakıma bunalıma sebep oluyor.

Bugünkü Türkiye'nin alt yapısı önceki yıllardaki gibi değil. Ahlak kuralları değişmiş oluyor medyanın yarattığı bir kültür algısı var müzik aletlerinin yarattığı bir kültür algısı var. Uygarlık değiştikçe ilerledikçe üst yapı da değişiyor. Dünyaya bu açıdan baktığında, yani koşullara ve zamana göre toleranslı yaklaşım ırkçılığı da ortadan kaldırıyor. Durum böyle olunca da her kültüre kendi koşulları içinde bakıyorsunuz. Ben farklı kültürlerle her zaman hoşgörü ile bakmışımdır. Geçmiş kültürü kendi döneminde, şimdiki duruma günümüz şartları ve koşulları içinde bakıyorum ve böyle yaklaşınca ırkçılık, şeriat ve yobazlık kalmıyor.” (ve ekliyor beni hoşgörü ile dinlediğin için teşekkür ederim).

Topuz'a göre, insanlara kendi koşulları içerisinde, değerlerine, kültürel kimliklerine hoşgörü ile yaklaşıldığında, kültürel farklılıklar ayrıma değil, zenginliğe dönüşecektir.

Topuz'un farklı kültürlerle ve insanlara karşı her zaman merak ve ilgisi olmuştur. İletişim uzmanı olarak bulunduğu birçok ülkede mesleki deneyimlerinin yanında, değişik kültürlerle tanık olmuş ve o bölgelerin insanlarıyla yakın ilişkiler içinde bulunmuştur.

SONUÇ

Yaşayan birisini ele almanın hassasiyetlerini göz önünde bulundurarak Topuz'un, yaşamı etrafında eserlerinden ve anılarından yola çıkarak, iletişim, kültür ve edebiyat alanında yapmış olduğu çalışmaları hakkında tespitlerde bulunduk.

Cumhuriyet'le yaşıt olan Topuz, kendisini '*Ben hayatta hiç emekli olmadım,*' şeklinde ifade eder. İnsanın hayatta daima bir şeyler üretmesi gerektiğini savunan Topuz, halen çalışmalarına aktif bir şekilde devam etmektedir. Bu çalışmaların neticesi olarak deneyimlerinden farklı disiplin alanları faydalanmaya devam etmektedir. Edebiyat aracılığıyla düşüncelerini, tarihi kişi ve olaylar üzerinden ustaca aktarmıştır. Topuz eserlerinde her zaman sade, coşkulu ve akıcı bir üslup kullanarak her kuşağa hitap etmektedir. Topuz'un tarihi romanları, deneyimleri ve yaklaşımı sayesinde edebiyat, tarih ve iletişim alanlarında bir köprü vazifesi görmektedir. Yazarlığından önce bir gazeteci olan Topuz'un çalışmalarını, eserlerini ve anlattıklarını üç farklı yaklaşımla ele aldım. Sonuç olarak iletişim, kültür ve edebiyat alanında tarihteki yerini belirlemeye çalıştım. Kendisinin de bu çalışma için duyduğu isteği, heyecan ve merakı ayrıca belirtmeliyim. Olayları ve kişileri kitaplardan, ikinci şahıslardan okuduğumuz ve duyduğumuz bugünlerde yaşayan birisinin deneyimlerinden, anılarından yararlanmanın bu sürece yenilik ve canlılık getireceğine inanıyorum.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

Meriç Cemil, *Kültürden İrfana*, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2013.

Topu Hıfzı, *Hatice Sultan*, Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 2013.

Topuz Hıfzı, *Bir Zamanlar Nişantaşı'nda*, Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 2017.

Topuz Hıfzı, *Gülümseyen Anılar*, Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 2010.

Topuz Hıfzı, *Meyyale*, Remzi Kitabevi, 30. Baskı, İstanbul 2007.

Topuz Hıfzı, *Nevbahar* Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 2018.

Topuz Hıfzı, *Paris'te Son Osmanlılar*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2009.

Topuz Hıfzı, *Abdülmecit*, Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 2009.

Topuz Hıfzı, *Başın Öne Eğilmesin*, (Sabahattin Ali'nin Romanı 36. Orhan Kemal Roman Armağanı), Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 2006.

Topuz Hıfzı, *Çamlıca'nın Üç Gülü*, Remzi Kitabevi, 18. Baskı, İstanbul 2016.

Topuz Hıfzı, *Çılgın ve Özgür* (Neyzen Tevfik'in Romanı), Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 2015.

Topuz Hıfzı, *Devrim Yılları*, Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 2004.

Topuz Hıfzı, *Dünyada ve Türkiye'de Kültür Politikaları*, Adam Yayınları, İstanbul 1998.

Topuz Hıfzı, *Elbet Sabah Olacaktır*, (Tevfik Fikret'in Romanı), Remzi Kitabevi 10. Baskı, İstanbul 2015.

Topuz Hıfzı, *Elveda Afrika Hoşça kal Paris*, Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 2005.

Topuz Hıfzı, *Gazi ve Fikriye*, Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 2015.

Topuz Hıfzı, *Hava Kurşun Gibi Ağır* (Nazım Hikmet'in Romanı), Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 2011.

Topuz Hıfzı, *Kara Çılgılık*, (Lumumba'nın Romanı,– Afrika Barış ve Dostluk Ödülü), 1. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 2008.

Topuz Hıfzı, *Konuklar Geçiyor*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1974.

Topuz Hıfzı, *Özgürlüğe Kurşun*, Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 2007.

Topuz Hıfzı, *Paris Sürgünü Avni Arbaş, Zerrin ve Derya'nın Öyküsü*, Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, Nisan 2019.

Topuz Hıfzı, *Paris 'te Bir Türk Ressam* (Fikret Mualla'nın Yaşamı) Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 2014.

Topuz Hıfzı, *Taif'te Ölüm*, Remzi Kitabevi, 1. Baskı İstanbul 1999.

Topuz Hıfzı, *Tavcan*, Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 2005.

Topuz Hıfzı, *Türk Basın Tarihi*, , Remzi Kitabevi, 7. Baskı, İstanbul 2016.

Topuz Hıfzı, *Vatanı Sattık Bir Pula*, (Namık Kemal'in Romanı), Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul 2013.

Ansiklopediler:

İhsan Işık, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları 1. Baskı, Ankara, 2006, Cilt 9.

İhsan Işık, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, 3. Baskı, Ankara, 2004, cilt:3

İhsan Işık, *Türkiye Ünlüleri Ansiklopedisi Ünlü Fikir ve Kültür Adamları*, Elvan Yayınları, Biyografi Dizisi:8, 1. Baskı, Ankara, 2013, cilt:3

- Tarih
- Uygur Tiyatru
- Sadık
- Humour
- elyaz

Beyaz göçmenlerden bir Rus yazarı, sanırım Yurttaş Savaşı sonrası, Fransa'da ya da başka bir yerde yayınladığı bir kitapta bolşeviklerle alay ediyordu. Lenin'in bu kitap hakkındaki sözlerini anımsadım birden. Bu sözleri tam olarak aktaramayacağım şimdi, fakat aşağı yukarı şöyle diyordu Lenin: "Pek çok yalan var bu kitapta. Halk bunların yalan olduğunu biliyor. Halkın yalan olduğunu bildiği, düşmanca yalandan korkmanın anlamı yoktur. Bu kitapta bizim bazı eksikliklerimiz ve hatalarımız da gösterilmektedir. Halk bunları da biliyor. Bu nedenle, kitabın bu yanından da çekinmek anlamsızdır. Tersine, bu kitabı bizde de yayınlamak gerekir." Ve sanırım, yanılmıyorsam, böylelikle bu kitap Sovyetler Birliği'nde yayınlanmıştı. Niçin birdenbire aklıma geldi bu? Evet, tiyatrodaki yergi türü nedeniyle. Doğruyu söylemekten niçin çekinmeli? Yergisel piyesleri yazarlar, oynayanlar ve sahneye koyanlar, kendilerini, neden, söz gelimi, operet yazarları ve oyuncularını gibi özgür hissetmiyorlar? Bir yandan, yerginin bize hava ve su kadar gerekli olduğunu söyleyip duruyor, öte yandan, gerçek bir destek olmuyoruz ona.

Örneğin, alın büyük bir yergi ustası size: Raykin. Kendi payıma, Raykin'in dünya çapında bir yergi ustası, büyük bir artist ve sosyalist bir hümanist olduğu, Sovyet yergi sanatına pek çok yenilik getirdiği kanısındayım. Diyeceksiniz, senin kişisel kanın bu. Hayır, yüzbinlerce Kolhozlunun, işçinin, aydının, genç yash yüzbinlerce Sovyet seyircisinin, Sovyetler Birliği'nin her köşesinde Raykin'i alkışlayanların kanısıdır bu. Nereden mi biliyorum bunu? Tiyatro bütçesinin yüzde kaçını Raykin'in karşıladığı ile ilgilenin, görürsünüz. İşte böyle bir yergi ustası üzerine bellibaşlı gazetelerde şimdiye kadar elle tutulur hiçbir makale yayınlanmadı.

Bir çok Sovyet tiyatrosu yurt dışı turnelere çıktı. Raykin tiyatrosu hiçbir zaman. Ayrıca, çok iyi biliyorum, kaç kez ve kaç ülkeden ona resmi çağrılar yapıldığını. Aynı şeyi Moskova Yergi Tiyatrosu için de söyleyebilirim. Kocaman kentin tek yergi tiyatrosudur bu. O da büyük dergilerin ve bellibaşlı gazetelerin kendisine karşı tutumuyla övünemez. Eğer yerginin, sosyalist yerginin gerçekten gelişmesini istiyorsak, yergiden korkmamayı öğrenmeliyiz öncelikle. Ayrıca, yergi güvenlik altında hissetmelidir kendini, hem de sağlam, sosyalist yasa güvenliği altında. Yergide fesatçılık aramamalıyız. Yergi yalan söylüyorsa eğer, herkesten önce seyirci anlayacaktır bunu.

Ve gitmeyecektir yalan söyleyen tiyatroya. Yergi doğruyu söylüyorsa eğer, kaygılanacak bir şey yok demektir bunda da. Yergide dikkat edilmesi gereken nokta, onun yarı doğruyu söylememesidir, zira doğru olmayandan çok daha fazla kötülük getirebilir yarı doğru.

Hep yergi üstüne düşünüyorum simdilerde. Moskova Yergi Tiyatrosunda bir oyunumu oynayacaklar. Galasında bulunamayacağım, Moskova'dan dört günlük yolda olacağım çünkü. Fakat çok heyecanlıyım yine de. Yüreğim kaygı dolu. Tiyatro bir şeyler çıkarmış olmasın oyundan, bir şeyler çıkarmak zorunda kalmış olmasın? Bir şey eklenmiş olmasın oyuna? Ters anlaşılır düşüncesiyle bir şeyler değiştirilmiş olmasın? Az çok önemli bir yayın organında oyun üstüne bir eleştiri çıkacak mı; yoksa sessizlikle mi karşılayacaklar onu? Bütün bu sorular kurcalıyor kafamı. Ve benim için soruların en önemlisi: Seyirci nasıl karşılayacak oyunumu?

12/11/1951
Sadece yergi?

2 Şiir de öyle. Dinamo gibi bir orta yaşlı, A. Kadir filan gibi bir iki istidatlı genç. Sonra, Bedri Rahmi. Nurullah Berk, Fazıl Hüsni Dağlarca gibi bir iki tane işin kolayına, cilahısına kaçan şair. Bunlardan Dinamo, sonra A. Kadir ve daha bir ikisi istikbali olan ve şiir yazmanın mesuliyetini, emeğini anlamış şairler. Onları seviyorum ve sayıyorum ve güveniyorum. Ama ötekiler lafı güzaf. Şiirde de sekterlik yapmıyorum. Fakat vaziyeti olduğu gibi görmeye çalışıyorum. Fakat bütün bu kısırlık içinde bir tek ümitli taraf, yegane istidatların, olmuş ve olmak üzere bulunan sanatçıların Türk halkından yana durmalarındadır. Artık anlaşılıyor ki, Türkiye'de ancak Türk halkından, dünya halkından yana olanlar büyük eser verebilirler ve verebiliyorlar.

Vaadim aklımda, unutmadım. Fakat, bir iki ay daha izin ver. Beni sevmenden gelen, sevginden gelen çoskunlukla yazdığın güzel sözlerle teşekkür ederim. Ne yalan söyleyim, okuyucuları, sırf onlar için yazmış ve yazan bir muharririn, altı sene okuyucusundan uzak kalması, arasıra onda, inandığı arkadaşlardan böyle teşvik edici sözler işitmek ihtiyacını doğuruyor. Mektubunu aldıktan sonra bir kat daha şevkle ve imanla çalışmaya başladım. Karına selam ederim. Hakki'ya da selamlar. Seni hasretle kucaklarım sevgili kardeşim.

Nazım

(El yazısıyla eklenmiş iki satır:)

Mektubumu alınca hemen cevap ver ki meraktan kurtulayım, aldın mı, almadın mı diye merak ederim.

Nazım Hikmet'in Bursa cezaevinden Sabahattin Ali'ye yazdığı mektup,

Hıfzı Topuz Arşivi, Paris Belgeler Müzesi, 1943

87 2000

13.12.1974

Muhterem Hıfzı Bf. Benimle
yaptığınız mülâkâten Televizyonda
cesaretle, sadakatle, anlayışla yayın-
lanması karşısında son derece
teşekkür ederim. Sizi ve TRT'yi
perildatmaya başladığınız, politika ve
muhkâm, fakat milletçe muazzez
hakikatler bakımından da gönülden
tebrik eder, eski bir talebem
olarak benimle alakanızı sürdürme-
niği dilerim.

Saygı ve sevgilerimle
Necip Fazıl

Necip Fazıl'ın Hıfzı Topuz'a teşekkür mektubu

1st. 6 00 0
Sevgili ağabey,

Paris dönüşü Ertiline ten selamınızı aldım.
Beni nasıl uygulandırdığınızı anlatamam. Çok
terekküz ederim.

Size daha uzun yazamamam hoş görü ile
kavrayacak olursanız. Bu arada sizden
bir isteğim olursa bizzat münaşeretlik yapmış
olur muyum dersiniz?

Armand Colin kitabevince U serisinden
yayınlanan, Claude Lécercq'nin "Le principe
de la majorité" adlı kitabını burada bulamadım.
Edele edebilsem çok sevinirim.

Kendi işini çözümlü işini Damstoy'a
bırakırdım. Tabii nasıl bir çözüm olur bilmem!
Bu sırada zamanı doldurmak ve bütün bütün
otkışak olmak işini, sor. dirant bir sayfa
yazdırmaya çalışıyorum. Bunları yayınlatabilmek
ayrı bir konu müfhesiz! ~~Önce çok meraklı~~

Şimdiye kadar son verirken hasretle
kucaklarım. On est dans la merde
jusqu'à la queue!...

Saygıyla

E. Teziç

ŞEVKET SÜREYYA AYDEMİR

Sayın H.Topuz ,

İşleriniz arasında vaktinizi alıyorum .Özür dilerim .Fakat sizinle telefon bağlantısı kurmak kabil olmadı .Mektupla rahatsız etmek zorunda kaldım .

Konum şudur :Televizyonda Sayın Suat Hayri Ürgüplü ile yapılan ilginç konuşmayı izledim .Çok faydalandım .Sayın Ürgüplü,tabii açık ve yetkili konuştu.Fakat bir noktada ,Kahire konferansı ve orada Türkiyenin harbe girmesi için gün tayin edildiği bahsında, olayların akışına bir başkalık getirdi .Çünkü şimdiye kadar bilinen, ü'nün,Kahire konferansında da,Türkiyenin harbe sokulmasını,tabii taktik bir tertip içinde önlediğidir.Bunu kendisinden de böyle dinledim . Hatta bu konu için bana :

-Kahireden ayrılırken,Çorçil bana dargın gitti , şeklinde olayı izah etti.Rahmetli Cevat Açık Alın da bunu teyidetti. Zaten Çorçil de ,İnönünün Cumhurbaşkanlığından ayrılışı üzerine kendisine yazdığı telgrafta,İnönünün bu başarısını över .Elyot Rozwel- tin "İfşa ediyorum"kitabı da,İnönünün direnisini ve fazla olarak , bu direnisini Müttefiklere bir protokolle tasvibettirdiğini yazar. İnönünün ,herşeye rağmen harbe girmeyişi ise onun,bütün siyasi hayatının zirve başarısıdır.Kabineden yetki almış,ama onu kullan - mamıştır .

Sayın Ürgüplüyü Ankarada soruşturdum.Kendisini bulamadım .İkinci Adam'ın ise,Üçüncü baskısı yapılıyor.İşi aydınlatmalıyım .Acaba Ürgüplünün adresini biliyor musunuz .Lütfen bildirirseniz minnettar olurum.Gerekirse kendisi ile,Istambula da gider konuşurum. . Konu ve ricam budur .Vaktinizi aldığım için ~~tekrar~~ özür dilerim.En iyi dileklerle...

23.1x.974

Ankara, 22. V. 1960

Sayın Bay Hıfzı Toprak,
Geçen sene sonlarında Paris'te Unesco'da tanışmamıza
nisiyle veren bir tesadüf olmuştur. Hakkında güzaben iyi
duygular beslediğim münevver ve güvde bir gencimikle
sahisen de görüşmenin bende bıraktığı iyi intibaları
olduğu gibi saklamaktayım.
Amerika'da memleketimizle ilgili tarifu bir literatür
neşre hazırlanan bir enstitü, benden o devrin tarifu
salihjetleri, hadise ve müesseseleri hakkında bazı tam-
layıcı bilgiler istedi. Bunları hazırlayıp kısım kısım
gönderiyorum. Bu arada Abdülhamit devrinde İstanbul'da
yabancı dille çıkan gazeteler de vardı. Bu konuda esteri
dostum Server İskit'ten malumat istedim. Kendisinin
karsı gazeteleriyle meşgul olmadığını fakat bu mevzuada
sizin çok bilginiz olduğumu ve bir tez de hazırlamış
bulduğumuzu bildirdi ve size yazıp sormamı tavsiye
etti. Ben de bütün notlarınızın yanınızda bulunup bulun-
madığını bilmemekle beraber, her halde bana lazım olan
kadarını lütf edebileceğinizden emin olarak hemen bu
mektuba yazıyorum.

Osmanischepost, Stamboul ve Levant Herald gazeteleri hangi
tarihlerde çıkmaya başlamışlardır?

Kurucuları ve başlıca yazarları kimlerdir?

Mali kaynakları (Yabancı elçiliklerle maddi ilgileri)
Tamamen günlük müdürler, yoksa bir müddet
haftanın muayyen günlerinde mi çıkmışlardır?

Politik gaye ve tutumları nedir ?
Ne zaman ve ne sebeple kapanmışlardır ?
(Levant Herald, yalnız İngilizce mi, yoksa ayrı ayrı veya
bir arada İngilizce ve Fransızca mı çıkmıştı ?)

Bu hususlarda beni aydınlatacak cevabınızla memleketim
yıldırım bir eserin mümkün olduğu kadar tam ve
güçlü bilgilerle ortaya çıkmasını sağlamış olacağınız
vabınıza intizarla selâmlarımı ve en iyi dileklerini
esin teselsülümle birlikte sunarım efendim .

F. Atat

Faik Resit Unat
46, Birinci Cadde
Bahçelievler - Ankara

26/12/1969

Sevgili Hıfzı,

Önce mektubuna ve Paris'te çekmiş olduğu fotoğraflara gecikmiş teşekkürlerimi iletirim. Bugün - yarın yazıcam derken kismet bugünmüş.

Ben Milliyette çalışmaya başladım. Arada yazılarımı herhalde görüyorsun. Biz burada seninkileri zevkle izliyoruz. İşimden çok memnunum, ancak insan askerden sonra gerçekten 'sudan çıkmış balığa' dönüyor, halâ istediğim tempoya kavuşamadım. Bu ara kitabın da son rötuşlarını yapıyorum. Yeni bir gecikme olmazsa ocak başında teslim edicem, Şubatın ilk haftasında yayınlanacak.

Zekeriya Sertel konusunda birşey yazamadım ve hayli üzüldüm. Ancak daha ben Türkiye'ye varmadan Hürriyet benim yazacaklarımın hemen tümünü manşetten vermiş. Sonra, Zekeriya beyin hatıralarını Hürriyet'e satmış olduğu, bu nedenle Hürriyet'in işi kendine malettige söyleniyor. Sonuç olarak yazma fırsatı bulamadım, hem Zekeriya beye biraz ayıp oldu, hem de senin zahmetlerin karşılıksız kaldı. Ne yapalım, kusura bakma.

Senin çalışmaların nasıl gidiyor ? İstanbula bu yakınlarda gelmen ihtimali var mı ? Yeni yılın ailine ve sana mutluluk getirmesini dilerken, İstanbulda yapabileceğim herhangi bir işin olursa bana bildirmeni tekrar rica ederim.

İsmail Cem İPEKÇİ

Kerem'e, Melih Cevdet'e, tüm dostlara selâm; sevgiyle gözle-
en öperim. CEM

11-VI-1955

Merhaba Efendim!

Aylarca evvel basılmak üzere gazetenize dört hikaye vermişdim. Hikayelerin birisi basıldı ve parasıyla altı ay abone edildim. Öteki üç hikaye basılmadı ve görünüşe göre basılmayacak, onun için hikayelerin gönderilmesini rica ederim, çünkü kitap olarak basılacak hikayelerin parasındadır onlar. Size bu lutfunuz için teşekkür eder ve candan saygılarımla sunarım efendim

Cevat Sakir

Halikarnas Balıkcısı

353 Hatay Caddesi

İkinci Karantina

İzmir

23 Nisan 1968

Sayın Hıfzı Topuz,

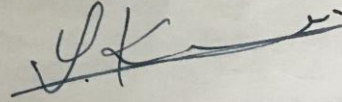
Mektubunuz, beni sevindirdi. Gerçekten görüşmeyeli uzun yıllar oldu. Hayrünnisa ve Güzin Hanımlardan hikâyelerimin çevirisi ile ilgilenenizi öğrendim ama adresinizi bilemediğim için bugüne değin size yazamadım; teşekkür edemedim. Hikâye kitabımı da Hayrünnisa Hanımın eliyle gönderdim. 'Yağmurdaki Kız' adı altında topladığım hikâyelerim, bundan öncekilerden değişik bir kuruluş ve açıdan yazılmış hikâyelerdir. Beğendiğinize sevindim. 1964'den beri çıkabilen küçük bir kitap. Bir roman ve başkaca hikâyelerim, basılmak için bekliyor. Bizde de yayın işi şu sıra zorlaştı. Yayınevleri, bir sosyal yayınlara kendilerini kaptırdılar. Sosyalist bilim edebiyatı salgını var. Bu tutumu çok haklı ve yerinde buluyorum: Türk okuru, otuz kırk yıllık bir yasağın açılığını gideriyor. Ama bilim, bir konuda, tükenir; yorumlardan da sonra iş uzmanlık işi olur ki, bilimin bu yanı da her okuru ilgilendirmez. Sanata gelince, bir konuda da olsa tükenmez. Bu yüzden biz hikâye ve roman yazarları, sevinerek, sabırla okurların yine edebiyata da dönmelerini bekliyoruz. Bu dönüş, daha da bilinçli olacak kanısındayım.

Fransızca çevirilerini hikâyelerimin -kendine göre seçerek- beş altı yıl önce, rahmetli Reşat Nuri Dragu yapmıştı. Çevirileri beğendiğini Güzin Hanım bana yazdı. Okuyan bazı Fransızlar da hikâyeleri çok beğendiklerini söylediler. İlişki kurduğunuz Fransız yayınevinin de belki bir eşref saatine rastlar da basarsa çok memnun olacağım. Hikâyelerim ve romanlarım, Batı Almanya'dan Sovyetler Birliği'ne tâ Özbekistan'a dek gitti, çevrildi. Burada, yine kendimizi beğendiremiyoruz. Örneğin, Türkiye'de 3000 basan Onbinlerin Dönüşü adlı romanım, Rusça yüzbin bastı, satıldı. Bizim şoven eleştiriciler, bu da iş mi? Bir eserin Fransa'da basılsın bakalım! diye hâlâ dalıma biniyorlar. Budalaca bir Fransız hayranlığı, hâlâ sürüp gidiyor. Ben, hayranlıktan çok ölçülü, bilgili beğeni istiyorum. Türkiye'de Sartre'ın neredeyse hangi saatlerde tuvalete gittiğini bile izliyoruz(!) Sartre, bir düşünür, bir filozof olarak büyük. Ama benzetmek bir romancı, tiyatroc, hikâyeci olarak orta halli bir yazar. Benzetmek yakışacak gibi: Bizim Ziya Gökalp, nasıl fikirlerini yaymak için şiirler yazmışsa, Sartre da bilinen felsefesini anlatmak için roman ve

tiyatrolar yazmış, ya da yazıyor. Her neyse, mektubu uzatmıyayım. Senatörlük işine gelince; 1880 yıllarında Ahmet Mithat Efendinin kimya üstüne makaleler yazmasına benzer bir iş benimkisi. Ben, politika Meclis koltuklarında hiç gözüm yok. Bir yazar olarak kalmak kararındayım. Ama kırk yaşını geçmiş -elliyi de geçtik- yüksek tahsil yapmış adam senatör olabiliyor. Bizim Türkiye İşçi Partisi yeni geliştiğinden böyle dörtbaşı bayındır(!) adam kıtlığı var partide. Senatör adaylığını bir ödev olarak kabul ettim. Zaten bu seçim kanunu ile Adalet Partisinden başka partiler ne yapabilir bilmem? Ama 1969 seçimlerine çok umutluyum. Çiftçilik nedeniyle hep Söke'de köylüler arasındayım. Size bir küçük olay anlatayım: Asıtepe köyünün Adalet Partili temsilcisi, köylülerin önün- bir konuşmamızdan sonra, 'Biz zaten bu sefer TİP'e yıkılacağız' dedi. Hani döneceğiz demek. Ben de 'sade sizin yıkılmanızla iş biter mi?' diyecek oldum. Bir ihtiyar köylü ne dese beğenirsiniz? 'Bey,' dedi, 'biz 1950'de Demirkıratların üstüne bir yıkılış yıkıldık, altımızda pestili çıktı! Ayağınızı denk alın!' İhtiyarın bu sözü, inanın beni korkuttu. Gerçekten ayağımızı şimdiden denk almak gerek... Köylerde İşçi Partisi hızla yayılıyor. AP'den kopan, köklü Paşa düşmanlığından ötürü, yeni testi soğuk tutar! deyip TİP'e geliyor. Şimdiden köy muhtarlık seçimle- rini kazanmaya başladık.

Söyleyecek çok ama daha fazla vaktinizi almıyayım. Boratav'lara, Dano'lara çok çok selâmlar. Size sağlık, esenlik diler, sevgilerimi yollarım. İlginiz için teşekkürlerimi tekrarlarım.

Samim Kocagöz

İstanbul, 2 Kasım 1971

Sevgili Hıfzı ,
Uzun bir çalışmaya girince , bir bakıma mahpusa dönüyorum.
Geçen hafta yeni bir piyesi nihayet bitirebildim sanıyorum. Çünkü
daha önce de bir kaç kez aynı piyesi bitirdim sandım ama, her
bitirdiğimi sanışımından hemen iki gün sonra yeniden yazmaya başladım.
Ama şimdi aradan neredeyse haftası geçti , içimde bir kıpırdama
yok, ölçüyor tartıyor, bitirdiğimi anlıyorum. Akalım tiyatrolar
ne der ? Sözün başlangıcını şaşırdım piyesten bahsederken .
Bu çalışmalar beni eve kapıyor , en yakınlarımı bile göremez oluyorum.
Nezihe ile telefonla konuşabildim ancak . İlk fırsatta da
görebileceğimi umarım .

Ankaraya yazdım yeni bir reçete getirttim . Reçetede 2
şişe yazıyor . Ama bunlar ufacak şişeler bir haftanın içinde tüke-
niyor . Anneciğim bütün ümidini bu ilâca bağladı . Sen kabilde 4
şişel .

Şu tiyatro yazarlığında eskimek üne ulaşmak bizde hiç bir
şey ifade etmiyor . Bazan çevremdekilerin davranışından tiksindiğim
igrendiğim oluyor . Götü boklu tiyatro heveslileri bakıyorsun bir
gazetede sütun kapıyorlar, eleştiriler döşeniyorlar, bizim yaz-
dığımız eni konu başarılı, ciddi , anlamlı piyese dil uzatıp, öte
yandan maddi sıkıntıları olmadığı geçimlerini çok başka yerlerden
sağlandığı halde adının bayağısı vodvilleri sulı komedileri çe-
virmekte birbiriyle yarışıyorlar . geçenlerde birisine taşı geddiğine
dört yıl sonra koyabildim . enim " Masalar , , oyunumu yermişt .
Her halde eleştiri yazdığını sanıyordu . Şimdi kalkmış bir bulvar
oyunu çevirmiş , pespaye bir şey . İlk gecesine gittik . Oyundan sonra
" nasıl buldunuz ? , diye sordu . Ayrıca da ekledi : " Öyle tutulub
bi piyes değil ama .. eğlenceli işte .. , ben de "Hoşlandım dedim
ben sizin kadar müşkilpesent değilim . , , oysaki hoşlanmamıştım bile.
Kıpkırmızı oluverdi . Üstelik böyle bir oyun dekor kostüm bakımından
bizlere az kısmet olan bir cömertlikle sahneye konuyor . Neyseki
"eyircimiz sanıldığından çok daha olgun . Bu tarz ithal malı sulu-
luklara sırt çevirmeye başladı . Tiyatroların bu tarz oyun seçen
hemen hepsi iş yapamıyor bu yıl .

Hıfzı 'cığım biz buz dolapsız yaşamaya galiba alışmış olacağız
ki az daha yazmaya unuttuyordum . (Eksiyen yemekleri atıyoruz olup
bitiyor) . Buz dolabımcı Philips , 305 litrelik . Type 3I60

otomatik tertibatı bozuk. Senden ricamız bize bir otomatik alman . Yazdığım gibi kibrit kutusu kadar bir şey .

Haberlerini beklerim. Göz ilâcını Ankara'ya da gönder sen olur . Eniştelere gönderdiğin adresten gider alırlar .

Otomatigi istersen gelirken getirirsin. "Ezihe yılbaşında geleceğini yazıyor . Hoş daha önce gönderebilirsen daha makbule geçer .

Berin'den çok selâmlar .

Sevgi ve hasretle gözlerinden öperim kardeşim.

Mecidiye Cemale

Reçete olur bir aksilik olur da tekrar kaybolur diye şuraya kopyasını yazıyorum :

Vita - Iodural Gouttes

4 flacons

Fransa'da fırçası ile hayatını kazanan Avni Arbaş, Paris'in bir istikbali etrafında arkadaşımız Hıfzı Topuz'la

Paris'te Fırçası İle Yaşayan Bir Türk

Avni ARBAŞ

Akşam, Kasım 1951

«San'atla halk arasındaki uçurumu gidermek için ressama düşen ilk vazife, anlaşılır ve sevilir resim yapmaktır. San'atı, «ileri san'atkârim» diye, muamma haline sokmakla bir memleket san'atına hizmet edilmiş olmaz! Esrarlı san'at hokkabazlığı geçmiş ola!»

Paristen Yazan: Hıfzı TOPUZ

PARIS'TE FİKRET MUAL-LÂ gibi, Nejat Devrim gibi fırçası ile hayatını kazanan ressamlarımızın en mühimlerinden biri de Avni Arbaş.

Altı senedir Paris'te bulunan Avni'nin muhtelif tablolarını son senelerde Maya'da, Fransız Konsoloslukunda açılan sergilerde görüyor ve Paris'te sessiz sedasız çalışan bu ressamımızın eserlerini hakikaten zevkle seyrediyorduk.

Avni Arbaş Quartier Latin'de St. Jacques caddesi üzerindeki atölyesinde buldum. Odanın havası san'atkârın yalnız resim yapmakla değil fakat umumî san'at meseleleri ve san'at cereyanları ile de daimî bir alâkayı muhafaza ettiğini derhal gösteriyordu. Bir tarafta bir sehpa, bir çalışma masası, boyalar, fırçalar, şişeler, pöletler, tüpler, diğer tarafta zengin bir kütüphane, san'at dâvaları hakkında çeşitli kitaplar, dergiler, gazeteler. Atölyenin bu ilk anda göze çarpan olgunluğu bile karşımızdaki ressamın sadece mesleğinin pratik tarafı ile iktifa etmiyerek bu işin fikrî cephesine aynı derece

de önem verdiğini göstermeye کافی geliyordu.

Avni ile çeşitli san'at meselelerinden konuştuk. Sonunda mesele Türkiye'de ressamla halk arasındaki uçuruma geldi. Avni Arbaş'a bu uçurumu kapatmak için neler yapılması lâzım geldiğini sordum. Şöyle cevap verdi:

«— Zamanımızda artık san'atkârın «muamma» olması olmaması diye dâva yoktur. San'atkâr bugün herkes tarafından anlaşılacak mecburiyetindedir. San'atkârın ne demek istediği iki kere iki dört eder gibi bir açıklıkla seyircinin veya okuyucunun önüne serilmelidir. Artık esrarlı san'at devirleri geçmiştir. San'atkâr, halka, geniş kütleye hitab edecektir. Bunun için de halkın anlayış seviyesinde olacaktır.

Fakat san'atkâr halka birşey vermeden evvel halktan birçok şeyler alacak ve halk tarafından terbiye edilecektir. Binaenaleyh san'atkâr evvelâ halkın dâvaları ile, halkın meseleleriyle ilgileyecek, onları anlamaya çalışacak, sonra da eserinde bunları aksettirme imkânlarını yaratacaktır. Cemiyetle ilgisini kesmiş

Bedri Rahmi'nin kendi çizimleriyle Hıfzı Topuz'a gönderdiği mektupların zarfları

Polonoid

Fotoğraf makinesi için

Polonoid
«Color Pack II»

TYÖZ 107

Film dışı
Kağıt

Nerinin bükürüne yolum
düşürse benim kerimlere
bir göz at. onları ilk
fahşatta toplayacağım.
onlardan bir tanesini olsun
satabilseydik Malazgirt konusuna
daha cömert olabilirdik.

Bazı kerimlerin satıcıları
yok demek.

Halbuki onları arasında çok
levdiğin parçaları vardı.

*

Hadı canım.

Anabeyla gelirken çok
dikikattı ol. Ate

Yugoslavya

Yolları

allaha emanet

Nerine elitret atlıpırq
yolculuk doket olacaktı

Encele için özü

kucakları

B. K. K.

UNESCO Sarıyer'deki suya ulaşan kerimlerin kalem kâğıdı.

8 Mart - 1979
Kalamı:

Afzî Kader

bu yukarıdaki motif
senin bir anda çizmişim.
Yanılmıyormuş bana böyle
bir şey vaat etmişim.

Ama bunun için bir Afrika
geçisi de şart değil.

Çok sevgili Hıfzı Topuz,

BEREKETLİ TOPRAKLAR ÜZERİNDE romanımın Gallimard kitabevinde yayınlanma imkânının belirmeye başlamasını Fikret Otyam'a müjdeleyen mektubu Fikret bana yolladı. Bu işe çok sevindim. Sağ ol, var ol. Çünkü bu sefer de yan yatıp çamura batacağına hemen hemen inanmıştım. Bir çok kerre öyle olmuştu çünkü. Şayet bu sefer de vazgeçilmezse, tabi fransızcaya çevrilmekten, çok memnun olacağım. Çevrilmezse...çevrilmez, ne yapalım? (Çevrilmez dedim, başışla. Basılmazsa demek istiyorum, anla işte)

Ben şimdi Basınköy'deyim. Gazeteciler mahallesinde. Milliyet'ten Halit Çapın'ın dairesini satın aldık değil de, onun hakkını satın aldık şimdilik. Yoksa koskoca daireyi beş, on bine vermezler insana. Yeni adresim şu:

ORHAN KEMAL

Ebüzziya Tevfik B. bloku, kat 3, daire 6

BASINKÖY-İstanbul

Yıllar ve yıllardan sonra bir dostla karşılaşmış gibi oldum mektubunu görünce. Suç sende değil, benim ihmâlimde. Yazamadım hây-ı hûy arasında.

Şimdilik bu kadarlık olsun. Cevabını alırsam daha uzun yazarım Dino'lara selâm, sevgiler. Gözlerinden öperim kardeşim.

Orhan Kemal

Orhan Kemal

amp
15.12.57

Çok sevgili Hafız Toprak,

Mektubunu aldım. Hemen cevap
veriyordum; Bundan önceki mektubun-
un ve Gallinard kitabevince
Buketli Topraklar İbrazinde' nin
yayınlanma müjdesine de çok sevin-
miştin. Sağ ol.

Şu anda Gallinard'ın muka-
veleri ve 1.500' - Franklık çek önüm-
de.

Buraları bildiğin gibi. Kan,
dön, lodos. Oitalik çamın içinde.

Ankara Sanat Tiyatrosunda 72. ci
Köş, • Ublvi. Ublaz' da da Galova
Kaymakamı - Tspinozlar adlı oyun-
ların oynanması. İkisine de ilgi çok.

Başka önemli havadışım yok.
Basta Dino' lar, dostlara selâm,
sevgi.

Gözlerimden öneim
P.K.17 Basınköy- İst. Olay Ke al

İstanbul 2.7.1971-19

Kardeşim Hıfzı,

Paris'ten ve Afrika'nın bilmediğim bir yerinden
gönderdiğin mektuplar beni duygulandırdı. İlgine te-
şekkür ederim.

Yerine döndüğünde yazılarına devam etmeni " Yaşa-
dığımız koşullar altında " rica edeceğim. Şimdilik
sevgiler.

Nadir NADİ

Nadir Nadi

İki gözüm kardeşim Hıfzı,

Sana epeydir yazamadım, işler güçler engel oldu. Bir de yakında görüşeceğiz düşüncesinin de bunda etkisi olsa gerektir sanırım. Ay başında burada olacaksın, değil mi? Mamefih Nezihe'nin dediğine göre, sen oradan ayrılma tarihini daha tayin etmemişsin kesin olarak. Bunları geçen gün telefonda Nezihe'den öğrendim. Belki duymuşundur, (bak şu benim kafama, elbet duymuşundur) Nezihe'nin eniştesi ölmüş de, Ferruh'dan duyunca kendisini aradım ansiklopedide, konuştuk bir az.

Şimdi işlerimize gelelim. Bu yıl bizim yapacağımız mavi yolculuğun tarihi 10 Ağustos'tur. Bu tarihte Marmaris'ten hareket edip ayın yirmisinde Antalya'da buluşacağız. Oradan üçüncü mavi yolcu kafilesi gemiye binecek. Demek bir ikinci kafileyiz. Bizim kafilede kesin olarak şunlar var: Sabahattin Eyuboğlu, Ben (Yaşar ve İdris), Sen (Kerem ve belki Nezihe. Çünkü Nezihe başının ağrısından korkuyor, bunu gelir gelmez hemen bir hâl çaresine bağlayın.) Ziya Şev ve iki çocuğu, Oğuz Akkan, eşi ve oğlu, İbrahim Yolyapan, eşi Füzün (Orhan Veli'nin kızkardeşi) ve oğulları. Bunun dışında iki veya üç kişi daha alabiliriz. Onlar belli değil daha. Zehra Bilir'le kocası Necmi (tanırsın değil mi?) de gelmek istiyorlar. Bakalım?

Şimdi sen kararını kesin olarak bildirmek durumundasın. Hemen yaz bana. Çünkü yeriniz ayrıldı, gelmezseniz diğer yolcular zarara girerler.

Biz yarın bir haftalmışına Yugoslavya'ya doğru yola çıkıyoruz. Benim Mikado orada televizyonda oynanmıştı. Bir de davet mektubu geldi. Orada onlardan alacağımız paraya göre dolaşacağız. (Yaşar'la İdris de var elbet). Bizimle birlikte Oğuz Akkan ailesi de var.

Ay başında, bir kaç gün sonra biz erken erken Marmaris'e gitmeği düşünüyoruz. Yani burada seninle bir kaç görüşebileceğiz. Sonra on gün ara ile tekrar ve bu sefer gemide beraber olacağız.

Gözlerinden öperim. Yakında görüşmek üzere, sevgilerle,

Melih Cevdet Anday

Melih Cevdet Anday

sim tenkid:

İki Sergi

Bayoğlunda, İstiklâl
lim çukmazındaki İs-
ağı merkezinde, Bur-
a yapmış olduğu re-

diyor.

asına sapanı takmış,
a öyle gitmiş. Züm-
in, ne çarşı kalmış

şekerisini, kahve-
ni ve sadırvanını
etmiş.
n, kırmızı dükkân-
rada.

ikçe incelemekte-
ata, az heykel, da-

böyle bakabilirsi-

, Bursa Orhan
eşil han kahvesi,
a doğru, Uluc-
rmak, Koza ha-
mlı tablolarında
birleşirler.

lenir, şarkı söy-
r. Renk, Eren-
boşluk rengi

çıkart ve halkı
n bu yalancı
rlı bir unsur

sindeli bah-
maksadın

klere size

İstiklâl cad-
da, bir ha-
20 ye kadar

ası, birkaç
zajlar insa-
r bir hal-
ak insanlar

parçasın-

ndan hiç

resimler-

duvarına

Yani si-

düşündü-

baz ve rer.

fedat edilmiştir. Onda her şey renktir. Bir
tabloyu çok ustaca taksim eder, her şey
yerli yerindedir. Hiç bir motif misafirliğe
lüzum görmez.

Mütemmin renkleri ustaca kullanır, ma-
vi gök, yeşil ağaçlar, bunların arasına nefis
bir kırmızı kor ve bizi yakalar. Bu, siddet
bizi kendimize getirir. Tabloda bizi neyin
yakaladığını ruhi mekanizmamıza neyin hi-
tap ettiğini biliriz. - Kırmızı - bu renk bizi
çarpar, cezbeder, sonra yeşiller ve sonra
maviliklerde dinleniriz. Erende eksik olan
bir şey var. Renklerin cazibesinden kurtu-
lup onu bulmak çok güç.

Oda - ışık. — Eren güneşi kışkırtır gi-
bi onun yüzüne bir peçe örtmüştür. Bütün re-
simleri harikulâde renkli olmalarına rağ-
men, bu renklerdeki ışıklar çalınmışa ben-
zer.

Bursadaki resimlerde eksik olan ikinci
bir şey de reel havanın, almayışdır. Bursa
deyince herkes reel bir ruh hitap
eder.

Fahrünnisa Zeid Maçkade Ralli apar-
tmanında ikinci resim sergisini açtı. Çiçek
açmış nar ağacı gibi saadetli bir sergi.

Renk bolluğu insanı hazdan sarhoş e-
diyor, her tabloda başka bir ahenk ve renk-
ler taşkın bir arzu içinde giden'in lisanı ile

- arzuların nice dünyalar aştı ve saymak
bilmedi - diyor. Bir tablodan başka bir tab-
loya baktığımız zaman yepyeni bir ahenk

bizi yakalıyor ve cezbediyor. Renk ve ar-
moni azamî derecede çoğaltılmış ve tez-
yini bir zevk verirler. Bu resimlerde halılar

ve elişlerinden intibalar alınmıştır.

Sergideki bütün tablolarda şairin mo-
dern bir tefsirini görürüz. Resimlerin de-
ğerini ve harikulâdeliğini tamamlayan en
mühim vasfı kâinatın ilâhî ışığın onların
her yanından fışkırmasıdır.

Fahrünnisa Zeid resim anlayışında Fau-
ves'ların mektebine girer. Renk derinlik
endişesine hakimdir. O menşurun renklerin
den harikulâde güzel artemiler yaratmış-
tır ve bu armoniler bizi hiç bir zaman bed-

baht etmiyeceklerdir.

Tablolarındaki yapısını meydana geti-
ren şekilleri acemi bir desenle çizer, fakat
bu desen onun şahsiyetinin en mühim bir
noktasıdır. Ve o bu deseni ile ne intibacı

duşları ile şarkılarla primitiflerin içine gi-

F. Zeit sergisi

Maçkade Ralli apartmanının dördün-
cü katındaki sergiyi gezdim. Kendi hesabı-
ma çok beğendim, sizin de gitmenizi tav-
siye ederim.

Bu sergide, geçen sergisindeki gibi
kuvvetli bir şahsiyet ve büyük bir hassaslık
göze çarpmaktadır. Fahrünnisa Zeid resim-
leri kendi kendine haz vermek için yap-
tığı açıkça gözüküyor.

Biz ise mesleğini kendine maddi bir
hayat memat meselesi yapan insanın ter
kokusu yerine, bol zamanı olan rahat in-
sanın refah kokusunu kokladık.

Bilhassa Boğaz yalıları, Polonezköy,
Yeni Cami insanı çekiyor, salonun en ha-
kim yerinde anbar yolculuğu var, res-
samın fırçasında en kaavetli manzaralar
bayram yerine dönüyor.

Lüks mevkiden bakınca anbar yolcula-
rının bütün sefaleti kaybolmuştur, oradan
toz pislik gözüküyor, sığır ve ter koku-
ları duyulmuyor, çocukların ağlaması işi-
dilmior, tahtalar üzerindeki ekmeğe geve-
liyenle uyuyan farkedilmiyor.

Ressam sadece halıların rengine, hal-
kın kardedçe oturmalarına hayran olmuş-
tur, ancak parmaklıklarda maymunlaşmış
gölgeler bize kendisinin Halikarnas Balık-
çısının kardeşi olduğunu sezdiriyor.

Yeniler aynı anbarı içerisinden, bütün
sefaleti ile yaşayıp göstereceklerdi, bir de
fa için onu dışardan görüyoruz, ancak fe-
na bir rüyadaki gibi insanları adeta ka-
feslerde kemik ve iradesiz olarak farke-
diyoruz veya kafes kırılma angustası insanı
sarıyor...

Prences Zeyd evlerin monotonluğun-
dan, kullanışsız kalabalığından bıkmıştır,
duvarlara asılı köçebe tablolar ona çok
sıkıcı gemektedir.

İstikbalin evini anlatırken kendisinde
kuvvetli bir yaratıcılık heyecanı farkedil-
iyor, duvarlar artık fresklerle kaplı ola-
cak, yeni dünyada, sanat çerçeveye hapse-
dilir, satılır bir meta olmaktan çıkacak
odaya ve ihtiyaca göre duvarların kendi-
leri sanat eseri olacak. Eşya olarak rahat
geniş sedirler ve büyük geniş pencereler...

Ressam Yahya Kemal gibi canlı ve ışık-
lı bir âlem görüyor, ancak bunda mazi de-
ğil, istikbal hasretleri var.

Keşke biraz anbara inip asıl hayatı da,
istikbalî değil hali de bir görse, şimdi an-
cak sanatıyla sezdiği istikbal kendisi için
to vakit daha da yakın, daha da müşahhas
oldu.

H. Topuz

2 5/15 80

CAGIMIZIN EN ÜNLÜ YAZARLARINDAN BİRİ
GARCIA MARQUEZ

HIFZI TOPUZ

GEÇEN yıl içinde Paris'te birkaç kez gördüm Garcia Marquez'i. Ünlü Kolombiyalı romancı UNESCO'da Mac Bride'in başkanlığında toplanan Uluslararası İletişim Sorunları Komisyonuna katılıyordu. Bu yüzden de sık sık Paris'e gelip gitti. «Yüz Yıllık Yalnızlık» yazmasını ilk kez yakından görüyordum. Toplantıların birinde komisyonun rapor taslağı tartışılıyordu. Gabriel Marquez söz istedi. Herkes merak ediyordu ünlü romancının neler söyleyeceğini. Gabriel Marquez komisyonun raporunda telepati ile haberleşmeye de yer verilmesini önererek bundan yıllarca önce bir denizaltı gemisinde kapalı kalan insanlarla hiçbir çağdaş haberleşme aracı kullanmadan nasıl haberleşildiğini anlattı. Kolombiyalı romancının bu önerisi genellikle hafif bir gülümseme ile karşılandı. Oysa Mac Bride Komisyonunun üyeleri arasında, toplantıların dışında en çok ilgi

gerçekçilik» örneği olarak gösteriyorlar. Ne dersiniz?

— Bilmiyorum. Ama yalnız size şunu söyleyebilirim, benim kitaplarımda kökünü gerçeklerde bulmayan, gerçeğe dayanmayan hiçbir öykü yoktur. Ben önce gerçekleri izlerim, sonra şiirsel, lirik bir biçimde olayları abartarak yapıtımı hazırlarım. Araya bir yığın dalavere girer, marangozluk işleri girer, ama bunlar hiç de gerçeğe aykırı değildir. Ben röportaj yapıyormuş gibi çalışırım. Gerçekleri araştırırım. «Yüz Yıllık Yalnızlık» da benim köyümden, benim bölgeden yapılmış bir röportajdır; şiirsel bir röportaj. Gazeteci röportajı değil. Ama, haber kaynakları aynıdır.

— Kitaplarınız çok kolay okunuyor. Ama dikkatli bir okuyucu kitaplarınızda yazınsal geniş kaynaklar bulabilir. Ne diyorsunuz?

— Ben kendimi çok az edebiyatçı sanırım. Kültürel dayanaklardan da çekinirim. Kitaplarımda hiç başka kitaplardan, yazarlardan, gündüz sokak köşelerinden, fakat

PARİS MEKTUBU

FRANSA'DA sinema sanatının gelişmesinde en mühim rolü "ciné-club" ler oynuyor. Tek olarak 1950 de, tanınmış yazar, senaryo yazarı Louis Delluc ile İtalyan filmsici Canudo tarafından kurulan sinema kulüplerinin adedi bugün Fransa'da 150 yi geçmiş bulunuyor. Bu sinema kulüplerinin üstünde bir "Fransız Sinema Kulüpleri Federasyonu" var. Bu federasyon da başka memleketlerin sinema federasyonları ile birleşerek "Milletlerarası Sinema Kulüpleri Federasyonu" nu meydana getiriyor.

Bizde tek sinema kulübü Türk Film Dostları Derneğinin film festivali devam ederken Milletlerarası sinema kulüpleri Federasyonu idarecilerinden M. Sarfeti ile bir görüşme yaparak "Yeditepe" adına kendisinden bir beyanat istedim. M. Sarfeti suallerimi şu şekilde cevaplandırdı:

★

— Milletlerarası Sinema Kulüpleri Federasyonu'nun çalışmaları hakkında bilgi edinebilmek için sinema kulüplerinin gaye ve çalışmalarını belirtmek icab eder.

"Sinema kulüpleri her şeyden önce kültürel bir teşekküldür. Bu derneklerin gayeleri sinema sanatı yolu ile kültürün yayılmasına hizmet etmektir. Sinema kulüpleri bu gayelerine varmak için şu yollardan faydalanırlar:

- 1) Sinemacılık tarihinde klâsik addedilen eski filmleri üyelerine göstermek.
- 2) Ticari olmayan filmler oynamak.
- 3) Halka gösterilmesine sansürün müsaade etmediği filmleri kanunun ilgili maddeleri gereğince üyelerine göstermek.
- 4) Oynatılan filmlerden sonra bu filmlerin, artist, rejisör, dekoratör, müzisyen, senaryocu ve operatörlerinin de iştirakiyle müzakereler tertib etmek.

Sinema kulüpleri bu suretle halka iyi filmin ne olduğunu anlatmakta ve halkla sinema arasında yakın bir ilgi sağlamaktadır.

Sinema kulüpleri bir nevi sinema kütüphanesidir. Halk eski ve kaliteli filmleri daima orada bulabilir. Bu dernekler ticari gayelerle hareket etmedikleri için muayyen sahalarda devletten kolaylık da görürler.

Sinema kulüpleri ya kendi lokallerinde veya kiraladıkları salonlarda haftanın muayyen günleri üyelerine film gösterirler. Bu seanslara yalnız üyeler girebilir. Seanslardan sonra genel müzakere açılması çok faydalıdır.

İkinci Dünya savaşından sonra Fransa'da sinema kulüplerinin sayısı birden bire artmış ve hemen bütün

büyük şehirlerde birer sinema derneği meydana gelmiştir.

Sinema kulüplerinin bu gelişmesi üzerine 1945 martında birçok Fransız sinemacıları film sanatını daha teşkilatlı bir duruma getirmek ve sinema kulüplerinin çalışmalarını birleştirmek amacıyla Fransız Sinema Kulüpleri Federasyonu'nu kurdular.

Federasyonun başkanı Paris Filmleri Enstitüsü müdürü Jean Painlevé, genel sekreteri de Jean Faurez'dir. Federasyonun şeref komitesinde yer alan sanatkarlar arasında Pierre Blanchard, Charles Boyer, Jean Gabin, Fernand Gravey, Edwige Feuillère ve Madeleine Sologne gibi artistlerle Alexandre Arnoux, Charles Spaak gibi senaryo yazarları ve René Clair, Marcel Pagnol, Jean Renoir, Louis Daquin, Marcel Carné ve Jean Gremillon gibi rejisörler bulunmaktadır.

Federasyona üye sinema kulüplerinin miktarı 150 dir. Esasen menfaatleri icabı bütün sinema kulüpleri federasyona üye olmak zorundadırlar.

Federasyonun yaptığı işlerin başlıcaları şunlardır:

- 1) Üye sinema kulüplerine film tedarik etmek.
- 2) Sinema kulüplerinin faaliyetine yararlı kültürel malzeme temin etmek.
- 3) Kulüplerin tertib ettikleri müzakerelere konfransılar göndermek.
- 4) Bütün sinema teşekkülleri arasında bir bağ kurmak ve sinema kulüplerini gerek memleket içinde ve gerek memleket dışında temsil etmek.
- 5) "Ciné-Club" adında bir dergi yayımlamak.

Milletlerarası Sinema Kulüpleri Federasyonu da 1946 Cannes festivalinde, Fransız Federasyonunun teşebbüsü ile kurulmuştur. Federasyona üye memleketler Fransa, İngiltere, İtalya, Belçika, Hollanda, İsviçre, Batı Almanya, Çekoslovakya, Polonya, Tunus, İsrail, Kolombiya, Arjantin ve Portekizdir.

Federasyonun başkanı Antonicelli ve genel sekreteri de Georges Sadoul'dur.

Federasyonun başlıca gayesi film yolu ile kültürün yayılmasına mâni olan gümrük duvarlarını kaldırarak milletlerarası film mübadelelerini sağlamaktır. Bundan başka federasyon kendine üye milli federasyonlara da film tedarik etmekte ve sinema kulüplerinin çalışmasına hizmet etmektedir. Filmciliğin bütün memleketlerde yıldan yıla gelişmesi neticesi federasyonun vazifeleri de ağırlaşmaktadır.

Bu arada Türkiye'de ilk sinema kulübünü memnurlukla karşılıyor'uz. Memleketinizdeki kulüplerin de çoğalarak yakın bir gelecekte Türkiye'nin federasyona katılmasını dileriz."

HIFZI TOPUZ

(Paris, mayıs 1953)

Ek 2: "Konuklar Geçiyor" Programından

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU

Hıfzı Topuz — Sayın seyirciler, bugün yeni bir röportaj dizisine başlıyoruz. Bu dizinin adı, «Her hafta bir Konuk». Bu dizide sizlere çağımızın ünlü kişilerini tanıtmaya çalışacağız. İlk röportajımız Sayın Yakup Kadri Karaosmanoğlu ile. Sayın Karaosmanoğlu'nu tanıtmayı biraz yersiz buluyorum, hepiniz tanıyorsunuz kendisini. Bir kaç cümle söyleyeyim yine de. Yakup Kadri 1889'da Kahire'de doğdu. 1906'da yazarlığa başladı. 1921'de Anadolu'ya geçti, İstiklâl Savaşı'na katıldı. 1922'de milletvekili seçildi. Yakup Kadri'nin bu Milletvekilliği yaşamı 1936'ya kadar sürdü. Bu dönemde sayısız romanlar, kitaplar yayınladı. «Kadro» dergisini kurdu. 1936'da büyükelçi atanarak yurtdışına çıktı. Büyükelçiliği 1956 yılına kadar sürdü. Sonra 1960'da Kurucu Meclis üyesi oldu. Yine yazmaya devam etti, son romanını da zannedsem 1968'de verdi. Şimdi Yakup Kadri karşımızda.

Sayın Karaosmanoğlu, siz 66 yıldır Türk edebiyatına damgasını vurmuş bir kişisiniz. Meşrutiyet dönemini yaşadınız, Cumhuriyet döneminde çok önemli roller oynadınız. Politikaya karıştınız. Şimdi 66 yıl geriye baktığınız zaman o günün Türkiye'sini nasıl görüyorsunuz? O zamandan bugüne Türkiye'nin nasıl bir yol aldığı kanısındasınız?

Yakup Kadri Karaosmanoğlu — Efendim, ben biraz övünür gibi olacağım ama affedersiniz, benim devrimin

gençleri de hepsi benim gibiydiler. Hem politikaya, hem edebiyata biz erken başladık. Meselâ, bilmem inanır mısınız, ben Jön Türklük de yaptım. Jön Türklük ne demektir? Abdülhamit rejimine karşı isyan halinde olan bir gencin Türkiye dışına çıkıp neşriyatta bulunması ve oradaki Jön Türklerin arasına karışıp Meşrutiyet'in ilânı için bir takım propagandalar yapmasıydı. Bu, insanı, memleketin gidip gelmekten, memleketi ile münasebette bulunmaktan alıkoyan tehlikeli bir oyundu.

Meselâ ben, biraz da valdemin Mısır'da olması dolayısıyla oraya gider gelirdim. Mısır'da da Jön Türkler çoktu. Mısır, bilirsiniz, mümtaz bir vilâyetimizdi. İngilizlerin askerî işgali altındaydı. Vakıa, bu da övünülecek birşey değil ama, onların verdiği hürriyetten bilistifade orada neşriyatta bulunuyorduk. O vakit 16 yaşındaydım. Ben yalnız değildim. 16-17 yaşında gençler pek çoktu o zaman. İstanbul'a ben ilk defa 18 yaşında geldim. Ben taşralıyım, Manisalıyım. O zaman liseler yoktu, orta okuldan biraz yüksek olan idadi'de tahsildeydim. İşte o sıralarda Mısır'a gider gelirdim. Mısır'dan aldığım neşriyatı, çantamın içinde yurda getirirdim. Birkaç defa da tehlikeler atlattım. İhtilâllere idmanlıydim. Meşrutiyetin ilânında ben 20 yaşlarındaydım. Fakat daha ismim işitilmemişti. Uzun müddet Edebiyatta ismi işitilmiş arkadaşlarımın teşvikiyle ben de yazarlığa başladım. Şunu da izah edeyim, ben Mısır'da bulunduğum yıllarda da 16-19 yaşlarında lise tahsilimi bir Fransız mektebinde yaptım. Küçüklüğümden beri Fransızca dersi almıştım evde bir kadından.

Hıfzı Topuz — Sizin Batıya açılmanızın başlangıcı bu mu acaba?

Karaosmanoğlu — Ben Batıya açıldım mı, açılmadım mı? Orası ayrı bir mesele. Ama madem ki bu meseleye

dokundunuz, ben milliyetçiliği orada öğrendim. Bize, yani Türk çocuklarına karşı yapılan muameleler bende bir çeşit aşağılık duygusu yarattı. Meşrutiyete doğru ben İstanbul'a gelirken bu duygudan kurtulmaktan başka şey düşünmüyordum. Fakat maalesef Meşrutiyet yalnız Meşrutiyet'ti, Garbın aşığı yalnız Jön Türklerdi. Hani İngilizler Jön Türkler'e «Ben size Meşrutiyet'in nasıl bir idare olduğunu öğreteyim. Bir müddet devletin idaresini bana bırakın» deselerdi, o zamanki Jön Türk'ler bunu kabul ederlerdi. O derece milli histen mahrumdular. Sizinle açık konuşuyorum, çünkü bu bir tarih meselesidir. Binaenaleyh ben uzun bir müddet bocaladım. Çünkü o zamanki edebiyat Fransız edebiyatının bir kopyasıydı. Daha doğrusu bir kuklasıydı. Halbuki ben mutlaka toprak kokan, milliyetçi bir edebiyat taraftarıyım. Böyle bir edebiyattan anlayan kimse yoktu. Milliyetçi edebiyat deyince kaba saba yazılar yazmak akla geliyordu. En yakın arkadaşlarım bile benim çektiğim o azabı, o kompleksi çekmedikleri için bu şeyimi uzun müddet yadırgadılar. Benim ilk yazılarımın konusu hep Manisa'da geçmiş vakalardır. O zamana kadar İstanbul'da geçmeyen vakalar edebiyata giremezdi. Edebiyat-ı Cedide diye bir devir vardı bizden önce. Fikret devri, Halit Ziya devri. Zannedersiniz ki tercüme edilmiş yazılarla doluydu bu devir. Yalnız zamanlarda isimler değiştirilmiş zannedersiniz. Tarif ettikleri salonlar, şeyler bizde mevcut değil. Tıpkı Paris'teki salonları görürdünüz. Halbuki ben köylüyü ve taşralıyı ilk defa edebiyata sokan adamım. Bana bu dönemde İstanbul'dan hiç çıkmamış olan Refik Halit bey yardım etti. Onun da merakı buymuş. Refik Halit bey o sıralarda Anadolu Hikâyeleri, Memleket Hikâyeleri diye hikâyeler yazmaya başlamıştı. Onunla beraber biz kendimizi milli edebiyata bıraktık. Garb'tan değil de bizden çıkmış edebiyatı arıyorduk. Çünkü

Halit Ziya bey bazı kızdığı vakitler «Evet, derdi, bizim milli edebiyatımız, yani Edebiyat-ı Cedide, (Yeni Edebiyat) Şark'tan doğmuş bir güneşin aydınlığı değil, Garb'tan doğmuş bir güneşin aydınlığıdır».

Topuz — Üstadım, demin Refik Halit'ten söz ettiniz. Refik Halit'le beraber başladınız. Sonra politik bakımından yollarınız kendisiyle çok ayrıldı galiba.

Karaosmanoğlu — Tamamen ayrıldı, ama dostluğumuz sonuna kadar devam etti. Refik Halit'le işte o zamanlar dost olduk. Benim milliyet duygum Birinci Dünya Harbinde daha ziyade şiddetlendi. Onun sebebi de Harb esnasında ben hastalık dolayısıyla İsviçre'de bulunuyordum. Üç buçuk sene sanatoryumda tedavi edildim. O tarihlerde ben Atatürk'ü ismen tanımış oluyordum. Kendisini görmemiştim henüz. Fakat kendisini bir iki sene evvelinden beri tanıyan Ruşen Eşref Bey benim dostumdu. O da gazeteci olmak sıfatiyle Anadolu'ya gidip geliyordu. Sivas'a gidiyordu, Erzurum'a gidiyordu. Atatürk'ün ismini ben ilk defa İsviçre'de duydum, Mütarekede. O da şu surette oldu: Bilirsiniz, orada gazeteler afiş yaparlar, camlı vitrinler içinde. Ben artık hertürlü hareketten ümidi kesmiş, berbat bir vaziyette idim. Bir gün bu afişleri okuyorum, baktım genç bir general, Mustafa Kemal adında genç bir general, bazı vatanperverlerin başına geçip bir müdafaa ordusu yaratmış. Öyle birşey. Derhal içimde bir ateş yandı. Çünkü Mustafa Kemal'i ben de biliyordum. Ben de gazeteci idim, İkdâm Gazetesi'nin yazı işleri müdürü idim. Harp zamanında, Birinci Cihan Harbi zamanında, Çanakkale Muharebelerinde onun ismini işitiyordum. Hatta Ordu tarafından bize, Mustafa Kemal'den bahsedilmesin diye emir verilmişti. «Bu milletin zaferidir, milletin malıdır, falânın, filânın malı değildir» diye Enver Paşa bu emri vermiş-

ti. Mustafa Kemal'in şahsiyeti böylece benim nazarımda belirlenmeye başlamıştı. Mütarekede İkdam'da tekrar yazılarıma başlayınca Mustafa Kemal Paşa beni, Falih Rifki'yi ve Yahya Kemal'i Ankara'ya davet etti.

Topuz — Üçünüz birlikte mi gittiniz Ankara'ya?

Karaosmanoğlu — Maalesef onlar muvaffak olup gideмедiler. Ben bir takım hilelere filan başvurarak Ankara'ya geçtim. Çünkü benim bütün emelim Mustafa Kemal'i görmek, onunla beraber nereye kadar gidebileceksek, gitmekti. 1921'de Ankara'ya geldim. Mustafa Kemal beni fevkalâde muhabbetle karşıladı. Halide hanım (Halide Edip Adıvar) da oradaydı. Evinde bana bir oda verdi. Orada yatar kalkardım.

Topuz — Sık sık görüşüyor muydunuz Atatürk'le o zaman?

Karaosmanoğlu — Mustafa Kemal bu «ilke» dediğimiz bütün fikirlerini o zaman hususi olarak benimle konuşmuştu. Yani, ekonomide, devletçilikte, lâiklik davalarında fikirlerini söylemişti.

Topuz — Siz hiç kendisi üzerinde etkileriniz olduğu kanısında mısınız?

Karaosmanoğlu — Zannetmiyorum. Atatürk daima önde giden bir adamdı. Onunla karşı karşıya oturdum dedimse, fikren de karşı karşıya oturmadık yani. Atatürk daima bizden 30-40 sene önceydi. Meselâ itiraf ediyorum, ben Cumhuriyetçi değildim. Böyle birşey olacağını aklımdan geçirmezdim.

Topuz — Ama Atatürk sizi inandırdı her halde.

Karaosmanoğlu — Evet, Atatürk yavaş yavaş herkesi inandırdı. Ben Cumhuriyeti tercih etmiyor değildim, ediyordum ama o devirde, o acaip devirde halifelik var-

dı, bilmem ne vardı, bunlar ortadan nasıl kalkacak, bir türlü aklım ermezdi. Bize bütün cesareti veren Atatürk'ün otuz senelik önde gidişiydi. Atatürk bizi arkasından sürükledi. Sonra Atatürk garpcılık meselesini çok iyi çözümlemişti. Biliyorsunuz kapitülasyon devrinde bu memleket bizim değildi. Yabancılar hakimdi. Biz onların peşinde dolaşan azınlıklardan daima hakaret görmüşüzdür. Onun için ben gözü kapalı olarak garpcılığın taraftarı değildim. Ben garpcılıkta meslek sahibi olan hürriyetçilere, hepsine tâbiydim. Ama garb politikasına katiyen tâbi değildim. Çünkü bizim başımıza kötülük olarak gelen ne varsa Fransa'dan, İngiltere'den, şuradan, buradan gelmişti. Şark meselesi diye birşeyden bahse-derler ikide bir. Şark meselesi demek Türkiye'nin ortadan kalkması demekti.

Topuz — Üstadım, o yıllarda Atatürk'e ilişkin en sevdiğiniz anınızı anlatabilir misiniz?

Karaosmanoğlu — Atatürk'ten hiç sevmediğim anım yok ki. Burada bir parantez açacağım. Benim sevdiğim kahraman bedbaht olan kahramandı, azap çeken kahramandı, daima muvaffak olan kahramandı. Atatürk'ün tek dostu yoktu dersem innır mısınız? Atatürk Cumhuri-reisi olduktan sonra bütün dünya onun dostu oldu. Fakat oraya varıncaya kadar Atatürk'ün çektiklerini ben bilirim. Meclis aleyhindeydi. Çünkü Meclisin yarısından fazlası İttihatçıydı. Demek ki Enver Paşa'cıydı. Enver Paşa Osmanlı Devleti'ni batırmış bir adamdır. Orada biz her sıkıya geldikçe, o gelsin derlerdi. Onun gelmesi Atatürk'ün gitmesi demekti. Bu derece anlaşılmamış bir adamdı. Atatürk bedbaht bir adamdı. Kendisi de ordunun başına henüz geçmemiş bulunuyordu. Şunu anlata-yım size: Bizim Eskişehir'deki Ordu bozguna benzer bir hezimete uğrayarak çekildi. Fakat çekilmesine sebeb

Atatürk'tü. Biz zannettik ki İkinci İnönü Muharebesinden sonra üçüncü taarruz yine aynı yerden başlayacak. Bu sefer oradan başlamadı, Kütahya ile Altıntaş arasından başladı. Ben gazete muhabiri idim. Halkla askerın birarada geriye kaçışlarını gördüm. Bir perişanlık manzarasıydı. Belki askerlik bakımından o kadar ehemmiyetli birşey değildi ama bir perişanlık vardı. İsmet Paşa da çok şaşırılmış bir haldeydi. İki de bir bana dönüp «İşte hakikat budur. Hayale yer yok» diyordu.

Ertesi sabah oraya Atatürk geldi. Daha o zaman Atatürk başkumandan değildi. Oraya geldi. Öyle mütebessim ve sakin bir çehresi vardı ki. «Ne telâş ediyorsun, dedi. Şimale, bilmem nereye çekilirsin, oradan içeriye alır boğarız biz bunları» dedi. Hepimize bir ümit geldi ve adeta bir zafer kazanmış gibi olduk. İsmet Paşa da derlendi, toparlandı ve işte onun üzerine biz askeri öbür tarafa geçirdik. Bu bir hezimetti. Fakat Atatürk Ordunun başında değildi. Meclis başkanıydı. Sıfatı o idi. Meclis istemiyordu, Atatürk'ün Ordunun başına geçmesini, fakat Fevzi Paşa ile arası çok iyiydi. Fevzi Paşa Genel Kurmay Başkanıydı. Burada otururlardı. Eski bir ziraat mektebi vardı. Orası askerlerimizin, zabitelerimizin oturduğu bir yerdi. Atatürk her gece oraya gelir, bir küçük odada Fevzi paşayla karşı karşıya, harita üzerinde askerî harekâtı izlerdi. Biz de ekseriya akşamları kendisini yalnız bırakmamak isterdik. Çünkü sabaha kadar telgraf başında harekâtı takip ederdi, aşağıda telgraf vardı. Zabit gelir, daima, saati saatine, şu şurada, bu burada diye kendisine mütemadiyen bilgi verirdi. Atatürk de «Falan paşayı çağırın bana, filan paşayı çağırın» diye sahra telefonları ile emirler verirdi. Ara sıra da böyle ızdırab çeken bir adam gibi burasını tutardı, o vakit böbrek hastalığı vardı Atatürk'ün. O arbede de böbrek hastalığı vardı. Sıkı bir tedavide bulun-

ması lâzım geldiği halde sabaha kadar orada otururdu. Doktorlar sıcak suya girsin demişler kendisine. Sıcak suya girmek için orada banyo yok. İşte tenekeden, menekeden bir banyo yapmışlar, oraya yatırırlardı. İki-üç neferi vardı yanında. Zaten başka kimse yoktu. Neferler sıcak suyu taşırlar, sıcak su yaparlar, getirirler, biraz açılırdı. Ondan sonra da Meclise gidip lâf anlatması lâzım gelirdi.

Mecliste «Sen kendin geç ordunun başına, sen kendin geçmelisin,» diye ısrar ettiler. Nihayet Atatürk ordunun başına geçti. Ben de kendisinden rica ettim. «Beni burada yalnız bırakmayın. Ben Ordunun arkasında kalamam» dedim. Atatürk Cepheye gittikten birkaç zaman sonra İsmet Paşa beni resmi bir telgrafla çağırdı. Zaten Cephe gelmiş Polatlı'ya. Hatta bazı sakin geceler top seslerini işitirdik. Orada aynı zamanda benim gibi sivil olarak Yusuf Akçora adında bir türkçü vardı. Bir de Halide hanım, biz üç kişiydik sivil olarak. Benim gittiğimden hemen sonra düşman çekildi. Yani, benden korktuğu için değil elbette, artık dayanamıyacak hale gelmiş olmalı. Askerler anlatırlardı, savaş tarihinde 22 gün süren meydan muharebesi yokmuş. Polatlı önündeki meydan muharebesi 22 gün sürdü. Düşman çekilirken ne var ,ne yok çizmesinin altında ezmiş, yıkmış, yakmış. Bunları da sonradan öğrendik. Biz orada üç muharririz. Bize bir kâtip, bir de zabıt verdiler. Bütün köyleri dolaştık, not aldık. Geceleri de oturur notlarımızı yazardık.

İşte Atatürk'ün o kıvranarak, memleket ızdırabı ile, memleketi kurtarmak gayretiyle nasıl çalıştığı hep gözlerimin önündedir. O akşam eğer elimden gelseydi boynuna sarılıp «Bizi affet» derdim.

Topuz — Sizin İnönü ile de yakın ilişkileriniz oldu...

Karaosmanoğlu — İsmet Paşa Atatürk'ün en sadık arkadaşıdır. Bazıları hâlâ şöyle diyorlar: «İsmet Paşa olmasaydı Atatürk bütün bu büyük işleri görebilir miydi?» Göremezdi? Niçin? Çünkü Atatürk büyük adamdı, suydu, buydu, ama muntazam, hergün sabahleyin filân saatte masasının başına oturur, filan saate kadar çalışmazdı. Bu intizama girmemişti. Çünkü böyle bürokratik bir iş görmesi için fazla büyük adamdı. Halbuki İsmet Paşa muntazam çalışan, herşeyi ve orduyu yapan adamdır. Ordu yoktu burada, ben geldiğim vakit çeteciler vardı, meteciler vardı, sonra beş-on zabıt vardı, bilmem ne vardı, birkaç yüz yüksek rütbeli subay vardı. Neyse işte ondan ibaretti. İsmet Paşa muntazam çalışırdı. Hiç kimse Atatürk'e onun kadar hizmet edemezdi. İsmet Paşa'nın bence kusuru çok mütereddit oluşu idi. Sonra İsmet Paşa ile Atatürk arasındaki fark şu idi: Atatürk karar verir icra ettirirdi. İsmet Paşa'nın karar vermesi için, uzun bir müddetin geçmesi lâzımdı. İnönü çünkü daima büyük bir kumandanın yanında çalışmaya alışmış adamdı. İnönü Atatürk'ün Erkan-ı Harbiyesiydi yani, emir adamı değildi. Emir adamı olmak için, ne bileyim, tereddütsüz adam olmak lâzımdır. İnönü tereddüt içinde bir adamdı.

Topuz — Sayın Karaosmanoğlu, son Kıbrıs olayları Türkiye ile bazı ülkeler arasındaki ilişkilerin yeni bir açıdan ele alınmasına sebep oldu. Sizce bunun kültürel ve ideolojik sebepleri var mı?

Karaosmanoğlu — Önce şunu söyleyeyim, bu Avrupa basınının bir hücumu vardır, orduların hücumundan daha beterdir. Manen bitirir insanı. Bir, sermayenin hücumu, bir de bu. Şimdi radyolar var, televizyonlar var, büsbütün dram haline sokuyor durumu.

Şimdi gelelim sorunuza, Efendim kültürel sebepler

şu: Taa yüzyıllardan beri Yunanlılar, bu Yunanlı denilen Rumlar, eski Yunan medeniyetini kuranların torunları olduklarını sanarlar. Halbuki tarihi dikkatle okuyanlar görürler ki o eski Rumlardan, o eski Yunanlılardan Platon, Sokrat v.s. gibi ilim adamlarından kalma olan Yunanlılardan eser kalmamıştır. Bunlar Romalılar tarafından esir edilmiş ve kamçı altında, sopa altında insanlıktan çıkmış olanların çocuklarıdır. Bunlar adalara dağıtılmışlardır. Niçin «Yunanlı» demiyorlar, «Rum» diyorlar. «Rum» demek «Romalı» demektir. Grek, Roma'nın üsera döküntüsüdür. İçlerinde zenciler bile vardır. Sonradan rengi değişmiş zenciler bile vardır. Aslen Yunanlı olan o Perikles'ler, Merikles'ler zamanında Homeros'lar zamanında aslen Yunanlı olanlardan asla eser yoktur. Bunu takdir etmez Avrupalılar. Orada Yunanlılara hiç kimse kötü bir gözle bakmaz. Birinci Dünya Savaşından sonra Yunanlıları, ben artık orasını tamamiyle biliyorum, çünkü Avrupa'daydım ve yapılan kongrelerde Yunanistan'ı teçhiz edip onlara her türlü yardımda bulunan para ile, silâh ile her türlü yardımda bulunup bizim üzerimize saldırtanın Fransız hükümeti ile İngiliz hükümeti olduğuna kat'i kanaatim vardır.

Topuz — Evet Sayın Karaosmanoğlu, 66 yıllık tecrübelerinizle bugüne ışık tuttunuz. Size teşekkür ederim. Daha uzun yıllar başarılar ve sağlık dilerim.

Karaosmanoğlu — Hamdolsun. Ben de size teşekkür ederim, bana bu hakikatı bir defa olarak söylemek fırsatını verdiniz.

Topuz — Sağolun...

AGOP DİLAÇAR

Topuz — Sayın seyirciler, bu akşamki konuğumuz Türk Dil Kurumu baş uzmanı Agop Dilaçar. Agop Dilaçar 1895'de İstanbul'da doğdu, Amerikan kolejini bitirdi. Sonra dil konuları ile ilgilenmeye başladı. Agop Dilaçar bugün galiba 20'ye yakın dil biliyor: Fransızca, İngilizce, Almanca, Slav dilleri, Çince ve bütün Asya dilleri. Agop Dilaçar Atatürk'ü yakından tanıyan talihli kişilerden biri olmuştur.

Sayın Dilaçar siz Atatürk'ü galiba 1917'lerde tanıdınız. Bu döneme ait bazı anılarınızı anlatabilir misiniz bizlere?

Dilaçar — Efendim, Birinci Dünya Harbi'nde, 1917'de Yedek Subay olarak Halep'de bulunuyordum. Orada dil bilmeyen bir Hintli Subaya yardım etmek için İngiliz elçiliği ile temas ettim, inzibatlar beni casus zannetmişler. Takib etmişler beni. Bulduğum otelin odasına beni kapattılar. Kapının önüne de bir süngülü nefer diktiler. Sonra beni Halep'ten Şam'a gönderdiler. Çünkü 7. Ordu Kumandanlığının merkezi orası idi. Beni orada kumandanın odasına soktular. Yanımda süngülü bir nöbetçi vardı. Cebimden aldıkları kitap ve ilmuhaber, belimden aldıkları tabanca da bir inzibat yüzbaşısının elindeydi. Kapı açıldığında baktım içeride mirliva rütbesinde bir paşa oturuyordu. Inzibat yüzbaşısı casus di-

ye verilen raporu paşaya arzetti. Paşa raporu okudu, sonra bana baktı. «Nasıl oldu da sen kaçmadın?» dedi. Ben de birdenbire köpürdüm, dayanamadım, «Kaçmadığıma teessüf ediyorum» dedim. «Ben dedim, bu vatan için kan dökmüşüm, bu madalya sahte değil». Madalyanın kurdelası vardı göğsümde. «Kafkas cephesinden kaçmayan herhalde Şam sokaklarından kaçacak değildir, dedim. Emir buyurun, süngüyü çıkarsınlar.»

Yüzbaşı bir tarafa çekildi, çünkü o paşa tabancasını çekip beni vurabilirdi. Değil bir mirliva, bir binbaşı dahi vurabilirdi beni. Fakat o paşa temkinli davrandı, düşündü, askere emir verdi. «Süngüyü çıkar» dedi. Süngü çıkarıldı. Paşa yüzbaşığı çağırıldı. «Nesi varsa şu masanın üzerine koy bakalım» dedi. Oraya konan şeyler şunlardı: Tabancam, ilmuhaberim, bir de şu gördüğünüz kitap. Bu kitabın birinci baskısı.

Topuz — Neydi o kitap?

Dilaçar — Turkische Gramatik, yani Türkçe Gramer. Ben Diyarbakır'da iken, orada bir Alman nakliye taburu vardı. Oradaki subaylara Türkçe öğretiyordum bu kitaptan. Kitabı kendileri Almanya'dan getirmişler, bir tane de bana vermişlerdi. Paşa yüzbaşığı «Buyurun, çıkın» dedi. Yüzbaşı çıktı. Paşa ayağı kalktı. Bana dönerek «Anlat bakalım, bu iş nasıl oldu?» dedi. Ben de olduğu gibi anlattım. Paşa «Sen o Halep'de seni tevkif ettiren paşayı kötülüyorsun ama dedi, o haklıydı». Daha yanaştı bana. Parmağını da bana dokunarak «Ama ben seni anlıyorum, sen gençsin» dedi. O zamanın tabiri ile «Sen ihtiyat zabitisin (Yedek Subaysın). Sen daha askeri kanunları okumamışın, dedi. Ama esirlerle temas etmek yasaktır» dedi.

Sonra «Otur bakalım» dedi, beni oturttu. Tabancamı verdi. İlmuhaberimi verdi. Bu kitabı gözden geçirdi.

İlk defa olarak Lâtin harfleri ile yazılı Türkçe'yi burada gördü Atatürk. Türkçe, yani bugünkü harflerimiz değil, ama ona yakın harfler. Açıklamalar yaptık. Ondan sonra «Şam'ı biliyor musun?» dedi.

«Şam'ı paşam bilmiyorum» dedim. «Biraz gez de gel», dedi.

İlmühaberim cebimde idi. Yani, firar da edebilirdim. Çünkü ben daha oraya kaydedilmiş değildim. Tam kapıdan dışarı çıkarken arkamı döndüm. Paşa «Gel bakalım, senin üstün başın perişan» dedi.

Yırtık, pırtık şeyler gördü arkamda. Hemen kartını çıkarıp Mevzi Kumandanlığına iki satır birşey yazdı: «Bu Mülâzım efendiyi giydiriniz ve tabldotunuza dahil ediniz.»

Ben de teşekkür ederek çıktım, tabldota gittim, orada kaldım. Bir terzi geldi, ölçümü aldı. Bir berber geldi, beni traş etti. Birkaç gün sonra yeniden karargâha gittim. Kumandanı aradım. Kapıyı açınca beni gördü. «Aaa, çok yakışıklı olmuşun. Halâ kaçmadın mı?» dedi bana. Şakalaştı. İşte o Paşa Mustafa Kemal'miş. Ondan sonra o paşa Atatürk oldu. Ben de İstanbul'a döndüm.

Topuz — Sizin Atatürk'e ait bir anınız daha var. Galiba 1936'da 3. Türk Dil Kurultayına bir tez sunmuşunuz.

Dilaçar — Evet efendim. O kurultay'a «Güneş Dil Kurultay»ı denir.

Topuz — Tezinizin konusu neydi?

Dilaçar — Güneş - Dil teorisinin antropolojisi. Yani İngilizce anlamı ile antropolojisi, benden Kurum bir tez istemişti. İki türlü tez vardı o zamanlar. Biri kurum adına okunan tezler, biri de şahıslar adına okunan tezler.

Ben tezlerimi daima kurum adına okumuşumdur. Ben de bir tez yazdım. Bunu usulen genel sekreter okurdu, kendi notunu da ilâve ederdi. Genel sekreter bu tezleri Deniz evine gönderirdi. Yani, Atatürk'ün Florya'daki ikametgâhına. Son kararı da Atatürk, bunları gözden geçirdikten sonra, verirdi. Yani okunacak mı okunmayacak mı, değişiklik yapılacak mı yapılmayacak mı diye. Ben de tezimi verdim genel sekretere. O da Atatürk'e göndermiş olacak. Bir sabah, iki mebus arkadaşına rastladım, şöyle dediler:

«Dün akşam Atatürk tarihçileri toplamıştı, daima senden bahsetti. Hiç memnun değil. «Ben o genci bu iş için mi getirdim? Neler bekledim ondan?» dedi. Biz sözü başka konuya sokmak istedik, fakat o döndü dolaştı, yine seni buldu, haberin olsun.»

Ben de bir arabaya atladım ve Florya'daki Deniz evinin yolunu tuttum. Yolda düşündüm. Ne kazanırsam doğruyu söylemekle kazanırım dedim, doğruyu söyleyeceğim. Oraya vardığımda yaver beni hemen Atatürk'ün odasına soktu. Atatürk pencereden dışarı bakıyordu. Kapıyı vurdum, girdim. Ben daha kapının önündeyken Atatürk sordu: «Sana bu sabah bir şey dediler mi?» Evet Atatürk'üm dedim. Bana anlatılan şeyleri kendisine anlattım. Kendimden memnun olmadığımı söyledim. Benden daha başka şeyler beklendiğini de ilâve ettim. Atatürk «Tabii dedi, ben neler beklerdim, fakat olmuş. Dün gece tezini yatak odama aldım, okudum, olmuş» dedi.

Topuz — Üzerinde düzeltmeler de yapmış galiba, öyle görünüyor.

Dilaçar — Düzeltmeler yaptı efendim, birer birer. Virgülünü dahi düzeltmiş efendim.

Topuz — Kendi el yazısı ile galiba. Bir örnek gösterebilir misiniz?

Dilaçar — Meselâ «doğuruyor» kelimesini düzeltmiş, kendi Rumeli şivesi ile «duğuruyor» yazmış. «Bunu dikkatle okudum» dedi. Sonra notların son sayfasını çevirdi, oraya şunları yazdı: «Zevk ve istifade ile okudum, aynen irad olunmalı». Yani, Genel Sekreter bunun kısaltılarak okunmasını teklif etmişti. Fakat o «Aynen irad olunmalı,» dedi. Ondan sonra kapağı kapadı ve imzaladı. Başka şeyler de var bende. Bu da Atatürk'ün imzasını taşıyor: «Eyi oldu» diye yazmış. Başka bir çalışmamdır. Ertesi gün kendisi de, İnönü de orada idi. Onların huzurunda bu tezi okudum, iki saat sürdü. Atatürk bundan çok memnun oldu.

Topuz — Siz bundan sonra dilcilik üzerinde çeşitli araştırmalar yaptınız. Galiba 6 eser yayınladınız: Türk Diline Genel Bir Bakış; Dil, Diller ve Dilcilik; Kudatgu Bilik incelemesi; Türkiye'de Dil Onarımı; Devlet Dili Olarak Türkçe. Atatürk Dilcilik konusundaki görüşlerini de çok yakından öğrendiniz. Bunları özetliyebilir misiniz?

Dilaçar — 1936 yılının son aylarını 37'nin başlangıcını Atatürk bu gördüğünüz kitabı, «Geometri» adlı kitabı yazmakla geçirdi.

Topuz — Atatürk buradaki Türkçe sözcüklerin hepsini kendisi buldu galiba?

Dilaçar — Hepsini efendim, bunun hepsini. «Açı,» «eksi,» «artı,» hepsini. Eğer Güneş-Dil Teorisine uyularak Türkçecilikten vazgeçilmiş olsaydı, Atatürk, meselâ «müselles» kelimesini Güneş-Dil teorisine göre tahlil eder. «Bu halis Türkçedir» diyebilirdi. Ama o Türkçeciliğe yöneldi.

Topuz — Bugün Türkiye’de dilin gelişmesini nasıl buluyorsunuz?

Dilaçar — Efendim, dil birçok bakımdan tetkik edilebilir. Fakat en önemlilerinden biri kavram zenginliği-
dir. Kavram zenginliği, deyince «müteradif» yani, «eş
anamlı» kelimeler üzerinde durmak gerekir. Atatürk bu
konuda bir kaç örnek vermiştir. Bunlardan biri «ilân»
kelimesidir. «Harp ilânı» ile, «Cumhuriyet ilânı»nda kul-
lanılan «ilân» birbirinden farklı anlamlar taşır. «İlân»
kelimesi Osmanlıcadır. Çünkü Osmanlıcayı bilen, bu
«harp ilânı» ile «Cumhuriyetin ilânı» arasındaki farkı
ortaya çıkarmaz. Kendisi gayet iyi Fransızca bildiği için
bunu, bu farkı kavramıştır. Atatürk, Dil Heyeti zamanın-
da, Rahmetli Reşat Nuri Güntekin’den 2 ciltlik Larous-
se’un tercümesini istemişti, kavram zenginliğini temin et-
mek için. Şimdi biz Türkçe kelimeler buluyoruz. Fakat
bir kelime birkaç anlamda kullanılıyor, aradaki farklar
kayboluyor. Bu bakımdan yeniden bir çalışma lâzım.
Yani, kavram zenginliği bakımından, hiç olmazsa Avru-
pa uygarlığında kullanılan bütün kavramlara birer kar-
şılık bulmak mecburiyetindeyiz. -

*Topuz — Atatürk’ün ölümünden bu yana Türk dili
bir hayli zenginleşti, değil mi?*

Dilaçar — Evet, evet. Bizim Dil Kurumu’nun Genel
yazmanı Ömer Asım Bey bunun hesabını vermiştir bize.
Yani, şimdi Türkçe kelimeler aşağı yukarı yüzde 80’e
kadar işlenmiştir.

Topuz — Atatürk’ü ne zaman gördünüz son defa?

Dilaçar — Atatürk ölüm döşeginde iken Dil Kuru-
mundan dört kişi istemişti. Gittik, fakat kendisini göre-
medik., çünkü komaya girmişti. Son olarak Atatürk’ü yi-
ne o sene gördük. Yedigâr olarak şu resim kalmıştır bi-

ze. Ortada Atatürk, yanında Şükrü Kaya var. Kurum arkadaşlarımız var. Arkada ben varım. Bizim hepimizi Çankaya'ya yemeğe götürdü. Orada, Atatürk'ün sofrasında bulunduk. Atatürk'ün sofrasında yalnız yemek içmekle değil, tartışılarak zaman geçirilirdi. Bu bir çeşit sempozyumdu. Ama Yakup Kadri'nin dediği gibi Sokrat -vari bir sempozyum'du. Yani içkiyi böyle yudumluyarak, söyleyerek, münakaşalar yaparak, bilimden söz ederek zaman geçirilirdi. Orada bir kara tahta vardı, orada tahliller yaaprdık. Atatürk bizden şiir isterdi. En çok sevdiği şair Tevfik Fikret'ti. Besteler geçilirdi. Askerler gelirdi Muhafız Alayından, güreşirlerdi. Daha bir çok şeyler yapılırdı sabaha kadar. Böyle şeylerle geçerdi Atatürk'ün sofrası.

Topuz — Çok teşekkür ederim. Sayın seyirciler bu akşamki konuğumuz Agop Dilaçar'dı. İyi akşamlar..

BEDRİ RAHİMİ EYÜBOĞLU

Topuz — Sayın seyirciler, bu akşamki konuğumuz Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Profesörlerinden Bedri Rahmi Eyüboğlu.

Şair, yazar ve ressam Bedri Rahmi Eyüboğlu, adı çok tartışılan bir sanatçımızdır. Büyük bir kitlenin kendisini sevmesine, tutmasına karşılık, Bedri Rahmi'ye karşı geniş eleştiriler yapılmıştır. Ama Bedri Rahmi doğru bildiği yolda yıllardan beri yürümesini bilmiş ve Türk resmine yeni ufuklar açmıştır. Bedri Rahmi halk sanatından yararlanarak bu sanatı çağdaş resim anlayışı ile bağdaştırmasını bilmiş ve Türk resmine yenilikler kazandırmıştır. Bedri Rahmi'nin ayakları yerdedir. Türk toplumunun gerçeklerine bağlı kalmak çabası içindedir.

Şimdi Bedri Rahmi'nin atölyesindeyiz. Kendisine 25 yıllık dostum olduğu için, «sen» diyeceğim.

— Bedri, senin hakkında bu kadar eleştiriler yapıldı. Bu konuda ne diyorsun?

Eyüboğlu — Bu konuda ilginç bir söz var. Bunu birkaç yerde tekrarladım. Ama bazı sözleri tekrarlamak galiba fena olmuyor. Ekmeği de tekrarlıyoruz suyu da tekrarlıyoruz, nefesi de. Bazı sözler o kadar hergün geliyor ki, kendiliğinden geliyor. Onları tekrarlamakta fayda var. Benim hayatım biliyorsun, ortadan ikiye bölünmüş. Bazıları beni yazar diye tanıyor, bazıları ressam diye.

Ama Anadoluda uzun dolaştığım zaman görüyorum ki ressam Bedri'ye kimsenin metelik verdiği yok. Çünkü görmemişler ki. Ama yazar Bedrinin birçok şeyleri ulaşmış olmayacak yerlere. Çemişkezek'e falan gitmiş ve o kadar şaşıyorum ki, Meselâ adam beni çok seviyor, çok saygı gösteriyor. Ama ben oraya resim hocası olarak gitmişim, resim yapmaya gitmişim, adam bana şair muamelesi ediyor. Ben şaşırp kalıyorum. Bu, üzerinde durulacak birşey. Yani, benim hayat çizgim sahiden incecik bir çizgi de olsa, bu ortadan ikiye bölünmüş bir çizgi. Bunun yarısı resim, yarısı şiir, yazı. Bunun o kadar tuhaf hallerine rastladım ki bunu birkaç yerde şu şekilde belirttim. Ressamlara soruyorlar, diyorlar ki: «Bedri nasıl ressamdır?» Ressamlar hiç gözlerini kırpmadan diyorlar ki «Ressamlığını bilmiyoruz, ama şairler iyi şiir yazdığını söylüyorlar.» Şairlere soruyorlar, aynen onlar da hiç şaşmadan «Şiiri hakkında bir şey söyleyemeyiz ama, ressamlar iyi ressam olduğunu söylüyorlar» diyorlar. Yani ben bu iki çizgi arasında bu güne kadar geldim.

40-45 sene oldu. Hiç unutmam bir gün Cahit Sıtkı ki dünyada en sevdiğim şairlerden biri idi. Bir gece Ankara'da abimin evinden çıktık gece yarısı saat 2-3. Orada çukurları açmışlar, boyuna tökezliyoruz falan. O bana benim hiç tamamiyle unuttuğum bir şiiri okuyor:

Bir gece yarısı kurdelelerini taktılar,
En güzel esbaplarını giydirdiler,
Onu çok güzel bir yere götüreceklerdi, unuttular..

diye benim bir şiirimi okuyor ve Cahit Sıtkı ağlıyor. Diyor ki: «Ben bunu çok seviyorum, ama ne olur, sen şiir yazma resim yap» diyor.

Şimdi bu konuyu biraz daha inceliyelim. Bir insan anasının karnından ressam mı doğar, şair mi doğar, jet pilotu olarak mı doğar, mühendis mi doğar, mimar mı

doğar? Ben bu konuda müthiş meraklıyım ve bunu hal-letmiş değilim. Bence insan anasının karnından ne ressam doğuyor, ne şoför doğuyor, ne pilot doğuyor. İçinde bulunduğumuz, yaşadığımız şartlar, çevre bizi bazı yerlere doğru iteliyor. Bizde de biraz gayret varsa, o yönde yerleşiyoruz, o yönde kök salıyoruz ve çiçek açıyoruz. Benim 50 senedir sağımda solumda, öğretmen olarak çevremde gördüğüm bu, hiç kimse anasının karnından ressam olarak doğmuyor. Benim hayat tecrübem bana bunu öğretti. Size şunu kesin olarak söylüyorum, ben vaktiyle Güzel Sanatlar Akademisine değil, gayet rahatlıkla Edebiyat Fakültesine girebilirdim. Çünkü benim elimde, benim, çevremde edebiyat vardı. Elle tutulacak bir halde ben edebiyatı duyuyordum. Benim anam bana Yunus Emre okuyordu, babam Victor Hugo'dan, Baudelaire'den şiir okuyordu.

Topuz — Sonra nasıl oldu da Akademiye girdin?

Eyüboğlu — Sonra nasıl oldu? Çünkü Akademi lise mezunlarından dokuzdan, ondan, onbirden geleni alıyordu. Fakat Edebiyat Fakültesi almıyordu. Eğer Edebiyat Fakültesi Lise mezunlarından aşağısını alsaydı, ben bugün karşınızda belki de bir, ne bileyim Fransız Filolojisi hocası olarak bulunacaktım.

Topuz — Sen bugün de Akademiye ortaokul mezunlarının mı alınmasını öneriyorsun?

Eyüboğlu — Bu çok önemli ve çok mühim bir sorumuz. O kadar benim bundan canım yandı ki, değil ortaokul, ben Akademimize ilkokul mezununu alırım. Ama ne yaparım, onu bir yerde bekletirim, onu yetiştiririm. Sonradan Akademi bünyesine katarım. Ama ne yapar yapar, Akademi bünyesine çok erken, çok genç çıraklar alırım. Biliyorsunuz, çıraklık diye bir müessese

var. Bu çıraklık müessesesi ister kunduracı olsun, ister marangoz olsun, ne isterseniz olsun, kalaycı olsun, yorgancı olsun, ne kadar erken girerseniz bir mesleğe, o kadar başarı kazanıyorsunuz. O meslek sizin için bir tiryakilik oluyor. Bütün mesele bu tiryakiliği koyabilmekte ortaya. Ama lise mezunu geldiği zaman başlıyor çocuk tartışmaya. «Belki diyor, çocuk, ben şurada daha iyi olabilirim, burada daha iyi olurdum, şuraya gidebilirdim, buraya gidebilirdim» derken gençlik gidiyor. Liseden gelen çocuk hâlâ pazarlık ediyor bizimle. Ben size şunu kesin olarak ispat edebilirim ki son kırk sene içerisinde Akademi bünyesine ortaokuldan gelen çocuklar arasından aldığımız sonuçla liseden gelen çocuklar arasında aldığımız sonuçlar inanılmıyacak kadar ortaokuldan gelenlerin lehinedir.

Topuz — Peki, eğer orta öğretimde resim öğretimine daha geniş önem verilseydi, daha geniş bir yer ayrılseydi bu açık kapatılamaz mı?

Eyüboğlu — Tabii kapatılır, yeter ki ortadan sonra çocuk sanatla ilgili bir okula gitsin, yani, oradan çocuk bilsin ki ben bir mimar olacağım, ressam olacağım, heykeltraş olacağım, yani, bize böyle sanat okulları lâzım. Avrupa bunu yüz sene önce bulmuş ve uygulamış. Avrupa'da bugün ilk orta okuldan sonra sanata elverişli ise sanat okullarına gidiyor. Eğer orada başarılı ise daha yüksek bir sanat okuluna gidiyor. Yani, bu artık çözümlenmiş bir şey.

Topuz — Evet, yani senin de elinde yetki olsa bunu gerçekleştirirsin.

Eyüboğlu — Evet, ne kadar erken başlarsa çıraklık devresi, o kadar iyi randıman alınacağına ben yüzde yüz eminim.

Topuz — Sana başka bir soru: 1930'larda resme başladın galiba. O yıllardan bu yana sende ne gibi büyük gelişmeler oldu? 1930'ların Bedri Rahmi'si ile bugünkü Bedri Rahmi arasında sence hiçbir ilişki var mı?

Eyüboğlu — Bizim, bir suç veya bir kabahat demeyeceğim ama, yanlış bir adımımız oldu. Biz her şeyi Fransa'dan bekledik. O çok tipik bir şey.

Topuz — Sen de yıllarca Fransa'da kaldın.

Eyüboğlu — Yani, Fransa demek bizim için sanat demektir. Fransa demek de Paris demektir. Sonra ben Avrupa'yı dolaştım. Amerika'yı dolaştım. Anladım ki, bizi burada biraz uyutmuşlar. Biz Fransa bir merkezdir zannettik, bu kanı en aşağı 25 sene sürdü. Işık oradan geliyor ve o ışık bizim gözlerimizi kamaştırmış bir ışık. O ışık gözlerimizi o kadar kamaştırmış ki sağı solu görmedik. Sonradan Allah'a çok şükür, sağa sola baktık, bir de baktık ki Fransız sanatından başka bir sürü sanat daha var. Meselâ bir Çin sanatını bilmiyorduk. Biz Negro sanatını bilmiyorduk. Biz İran minyatürünü bilmiyorduk. Yavaş yavaş bunların tadına varmaya başladık. Biz Colombe'dan önceki Amerika sanatını bilmiyorduk. Biz zannediyorduk ki bir tek kaynak var. Matisse, Picasso, Van Gogh, Sezanne ve Paris ve Fransa. Sonra gözümüz açıldı çok şükür. Öteki kaynakları bulduk. Ama bu oldukça geç oldu. Biz bu inançla memleketimize gelmiştik, hoca olarak da bunu aşıladık. Sonra bir de baktık ki Belçika'da, İtalya'da Danimarka'da, şurada, burada gayet tatlı, gayet efendi sanatçılar var. Biz bunların çoğunu Fransa'nın gözümüze sıktığı ışıkla atladık.

Topuz — Peki sence Türk resmi ne gibi etkiler altında kaldı?

Eyüboğlu — Ha, bu çok tipik. Yüzde 90 Fransız res-

minin etkisi altında kaldı. Halbuki birçok başka kaynaklar da vardı. Şimdi bugün bizim memleketimizdeki resim, heykel, mimari, dekorasyon alanında daha iyi bir gelişme var. Kaynaklar daha çeşitli yollardan geliyor. Yani bir tek yerden gözümüze ışık sıkılmıyor şimdi.

Topuz — 1930'dan bu yana Türk resminde ne gibi gelişmeler oldu?

Eyüboğlu — Çok büyük gelişmeler oldu. Tabii bu gelişmelerde bizim, memleket olarak, işimize gelmiyen bir gelişme de oldu. O da şu bakımdan. Biliyorsun, son 50 yıldır fotoğraf korkunç bir şekilde gelişti ve fotoğrafın gelişmesi resim sanatını etkiledi ve resim sanatı fotoğrafın geliştiği yönün tam tersine bir yönde kendisine eklemek aramaya başladı. Yani fotoğraf tam kuzeye gidiyorsa resim ben güneye gideceğim dedi. Biz buradan şunu kaybettim. Fotoğrafik görüş Avrupaya büyük şeyler sağladı. Gerçekler ve büyük avantajlar sağladı. Meselâ bir eşyayı, bir yeri bir dağı, bir çevreyi korkunç bir sadakatla inceleme şeyini biz kaçırmış olduk. Çünkü bu vazife, bu ödev, fotoğrafa verildi. Halbuki resim sanatını Avrupa'da kökleştiren, resim sanatını Avrupa'da kutsal kılan onun çevreyi korkunç bir sadakatla incelemesiydi. Ama bizim memleketimize resmin girmesiyle fotoğrafın girmesi aynı ana geldiği için bizim ressamlarımız bu inceleme gücünde yarım kaldılar.

Topuz — Peki, bugün ne yapmalı sence?

Eyüboğlu — Bugün yapılacak şey, bugün ressamın karşısında birkaç yol var. Bu yollardan, bence, bizim memleketimiz için en hayırlısı, en güzeli, çevreyi büyük bir aşkla inceleme ki fotoğrafın icadından önce Avrupa'da buydu. Fotoğrafın icadından sonra bu çevreyi inceleme, bir laboratuvar çalışması haline girdi. Ressam atöl-

yeye kapandı ve çeşitli renkler üretmeye başladı. Bu da bir çalışma tarzı. Fakat ben isterim ki, benim memleketimde her iki çalışma tarzı da kök salsın, ama yalnız laboratuvar çalışması değil, çevreyi inceleme de çok büyük bir sevgiyle kök salsın.

Topuz — Sen onu yapıyorsun her zaman.

Eyüboğlu — Ben elimden geldiği kadar bunu yapmaya çalışıyorum. Fakat çok istiyorum ki, ne bileyim Çemişkezek'in bilmem ne köyündeki, bilmem ne dağının yamacındaki güneşin etkisini de ressamımız dile getirsin. Bunu ille fotoğraftan beklemeyelim. Fotoğraf bunu getiriyor, ressamdan önce getiriyor, ama hiçbir zaman ressam gibi getiremiyor.

Topuz — Bedri Rahmi, senin demin de söylediğin gibi, zaman zaman şair yanın ağır basıyor. Bize son şiirlerinden birini okuyabilir misin?

Eyüboğlu — Tesadüfen üzerinde uzun uzadıya çalıştığım bir şiir. Birkaç parça okuyacağım size ondan. Bu şiirin adı «Bir Tane Daha»

Pırıl pırıl bir Karacaoğlan
Bir Dadaloğlu bir Pir Sultan
Dilimize düşen ilk mübarek cemre
Bitip tükenmiyen Yunus Emre
Biz dünyadan gider olduk demiş kalanlara selâm
olsun
Ama hep böyle gidecekse bu dünya canım Yunus
topumuza haram olsun.....

Kırmızı gülün alı var
Kolay kolay gelir miydi bir Mustafa Kemal
Bir Mustafa Kemal yetmedi bre şahin aman
Bir Mustafa Kemal daha
Bu Anadolu var ya bu Anadolu

Bu misli menendi görülmemiş cömert ana
Bu her yanı meme bu her yanı dudak bu her yanı gül
Bu zırnık almadan veren habire veren yediveren gül
Bu Anadolu var ya bu Anadolu
Bu üç yosma denizde üç defa ıslanan
Gülbüz ırmaklar ortasında susuzluktan çatlayan
Bu anadolu var ya bu Anadolu
Bu sapsarı sıtma bu masmavi gürur
Ne tosunlar doğurmuş ne tosunlar
Bak daha neler doğurur

Topuz — Sağol Bedri Rahmi. Teşekkür ederim.

Eyüboğlu — Sağ ol, sen de sağol.

*Topuz — Sayın seyirciler bu akşamki konuğumuz
Bedri Rahmi Eyüboğlu idi. İyi akşamlar.*

NECİP FAZIL KISAKÜREK

Hıfzı Topuz — Sayın seyirciler, bu akşamki konumuz şair Necip Fazıl Kısakürek.. Necip Fazıl 1904'te, belki de 1907'de İstanbul'da doğdu. Sonra Heybeli Ada'da Mekteb-i Fünun-u Bahriye-yi Şahane'yi bitirdi. Daha sonra Edebiyat Fakültesi'nde Felsefe Şubesine gitti. Oradan ayrıldı, Paris'e, Sorbon Üniversitesi'ne gitti, felsefe eğitimi yaptı. 1927'lerde yurda döndü ve kendi mesleği ile belki çok yakından ilgili olmayan bir meslek seçti, bankacılığa başladı. Ama bunun yanısıra da bir taraftan şiir yazmaya devam etti. Necip Fazıl'ın bu yaşantısı 1942 - 43 yıllarına kadar sürdü. Ondan sonra «Büyük Doğu» dergisini çıkartarak politik bir eyleme girişti. Necip Fazıl, ilk şiirlerini zannederseniz çok genç yaşta, 17 yaşlarında iken yazdı. Kaç yaşında iken yazmıştınız ilk şiirinizi, hatırlıyor musunuz? Neydi ilk şiiriniz?

Necip Fazıl Kısakürek — İlk şiirim tasavvufi bir hava içinde idi ve Ziya Gökalp'le Yakup Kadri ve arkadaşlarına ait Yeni Mecmua'da başlıyordu ve o zaman kariyer yapmış olan sanatkarlar ki, orada neşredemiyorlardı. Birden, bu genç çocuğun böyle bir kabul görmesinden hatta hayrete düşmüşlerdi.

Topuz — Sonra kendinizi tamamen şiire verdiniz, değil mi?

Kısakürek — Tamamen şiire verdim.

Topuz — Neler yazdınız o sıralarda?

Kısakürek — İlk eserim «Örümcek Ağı» idi. Hatta Paris'e gitmeden önce yazıldı. Ondan sonra dönüşümde «Kaldırımlar»ı yazdım.

Topuz — Siz zaten «Kaldırımlar Şairi» olarak tanınıyorsunuz.

N. F. Kısakürek — Bu tabiri mütemadiyen kullanırlar. Halbuki «Kaldırımlar şairi» olmaktan ziyade «Çile» isimli şiirimin şairi olmayı tercih ederim.

Topuz — Kaldırımlar'dan bir iki mısra okuyabilir misiniz?

Kısakürek — Uzun bir şiir Kaldırımlar. Bir iki mısra ile iktifa etmek istemem. Uzun olduğu için de tabii baştan başa söylemek istemem. Onun için bunu affedin benden. Yalnız isterseniz «Çile» şiirinden bir kaç mısra söyleyeyim.

Topuz — Peki, Çile'den olsun.

Kısakürek — O da bütün bir şeyin, böyle iç muhasebenin şiiridir. Uzun. Nerden seçeceğim bilmiyorum, fakat bir kıta geldi aklıma.

Lûgat bir isim ver bana, halimden
Herkesin bildiği dilden bir isim
Eski esbablarım, tutun elimden
Aynalar söyleyin bana, ben kimim?

Yeter galiba...

Topuz — Siz İş Bankası'nda çalıştınız 1929'dan 1938'e kadar.. Bir yandan da öğretmenlik yapıyordunuz.

Kısakürek — Evet. Akademi'de, Dil Tarih'te.

Topuz — Sonra nasıl oldu karar verdiniz, öğretmenliği bıraktınız, Bankayı bıraktınız ve bir dergi çıkartıp politik bir eyleme girişmeye karar verdiniz?

Kısakürek — O devirde malî vaziyetim gayet iyi iken, rahatım gayet yerinde iken kendimi tamamen şiire tahsis edebilecek şartlara malik iken, içimde öyle bir burgu işledi ki beni sosyal plâna attı. Şiir benim için o devirde artık fildişi kulenin işi olmaktan çıktı. Doğrudan doğruya cemiyete hitap etmeye büyük bir meyil duydum. Bir gün İş Bankası'ndaki odamda otururken «Nedir bu hayat?» dedim. Döner bir dolabın şeyi gibi, dolap döndüren mahlûklar vardır ya, bilirsiniz, dedim, hayata talibim ve düşündüm ki halk istihkar edilebilecek bir plân değildir. Peygamberler bile bunun üzerine halk için yazmışlardır. Ve o dava cemiyetinden de çok yara alan bir hissim beni sosyal plana intikal ettirdi. İstifayı bastım herkesin hayretleri içinde. Mali vaziyet olarak onun bin kat aşağısına beni düşüren, bütün hayatımı böyle ihtiyaç içinde geçirten bir hayata girdim. Oradaki bütün eserim, bütün mücadelem malûmunuz olmak gerek. Tafsilata bilmem lüzum var mı?

Topuz — Sizin şiir anlayışınızda büyük değişiklikler oldu. Başladığınız zamanki şiir türlerini bırakıp, başka türlere yöneldiniz. Siz şiirden ne bekliyorsunuz? Şiiriniz nasıl bir topluma sesleniyor?

Kısakürek — Şiir benim için kaba bir hassasiyetin böyle ham madde halinde tezahürü işi değildir. Şiir benim için üstün idraktır. Zannediyorum ki, Türkiye'de poetik'ini yazan ilk şair benim. Fiilen poetik'imi yazdım. Orada herşeyi söylüyorum. Şiir cemiyetin bütün inandığı şeylerin muhassalası içinde onun taassüsüdür. «Sensibilité» dedikleri, «tour de sensibilité». Fransızcası bu. Ben bunu uzun bir zaman ferdi hisar içinde göm-

düm. Sonra gördüm ki herşey cemiyet içindir. Sanat kendi için olduğu kadar cemiyet için, cemiyet için olduğu kadar kendi için. Tek kanatlı kalmaya razı olmadım. Bir cemiyete talip oldum, yepyeni bir cemiyet. Öyle bir cemiyet ki, bazı dış ve kaba hatları ile herkesin malûmu zannediliyor, fakat büsbütün meçhulü. Böyle yeni dendiği zaman bir şeyin âdete, örfe, alışılmışa uymıyan tarafına yeni denilir. Öyl değil, cepte kaybedilmiş bir güneş gibi yeni. Kendinde, fakat maliki değil. Bu cemiyetin ismini koymak mümkün, gerçek mânası ile islami cemiyet. Burada bir misal vermek isterim. Meşhur bir heykeltıraşları vardır Fransızların, Roden. Roden'e nasıl heykel yaptığı soruluyor. Dünyanın en güzel cevabını veriyor. Diyor ki ben mermere hücum ettiğim zaman çekicimle ve keskimle heykelimi içimde mevcut farzederim. Burnuna gelince dururum, ağzına gelince dururum. Adeta mermeri soyarım ve heykel meydana çıkar.. Benim talip olduğum cemiyet islâmiyetin hakikatının cemiyeti. O mermerin içinde kendi asliyeti ve safiyeti ile mevcut. Yoksa öyle küfüyle, pasıyla değil.

Topuz — Sizin şüire başladığınız zamanki toplumla bugünkü toplum arasında büyük değişiklikler var mı?

Kısakürek — Evet. Tersine değişiklik var.

Topuz — Neler?

Kısakürek — Bir takım hadiseler hakkı verilmeden takılmış tabirler. Buna en başta inkılap kelimesini namzet gösterebilirim. İnkılâbı yapmak için önce inkılâbın ne demek olduğunu anlamak lâzım. İnkılap nedir? İnkılap bir metamorfoz, bir şekil değiştirme demek değildir. İnkılap, ilerde bir ide'nin cemiyetini inşa davasıdır. Yoksa sadece bir değişiklik değil. Ben gerek eserlerimde, gerek fikrî mimarilerimde tarihimizi üç devre ayı-

rırım: Aşk devri Kanuni'ye kadar gelir; Vecd devri. Ondan sonra aşk gölgelenir, Vecd kurur, bir kaba softa, ham yobaz devri başlar. Bu tanzimata kadar gelir. Rönesans'tan sonra Avrupa bütün madde ilimlerinde ilerler ve Tanzimat hareketi benim için meselenin içine giremeyen sığ kafaların bir taklit çığırı olarak açılmıştır, dışından. Hatta bir konferansında bir teşbihim var, müsaadenizle söyleyeyim: Reçeli kavanozdan yalama hadisesi. İçine girememe hadisesi. Tanzimattan bugüne bu mütemadiyen terakki etmiştir ve cemiyet kendi künhünü, öz tohumunu kaybedercesine ondan uzaklaşmıştır. Benim bütün mücadelemi şu bir kaç satırın içine, birkaç kelime içine alabilirsiniz.

Topuz — Sizin yaşamınız büyük savaşlarla geçti. Büyük polemiklere giriştiniz. Bunlar size neler kazandırdı?

Kısakürek — Kazanç kelimesini bir bankacıya sorarsanız, hemen parayı hatırlar. Bana sorarsanız, mânayı hatırlarım, mânadan çok şey kazandığımı zannediyorum. Fakat maddede hemen herşeyi kaybettim.

Topuz — Mânada neler kazandınız?

Kısakürek — Mânada idealimin fikriyatını kazandım ve gene, yarı mâna yarı madde ifade edeyim, büyük bir gençlik kazandım. Yassıda muhakemelerinde beni şehait olarak dinlediler. Fakat bir mücrim gibi sorguya çektiler. O zaman bana hâkim şöyle bir sual sordu: «Gençlik aleyhinde ne dersin?» Dedim ki, «Hakim bey, hangi gençlik?» Bunu da kazancımın içerisine ilâve etmenizi rica ederim.

Topuz — Bir Fransız ansiklopedisinde, sizin biyografiniz gayet ilginç sözlerle belirtilmişti. Bunları hatırlıyor musunuz?

Kısakürek — Hatırlıyorum efendim. Bir ansiklopedi de benim için birkaç satır içinde vakıa 8-10, fakat doğru bilgiler verilirken bu arada deniyordu ki, «Hapisleri üniversitelerini geçer.» Bu kadar.

Topuz — Gerçekten öyle mi oldu?

Kısakürek — Biraz fazlasiyle. Taksitler halinde yat-tım ama, iki büyük hapsim var. Biri Malatya hapsi; bir sene küsur gün süren, öbürü de inkılaptan, ihtilâlden sonraki bir buçub senem.

Topuz — Siz bir yandan bu eyleminizi devam et-tirirken, öte yandan da şiir yazmaya devam ediyorsu-nuz.

Kısakürek — Evet.

Topuz — Bu son şiirlerinizi bu yakınlarda derleyip yayınlamak niyetinde misiniz?

Kısakürek — Çok yakında derlenmiş ve yayınlan-mıştır. «Çile» isimli kitabım hatta bitme vaziyetindedir. O şiirlerde de saf şiir olarak, nasıl bir şiir iklimine talip olduğumu, yani isteklisi olduğum cemiyetin şiir iklimi-ni belirttim. Zaten benim gayretim de budur. Ben ken-dimi bir şato sahibine benzetiyorum ki, ne hizmetçisi vardır, ne aşçısı vardır, ne şusu, ne busu. Hepsini kendi yapacak ve akşam frak'ını giyip daveti kabul edecek. Şiirimi davet kabul ederseniz, diğer bütün işleri, bütün bu feci, ne bileyim yıpranırcasına çalışmaları öbür za-ruretlere bağliyabilirsiniz.

Topuz — Sizin şiirinizle politik eyleminiz arasında bir uyumluluk var mı?

Kısakürek — Görülüyor böyle olduğu. Büyük bir uyumluluk var. Yalnız şiirimizin lezzetini mezak dedikleri

Arapların «Dégustation» Fransızcası. Evet, «degüste» ettirebilmek için mutlaka içtimai ihtişamı yerine getirmek mecburiyetindeyim, bana çok iş düştüğünün farkındayım. Baudelaire'in güzel bir sözü vardır. «Sanat zor ve hayat kısa». Bilmiyorum bu kısa hayata neler doldurabileceğim?

Topuz — Çok teşekkür ederim.

Kısakürek — Teşekkür benden

— Sayın seyirciler, bu akşamki konuğumuz Necip Fazıl Kısakürek'ti. İyi akşamlar.

SUUD KEMAL YETKİN

Hıfzı Topuz — Sayın seyirciler, bu akşamki konuğumuz Prof. Suud Kemal Yetkin. Suud Kemal Yetkin 1903'de Urfa'da doğdu, 1924 yılında Galatasaray Lisesini bitirdi. Sonra Paris'e gitti, orada Sanat tarihi, Felsefe, Estetik tahsil etti. 1930'da yurda döndü ve öğretmenliğe başladı. Çeşitli okullarda öğretmenlik yaptıktan sonra 1933'te Üniversiteye geçti ve geçen yıla kadar Üniversitede çeşitli görevler aldı. Bir ara da 1943'den 1950'ye kadar milletvekilliğinde bulundu. Suud Kemal Yetkin'in genellikle Sanat Tarihi alanında çeşitli yapıtları var. Şimdi yine yazmaya, çalışmaya devam ediyor. Sanat Tarihi denince Suud Kemal Yetkin'e herşeyden önce sanat tarihi ile ilgili sorular yöneltmek istiyoruz.

Sayın Suud Kemal Yetkin, acaba Türk Sanat Tarihi dışarda gerekli ölçüde tanınıyor mu? Siz uzun zamanlar dışarıda kaldınız, Türk Sanatını, Türk Tarihini dışarıda tanıtmak için büyük çabalarınız oldu. Bunlar ne ölçüde başarılı oldular? Türk Sanat tarihinin dışarıda tanınmasında büyük aşamalar neler oldu, bize kısaca bu konularda bilgi verebilir misiniz?

Suud Kemal Yetkin — Memnuniyetle efendim. Türk Sanatının 1939 yılına kadar adı bile geçmezdi. Bizde de her nedense pek ilgi uyandırmazdı. İlk defa olarak Türk Sanatı adını kullanarak Celâl Esat Arseven Fransızca bir

kitap yazdı Paris'te. Yani «L'Art Turc» adını taşıyordu bu kitap.

Topuz — Kaçta yayınlandı bu kitap?

Yetkin — 1939'da yayınlandı ve hiçbir yankı uyandırmadı. Fakat şunu belirteyim, bu deyim, «Türk Sanatı» deyimini, ilk defa Celâl Esat Bey tarafından ortaya atılmıştır. Dışarıda bu sanatın, Türk sanatının hiçbir ilgi uyandırmaması, gençliğimden beri bende olumsuz bir duygu uyandırmıştır daima. Vakta ki 1959'da rektör oldum, bununla yakından ilgilenmeye başladım.

Topuz — Oraya gelmeden önce şunu sormak istiyorum size. Siz Paris'te bulunduğunuz yıllarda, yani 1925-1930 yıllarında bir üniversite çevreniz vardı. Sanatçılar ile de ilişkiniz oluyordu. Bu kişiler Türk Sanatı hakkında bir bilgiye sahip miydiler?

Yetkin — Hiçbir bilgileri yoktu. Çünkü onlara anlatan kimse yoktu. Türk Sanatı hakkında Fransızlar veya yabancılar tarafından yazılmış ne bir kitap, ne genel mahiyetteki Sanat Tarihleri içinde bir bölüm vardı. Hiçbir şey yoktu. Tesadüfen yabancı dilde yazılmış kitaplarda Türk Sanatından söz edilirse bunu da ya Bizanslılara bağlarlardı, ya İranlılara, Sasanilere bağlarlardı. «L'Art Musulman» (Müslüman Sanatı) adlı kitap da o zamanlar bir taneydi. Genel mahiyetteki Sanat tarihlerinde bu konu şöyle bir geçirtilirdi. İlk önemli diyebileceğimiz eser, bir Fransız tarafından Fransızca yazılmış «Manuel d'Art Musulman» adlı kitaptı. Bunun içinde bizimle ilgili bir bölüm vardı. Bu da bir çok yanlışları içine alır, haksız bir takım yargılar verir. Onun için Türk Sanatını ne yapıp yapıp tanıtmak için başka metodlar lâzımdı. Onun için ilk defa 1954 senesinde Sanat Eleştirmenleri Derneği'nin İstanbul'da düzenlediğimiz

bir toplantısında bu konu ele alındı. Bu toplantıda genel konu Doğu-Batı sanatları idi. Bundan istifade ederek Türk Sanatının Batı Sanatına etkisinden söz ettik. Bir iki konuşma oldu, o kadar.

Topuz — Büyük yankıları oldu mu bu toplantının?

Yetkin — Büyük yankılar yaptı o kongre. Toplantıya katılanlar İstanbul'u çok beğendiler. Sergiler yaptık. Modern sanatımızı beğendiler. Fakat eski sanata pek duyulanma vardı diyemem. Bu geçtikten sonra 1959 senesinde rektör olduktan sonra ilk yaptığım iş, Türk Sanatı meselesini ele almak oldu. O zaman dostum olan Munis Faik Ozansoy'a bundan bahsettim. Çünkü bu kongre büyük masrafları gerektiriyordu. Bütün otoritele-ri çağırmam lâzımdı, bunun için de para gerekiyordu. Bu para bankalardan temin edildi. Ve ekim ayında I. Milletlerarası Türk Sanatı Kongresi toplandı.

Topuz — Kaç kişi katıldı buna?

Yetkin — Yabancılardan 60'ı aşkın birbirinden bütün adamlar katıldı.

Topuz — Bütün Doğu ve Batı ülkeleri katıldı galiba, değil mi?

Yetkin — Tabii. Doğu'dan, meselâ Pakistan'dan, Türk sanatını bilen Çağatayî geldi. Pakistan'da Mimar Sinan'ın talebesi dedikleri, Taç Mahal'i yapan o mimar Sinan'ın talebesi değil, onun Ahmet ismindeki oğludur. Çağatayî bunu belirtti herkesin gözü önünde. Halbuki o zamana kadar bunu İran eseri bilirdiler. Alâkası yok.

Topuz — Bu kongrenin etkileri neler oldu, Sayın Yetkin?

Yetkin — Kongre olur, geçer. Ama, bu kongre o kadar büyük bir başarı sağladı, sükse yaptı ki... Bir gün kongre'ye ben başkanlık ediyordum, bana geldi dedi ki :

«Bu başarılı kongre bir defa olmakla olmaz, bunu bir kurum haline sokalım ve her dört senede bir toplansın.» Bunu genel kurula teklif ettik ve alkışlarla kabul edildi. Birinci Kongre İstanbul'da toplanmıştı; ikinci Kongre kongreye katılan ünlü bilginlerden biri bana geldi, kon- dört yıl sonra Venedik'te oldu: Üçüncü Kongre yine dört yıl sonra Cambridge'te oldu. Dördüncü kongre de Fran- sa'da, 1971'de, Beşincisi önümüzdeki Eylül ayında Ma- caristan'da Budapeşte'de olacak.

Bu kongrenin faydası ne oldu diyeceksiniz? Bu kon- gre, size bunu kesin olarak söyleyebilirim, Türk Sana- tını moda haline getirdi. Kongreden sonra nice kitaplar yazıldı, bir satırını esirgeyen sanat tarihçileri tarafın- dan. Türkler bir şey yazsa aldırılmazlar, basmazlar Türk Sanat Tarihi hakkında. Oysa ki benim iki kitabımı Fran- sızlar bastırdılar: Abdullah Kula şimdi Boğaziçi Üniver- sitesi'nin Rektörüdür, onun Türk mimarisi hakkındaki 2 ciltlik kitabının birincisi Amerika'da basıldı. Oktay As- lanapa İstanbul sanat tarihi hocasıdır, onun da kitabı İngiltere'de basıldı. Daha birçokları var. Yalnız Türkler değil, aynı zamanda bizzat yabancı tarihçiler birçok ki- taplar yazdılar Türk Sanatı hakkında. Güzel sanatlar ol- sun, Resim olsun, Mimari olsun, büyük rağbet gördü. 1973-1974 senesinde beni New York'a Colombia Üniver- sitesi'ne çağırdılar. Ne için biliyor musunuz? Türk mima- risi ve eski Türk resmi hakkında ders vereyim diye. Bir sene orada ders verdim. Doktora sınavında 17-18 öğren- cim vardı. Derslerim fevkalâde alâka uyandırdı...

Topuz — Sayın Suud Kemal Yetkin, siz Amerika'da ders verdiğiniz zaman öğrencileriniz Türk Sanatına kar- şı büyük bir ilgi gösterdiler mi? İçlerinde araştırma ya- panlar oldu mu? Yabancılar Türk Sanatı üzerinde eser veriyorlar mı?

Yetkin — Veriyorlar. Ben Colombia'da iken derslerim büyük alâka uyandırdı onlarda. Bilhassa Türk mimarisi ve Selçuklu mimarisi. Size bir örnek vereyim, bir öğrencim vardı, derse gelmedi bir gün. Baktım onun yerinde bir adam var. Kocasını imiş. Sıkılğan bir halde yanıma geldi: «Müsaade eder misiniz, karım hasta, beni gönderdi, onun yerine not alacaktım.» Ben de «Hay hay, buyurun» dedim. Yani, bu kadar ilgi uyandırmıştır. İlk defa Colombia'da Türk Sanatı hakkında doğrudan doğruya dersler vermek bana nasip oldu. Öğrencilerden gördüğüm ilgi beni pek duygulandırdı. Aradan 3-4 yıl geçti, oradaki iki öğrencim Ankara'ya gelerek birçok hususlar hakkında benden bilgi aldılar. Onları elimden geldiği kadar aydınlattım. Bunun üzerine Amerika'da büyük bir ilgi, yer yer, gerek Washington'da olsun, gerek başka yerlerde olsun, alâkalar uyandı. Birçok mektuplar aldım. Mektupları hâlâ saklarım. Hele bir tanesi, kendisinde birçok diapositif varmış, Türk sanatı hakkında. «Size gösterebilir miyim?» dedi. Geldi, bana gösterdi. Bazıları hakkında bilgiler verdim. Çünkü o minyatürler hakkında bilgisi yoktu. Böylece bir takım ilişkiler kurdum orada. Orada iki ayrı konferans verdim. Birinci konferans Sinan hakkında idi. İkincisi de Türk resmi hakkında idi. Bu da fevkalâde alâka uyandırdı.

Topuz — Sayın Yetkin, yabancılar daha çok hangi sanat dallarına ilgi gösteriyorlar? Galiba mimarlık ve resim başta geliyor. Bunlara gösterilen ilgi nedir? Öteki sanat dallarına karşı da bir ilgi var mı? Onlar da tanınıyor mu?

Yetkin — Efendim, Amerikalıların, Fransızların, İngilizlerin en çok alâkadar olduğu Türk sanatı Türk mimarisidir. Çünkü Türk mimarisini, minyatür dediğimiz Türk resmi ile kıyaslarsak, elbette mimarimiz fevkalâde

üstündür ve sanatların en soyutudur. Bence, mimar olarak Sinan, elbette çağının en ünlü mimarlarından üstündür, hiç şüphe yok. Birbirinden harika eserler vermiştir. Yabancılar şimdiye kadar kendisini bilmedikleri için bir kenarda durmuşlardır. Ama kendilerine bu sanatın, Türk mimarisinin özellikleri anlatıldıktan sonra Türk sanatına sarılmışlar ve Türk mimarisi hakkında, Sinan hakkında eserler, makaleler, etüdler yazmaya başlamışlardır.

Topuz — Siz de bu konuda bir kitap yazdınız, elimde şimdi! «L'Architecture Turque en Turquie». Bir de «L'Ancienne Peinture Turque» diye bir kitabınız var, (Eski Türk Resmi) diye. Bunlar dışarıda büyük ilgi uyandırdı mı?

Yetkin — Efendim, bu Türk Mimarisi hakkındaki kitap; «Türkiye'de Türk Mimarisi» ismini taşıyor. Niçin «en Turquie» ismini koydum? Çünkü Türk Mimarisi yalnız Türkiye'de yapılmamış ki, İmparatorluğun neresine giderseniz orada Türk mimarisini görürsünüz. Cezayir'de olsun, Kuzey Afrika'da olsun, İran'da olsun, birçok yerlerde var.

Topuz — Ama maalesef onlar Türk mimarisi diye tanınmıyor, tanıtılmıyor, değil mi?

Yetkin — Maalesef tanıtılmıyor, meselâ İsfahan'daki meşhur Mescid-i Cuma, harika bir eserdir, Melik Şah zamanında yapılmış. Bunun adı İran mimarisinde geçer.

Topuz — Bizim çabalarımız oluyor mu bunların Türk mimarisi olduğunu tanıtmak için?

Yetkin — İşte çabalarımız bu gibi kitaplarda toplanıyor. Hamdolsun, bugün yirmiye aşkın yabancı dilde yazılmış ve yabancı memlekette basılmış kitaplarımız vardır.

Topuz — Sayın Yetkin, şöyle bir şey var galiba, Türk Sanatını dışarıya tanıtmak için çeşitli araçlar var. Biri kongre toplamak, uluslararası toplantılar düzenlemek; ikincisi kitap bastırmak, yabancı dergilerde yazı çıkmasını sağlamak; üçüncüsü sergiler düzenlemek yabancı ülkelerde. Siz bunların hangisinin daha çok etkili olduğu kanısındasınız?

Yetkin — En etkili olan, doğrudan doğruya halka hitap eden konferanslardır. Söz sırası geldi de söyleyeyim, ben Paris'e dört defa davet edilmişimdir. Bir defa bir sene için çağırdılar, fakat işlerim vardı, dersleri bırakamadım. Bir ay için rica ettim, Hükümet kararı çıktı, gittim, Sorbon'da konferanslar verdim. Türk Sanatı, Türk mimarisi, Türk resmi hakkında. İlk defa oraya 1954 senesinde gittim. Ondan sonra da her iki senede bir giderek konferanslar verdim. Sonuncusu zannederim 1966-1967 olacak, şimdi tam hatırıma gelmiyor. Ayrıca 1973'te Amerika'ya bir sene için gittim. Orada da konferanslar verdim. Binaenaleyh sık sık halkla temas etmeli. Bunun hemen arkasından şüphe yok ki, yabancı dille yazılmış kitaplar gelir. Meselâ bu Türk mimarisi hakkında yazdığım kitaba en güzel yazıyı Albert Gabriel yazmıştır. Asıl bu, daha çok sükse yaptı. Çünkü mimari halkı resim kadar ilgilendirmiyor. Renkli resimler ona daha etkili oluyor.

Topuz — Bu sizin kitabınızda da çok güzel resimler var. Herhalde bunlar büyük ilgi uyandırmıştır?

Yetkin — Uyandırdı. Nitekim birçok yazı çıktı. İki tanesini zikredeyim. Biri, Gazette de Lausanne'da iki sütun üzerine çıktı. Diğer Fransa'da Carrefour dergisinde. Yazı bütün bir sayfayı doğrudan doğruya kaplıyor ve birçok resimleri de ihtiva ediyordu.

Topuz — Sayın Yetkin — isterseniz şimdi son bir konuya değinelim. Okullarda Türk Sanat Tarihi eğitimi başarılı oluyor mu, ne düşünüyorsunuz?

Yetkin — Ne yazık ki olamıyor. Bunun birçok nedenleri var. İlkın bu iş için yetiştirilmiş Sanat tarihçileri lisede görevlendirilemiyor. Çünkü sayısı pek az ve bunlar çoğunlukla resim öğretmenlerine veriliyor. Gerçi resim öğretmenleri arasında sanat tarihi ile ilgilenenler var. Fakat onların asıl görevleri bu değil. Birincisi bu. Sonra projeksiyon makinaları lâzım sanat tarihi öğretimi için. Çocuklar göz eğitimi yapmak için projeksiyonda resimleri, mimari eserlerini, süsleme eserlerini görmeli ve öğretmenleri bunlar üzerinde onlara yakından bir eğitim vermeli. Bunları yapamıyorlar, yapamıyoruz. Bu şartlar altında okunmaz. Sonra sanat tarihi saatlerini arttırmak lâzım. Öyle bu bir saatte, iki saatte olmaz. Çünkü Sanat tarihinin, hemen ekliyeyim ki, eğitimde fonksiyonu çok büyüktür. Sanat tarihi; menfaat gözetmeyen, insanı tabiata, gerçeğe karşılıksız bakmaya alıştıran bir şeydir. Bu bakımdan yaşamdaki görevi çok büyüktür. Çünkü insanlara karşı aralıksız bakmayı, dolayısıyla sanat tarihini öğretir.

Topuz — Sayın Yetkin, çok teşekkür ederim, Türk Sanat Tarihine ışık tuttunuz. Sayın seyirciler bu akşamki konuğumuz Ankara Üniversitesi eski rektörlerinden Ordinaryüs Profesör Sayın Suud Kemal Yetkin'di. İyi akşamlar.

CAHİT KÜLEBİ

Hıfzı Topuz — Sayın seyirciler, bu akşamki konumuz sayın Cahit Külebi. Cahit Külebi, biliyorsunuz, şair, yazar ve Türk Dil Kurumu Yönetim Kurulu üyesi, aynı zamanda da Yayın Kolu başkanı. Türk Dil Kurumu deyince dil sorunu ortaya çıkıyor. Külebi ile herhalde dil sorunları üzerinde konuşmamız uygun olacaktır.

Sayın Külebi, siz Dil Kurumunda uzun zamandan beri çalışıyorsunuz. Türk Dil Kurumu Türkçenin gelişmesinde nasıl bir rol oynuyor ve Türk Dilinin yayılmasında bunun etkileri neler oluyor? Bunu özetleyebilir misiniz?

Cahit Külebi — Sayın Topuz, bildiğiniz üzere T.D.K. kurulalı bugün 33 yıl oluyor. T.D.K. 1942'de Atatürk'ün eliyle kurulmuştur ve ilk kurultay da 1942'de yapılmıştır. O günden bugüne kadar dilimizin gerek sanat, gerek bilim, gerekse gündelik yaşam alanlarında ne gibi bir gelişme sağladığı hepimizce bilinen bir gerçektir. Bu durumda izin verirseniz önce kısa bir özet yapayım. Bilindiği üzere dil insan varlığının en kopmaz parçasıdır. Ulusal birliği sağlayıcı en büyük unsurlardan biri dildir.

Bizim dilimiz başlangıçta Ortaçağ iskolastiğine yabancı dillerin büyük ölçüde etkisi altında kalmış, fakat her zaman da dilimizin özleşmesine önem verenler olmuştur. Ancak bu önem veriş bilhassa yeni bir ede-

biyat akımı daha doğrusu ulusçuluk akımı diyebileceğimiz akımla bilinç kazanmış, Cumhuriyet'in kuruluşuyla, Atatürk'ün kişiliğinde ise en büyük etkinliğini sürdürmüştür ve Atatürk başlangıçtan bugüne kadar büyük ölçüde dilimizin etkinliğinde görev almıştır. Atatürk sağlığında bildiğiniz üzere Türk Dil Kurumuna büyük bir bağışta bulunmuştur. Bütün varlığını T.D.K.'na ve Türk Tarih Kurumu'na bağışlamıştır. Bu iki kurumun çalışmaları Atatürk'ün varlığı sayesinde ve onun buyruklarına uyularak yapılmaktadır.

Topuz — Sayın Külebi, Türk dilinin yabancı dillerin etkisinde kaldığını söylediniz. Türkçe hangi dillerin etkisinde kaldı ve bu etki oranı ne idi?

Külebi — Bilindiği üzere efendim, dilimiz başlangıçta, yani on birinci yüzyıldan Cumhuriyet'e kadar büyük ölçüde Arapça'nın, daha sonra da Farsça'nın etkisinde kaldı.

Topuz — Demek ki dilimiz önceleri arı bir dildi ve on birinci yüzyıldan önce dilimizin üzerinde yabancı dillerin etkisi yoktu.

Külebi — Evet efendim. Sonra bu etkiler gittikçe arttı. Fakat yalnız Arapça'nın ve Farsça'nın etkisi diyemeyiz. Birçok alanlarda batı dillerinin de etkisi oldu ve batı dillerinin sözcükleri dilimize geçti. Denizcilikte, lokantacılıkta italyanların büyük etkisi oldu. Edebiyatta ve başka alanlarda fransızların etkisi oldu.

Topuz — Bizde daha diltcilik akımı başlamadan önce, diyelim ki 1930'larda dilimizde yüzde kaç oranında Arapça sözcük vardı, yüzde kaç oranında Farsça?

Külebi — Bundan kırk yıl önceye kadar, örneğin edebiyat alanında başarı sağlamanın en küyük kaynağı-

nı Arapçayı ve Farsçayı iyi bilmek oluştıuruyordu. Cumhuriyete kadar gelen şair ve yazarların hemen hemen çoğunluğu bu tür yazıyorlardı.

Topuz — Örnek verebilir misiniz?

Külebi — Rakamlarla örnek vereyim. Efendim, bu rakamları T.D.K. genel yazmanı Ömer Asım Aksoy'un «Gelişen ve Özleşen Dilimiz» adlı yapıtından alıyorum. Gerçekte uzun bir liste bu, ben size kısa örnekler vereyim :

● Sinasi, (Yeni Çağ edebiyatımızın kurucularından). Sinasi'nin dilinde ancak % 33 oranında Türkçe sözcük kullanılmış.

● Namık Kemal (büyük ulusçu ozanımız) % 38,

● Hüseyin Rahmi (romancı) % 50,

● Ahmet Rasim % 50,

● Peyami Sefa % 62,

● Tarık Buğra (tanınmış romancı ve gazete yazarı) % 71,

● İlhan Selçuk (çok tanınmış gazete yazarlarımızdan) % 73,

● Nadir Nadi (çok tanınmış gazete başyazarlarımızdan) % 79,

● Nurullah Ataç (Türkçenin özleşmesinin büyük önderi) % 88'le başlamış, % 98'e kadar çıkarmış Türkçe sözcük oranını.

Günümüz ozanlarından da izin verirsiniz birkaç örnek vereyim :

● Melih Cevdet Anday % 84,

● Cemal Süreyya % 80,

● Ceyhun Atıf Kansu % 89,

● Tahsin Yücel % 90,

● Benimki de (Cahit Külebi) % 82,

● Fazıl Hüsnü Dağlarca % 92.

Topuz — Demek ki, eskiler % 35 - 50 oranında Türkçe sözcük kullanıyorlarmış, şimdi ise oran %70 - 90 arasında. Ama % 100 Türkçe sözcük kullanan yazar ve şair yok galiba.

Külebi — Yok efendim. Şunu da belirteyim, eskilerin kullandıkları sözcüklerin, yanılmıyorsam, dörtte üçü Arapça, dörtte biri de Farsça.

Topuz — Şimdi acaba bu son kırk yıl içinde Türkçemize giren yabancı kökenli sözcükler var mı?

Külebi — Bu son kırk yıl içinde birçok yabancı kökenli yeni sözcükleri kullandığımız bir gerçektir. Bunun nedenlerini açıklamam bile yerinde olmaz. Çünkü herkes bunları benden iyi bilir. Bu da teknolojik ve bilimsel gelişmelerin sonucu olmuştur. T.D.K.'nın etkinliği kadar iletişim organlarının, gazetelerin, radyonun, televizyonun, bizimle sanat alanında çalışan kimselerin yaptıkları büyük çalışmalar sonunda bu yabancı sözcükler de gittikçe dilimizden atılmaktadır. Bugün bizim yaptığımız çalışma bir yandan Arapça ve Farsça sözcükleri Türkçe sözcüklerle yenilerken öbür yandan da Batı'dan girmiş sözcükleri değiştirmektedir. Buna uğraşıyoruz.

Topuz — Sayın Külebi, şöyle bir sorun akla geliyor: Bundan kırk yıl önce konuşulan bir Türk dili vardı, bu dilde Türkçe kökenli sözcüklerin sayısı ne kadardı? Arapça ve Farsça sözcüklerin sayısı ne idi?

Külebi — Evet sayın Topuz, kırk yıl önce sözcüklerde saptanan bütün sözcük sayısı 29 bindi. Bunun 11 bini Türkçe, 18 bini yabancı sözcüktü. Genellikle Arapça ve Farsça tabii. Bugün durum tümüyle ters orandadır. Bugün sözlüklerimizde yine 30 bine yakın sözcük vardır. Bunun 20 bine yakını Türkçe, geri kalanı da yabancı.

Topuz — Demek ki 11 bin Türkçe sözcüğü kırk yılda 20 bine çıkarmışız. Bu, çok önemli bir gelişme. Bunu etkileyen koşullar neler? Hangi kurulların, kuruluşların rolü oldu bu gelişmede?

Külebi — Efendim, başlangıçta en büyük etken her halde Atatürk'ün kendi kişiliği olmuştur. Bilindiği üzere Atatürk Cumhuriyet'i kurarken ve bütün öbür kurumlarımızı geliştirirken Türk dilinin ve Türk tarihinin kaynaklarına yönelmiş ve T.D.K. ile T.T.K.'nu kurmuştur. Bunu yaparken de iki büyük amaç gütmüştür. Sırası gelmişken şunu da belirtmek isterim, Atatürk bir Türk bilgininin 1930 yılında yayınladığı bir yapıtının başına el yazısıyla on satır kadar bir önsöz yazmış. Tümünü okumıyacağım, izin verirsiniz bazı tümceler okuyayım :

«Türk dili dillerin en zenginlerindendir. Yeter ki bu dil şuurlu bir biçimde işlensin.. Türk milleti nasıl ki istikbalini korumasını bilmişse dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır...»

Atatürk bunu bir buyruk olarak vermiştir. Biz de bunu T.D.K. yapısının önünde taşa kazdırdık. Bütün yurttaşlar geçerken bunu okuyorlar.

Topuz — Yani Türkçecilik akımını Atatürk yarattı. T.D.K. bugün Atatürk'ün verdiği buyruklarla oluşan ve görevlerini yerine getiren ve gelişen bir kurumdur diyebiliriz.

Külebi — Evet, T.D.K. Atatürk'ün parasıyla hiçbir kâr amacı gözetmeden doğrudan doğruya Türk ulusuna, Türk aydınlarına, Türk halkına, yani, Türkiye'nin bütününe hizmet etmeye çalışıyor.

Ancak, demin bana dildeki gelişmede en çok etkin olan koşulları sormuştunuz, Atatürk dilimizin incelenmesini, geliştirilmesini amaç olarak benimsemiş ve bu-

nu güzel bir buyruk halinde bırakmıştır. Her türlü maddî ve manevî gerekleri de sağlamış, ama bu çalışma bütün Türk ulusunca benimsenmiş ve onun için kırk yıl içinde durumu yüzde yüz değiştirebilmiştir. Türk dilini kendi özellikleriyle ulusallaştırma yolunda bu yüzden büyük bir ilerleme sağlamışız. Elbette bunda, biraz önce belirttiğiniz gibi iletişim örgenlerinin, yani gazetele-
rin, dergilerin, bilim ve sanat adamlarımızın, ayrıca radyonun ve televizyonun büyük etkileri olmuştur.

Topuz — Sayın Külebi, size başka bir soru yöneltmek istiyorum. Herkes merak ediyor, T.D.K. yeni sözcükleri nasıl ortaya atıyor, bunlar nasıl yayılıyor ve yerleşiyor diye. T.D.K.'nın bu konudaki rolü ne oluyor, bunu anlatır mısınız?

Külebi — T.D.K. bu konuda eski kaynaklardan yararlanıyor. Biliyorsunuz, Divanı Lûgat-it Türk gibi, Kutadgu Bilig gibi yapıtlar var. Daha sonraki dönemlerde de birçok Türkçe yapıtlar var. Bunlardan son yıllarda kullanılmamış olan sözcükleri bulup çıkartıyoruz. T.D.K. uzun bir süre derleme ve tarama işleriyle de uğraşmıştır. Bugün kurumun bir tarama sözlüğü vardır ki, ben kurumda çalıştığım için belki övünme gibi olur, ama benim bunda hiç bir payım yoktur, o bakımdan övünebilirim, onu yapanlar başkalarıdır. İşte bu tarama sözlüğü, Fransa için Littré'nin sözlüğü ne ise, Türkiye için de odur.

Ayrıca bu çalışmalar halk arasından derlemelerle canlandırılmıştır, geliştirilmiştir. Biliyorsunuz, T.D.K.'nın bugün bir Türkçe sözlüğü var. Bu sözlükteki Türkçe sözcükler bir yandan tarihsel yapıtlardan alındığı gibi bir yandan da Türk halkının kullandığı dilden derlenmiştir. Ama bunu yalnız bizim kurum yapmıyor, bütün Türk aydınları yapıyor. Zaten Türk ulusu dil sorununu

bu derece benimsememiş olsaydı Dil Kurumunun bu işlere gücü yetmezdi.

Topuz — Peki, sayın Külebi, şimdi T.D.K.'nın benimsediği, tarama sözlüğüne aldığı sözcükler nasıl yayılıyor? Bunda basının, radyonun, televizyonun, yazarların, romancıların, hikâyecilerin, şairlerin rolü oluyor mu ve ne ölçüde oluyor?

Külebi — Efendim, sanatçılar alışılmamış bir dil kullanırlarken biraz ölçülü olmak zorundadırlar. Dil bir yandan tazelenmekte, bir yandan da eskimektedir. Bununla birlikte Türk sanatçıları daima büyük bir yarar sağlamışlardır. Bugün gazetelerimizde, adını vermiyeceğim, sekseni aşmış yazarlar arasında bile uydurma olmakla suçladıkları sözcükleri bol bol kullananlar vardır.

Topuz — Size belki de hoşlanmıyacağınız bir soru daha: T.D.K. genellikle uydurmacılıkla suçlanıyor. Ne düşünüyorsunuz bu konuda?

Külebi — Dil, niteliği bakımından zaten başlangıçta insan oğlunun uydurduğu bir varlıktır. Uydurmacılığı bir gelişme olarak nitelendirmek gerekir. Türkçede bir takım gelişmeler uydurmacılık değildir, Türkçe kökenlerden, Türkçenin kurallarına uygun olarak yapılmış geliştirmelerdir.

Başka bir şeyi de anımsatmak istiyorum. Arapça'da, Farsça'da birçok sözcükler Arabistan'da ve İran'da kullanılmadığı halde Türkiye'de uydurulmuştur. Bunların en önemlilerinden biri de Ziya Gökalp'ın kullandığı «mefkûre» süzcüğüdür; o da uydurmadır.

Topuz — «Tayyare» de öyle galiba.

Külebi — Evet, öyle efendim, o da uydurmadır.

Ama kurallarına uygun olursa, halkça, aydınlarca benim-
senirse elbette kullanılır.

*Topuz — Sayın Cahit Külebi, size son bir sorum var:
TRT'nin dilini siz nasıl buluyorsunuz?*

Külebi — Efendim, TRT'nin dilini çok beğeniyorum. Türkiye'yi seven ve Türk edebiyatının çok küçük bir hizmetkârı olarak tabîî anadilimizin gelişmesinden yayanayım. Dil Kurumu üyesi olmam da bunu gösteriyor. Fakat dilimizin güzel bir biçimde TRT mikrofonlarında yansması beni mutlu ediyor. Hatta abartmadan belirtmeliyim, yalnız beni değil, bütün Türk aydınlarını ve sanatçıları mutlu etmektedir.

Geçenlerde Kars'tan Âşık Çobanoğlu ve Şeref gelmişlerdi, kendilerinden hep «ozan» diye söz ediyorlardı. Ozan sözcüğü tarihte var, ama T.D.K. kullandığında herkes buna uydurma diyor. Fakat bunu pekâlâ Karslı ozanlar benimsiyorlar, kendilerine artık «Âşık» demiyorlar, «Ozan» diyorlar.

Efendim, TRT'nin dilini o kadar beğeniyorum ve Türk aydınlarının o kadar çok beğendiğini sanıyorum ki bugün TRT bu dilden başka bir dille haberlerini verse halk yadırgar bunu. Bunun en güzel örneği de özel sektörde çıkarılan gazetelerdir. Bunların hepsinin dili öz Türkçe'dir. Bir gazete hiçbir zaman halkça yadırganan bir dili kullanamaz. Demek ki TRT'nin diliyle büyük gazetelerimizin dili aynı olduğuna göre TRT'nin aşırılığa kaçması şöyle dursun, ancak demin de belirttiğim gibi, Türk aydınları ve sanatçıları bundan minnet duyarlar.

Topuz — Çok teşekkür ederim. Değerli seyirciler, bu akşamki konuğumuz sayın Cahit Külebi idi. İyi akşamlar.

ESAT MAHMET KARAKURT

Hıfzı Topuz — Sayın seyirciler, bu akşamki konumuz ünlü romancımız Esat Mahmut Karakurt. Esat Mahmut, Kadıköy Sultanîsini bitirdi. Sonra İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Romancılığa çok genç yaşta başladı. Önce gazeteciydi, sonra romancılık yaşamına atıldı, öğretmen oldu, milletvekili oldu. Şimdi yine yazmaya devam ediyor, bir yandan da politik çalışmalarını sürdürüyor.

Esat Mahmut Karakurt şimdi stüdyomuzda. Sayın Karakurt romancılığa nasıl başladığınızı bize kısaca anlatabilir misiniz? 1930'larda başladınız zannediyorum.

Esat Mahmut Karakurt — Efendim, ben liseden, Üniversiteye geçtiğim zaman çalışmak mecburiyetini hissettim. O günkü ailevî durumumuz öyleydi. Gazeteciliğe intisap etmek istedim. Babanzade Şükrü beyin babası Hicaz Valisi idi. Babam onun iyi arkadaşıydı. Oğluna, yani, Babanzade Şükrü'ye mektup yazdı ve beni Tercüman-ı Hakikat gazetesine bundan yarım asır evvel gönderdi. Ben gazeteye o suretle girdim ve ömrümün otuz senesini gazetecilikle geçirdim. Devrimizin beğenilen bir gazetecisiydim, hakiki bir gazeteciydim. Muhabir oldum, tahrir müdürü oldum, tâ hayatımın bu senelerine kadar bu rabıtam hiçbir zaman eksik olmadı, devam etti.

Topuz — Hocam, size «Hocam» diyeceğim. Gala-

tasaray'da bundan 39-40 yıl önce bize Edebiyat öğretirdiniz. Onun için müsaade ederseniz hocam diyeyim.

Karakurt — Hay hay, elbette, yavrum.

Topuz — Hocam, siz muhabir olarak çalıştınız. Galiba savaş muhabirliği de yaptınız. Çok ilginç anılarınız oldu. Sonra bunları romana çevirdiniz.

Karakurt — Savaş muhabirliği mi?

Topuz — Evet, Kürt isyanı sırasında galiba.

Karakurt — Evet, Kürt isyanına gazeteci olarak iştirak ettim. Akşam gazetesi adına Mecdi Sadrettin beyle beraber Karaköse'ye gittik. Salih Paşa o zaman tenkil harekâtını idare ediyordu. Buradan kalktık, ta o isyanın olduğu mıntıkaya, Salih Paşa'nın karargâhına kadar gittik. O Kürt isyanı hadisesini oradan takip ettik. O benim üzerimde çok müsait tesirler yaptı. Aşağı yukarı benim romancılığım o dekorun, o sahnelerin görüşü neticesinde oldu. İstanbul'a döndüğüm zaman Akşam gazetesinde idim. Ali Naci Karacan tahrir müdürümüzdü. Allah rahmet eylesin. Çok zeki, akıllı, mükemmel bir gazeteciydi. Rahmetle anarım kendisini. Hocamdır gazetecilikte. Benim yazılarımı okudu. Ben oradaki hikâyelerimi anlatıyordum. Beni çağırdı, «Esat Mahmut, dedi, sen bir roman tecrübesi yap.» dedi. Ve ben onun arzusuyla, «Dağları Bekleyen Kız»ı yazdım. «Dağları Bekleyen Kız» aşağı yukarı, o gördüğüm dekorun, o gördüğüm vakaların aksiydi. Naci çok beğendi. «Bu çok güzel» dedi. İsmi kendisi koydu, «Dağları Bekleyen Kız» diye. Bizzat aldı, uzun uzun tashihler yaptı. İlk romanımdı bu. Hocam bunu neşretti. Gazetecilikte çok tuttu bu roman. Beni Naci çağırdı, «Gazeteciliğini bırak, sen artık romancılığa başla» dedi. Ben de ondan sonra «Çölde Bir İstanbul Kızı»nı yazdım. Daha önce «Vahşi Bir

Kız Sevdim»i yazmıştım. «Allahaismarladık»ı yazdım ve ondan sonra da devam ettim yazmaya.

Topuz — Ondan sonra «Son Gece», «Kadın Severse», «Ölünceye Kadar»... Bunların her biri galiba 10-15 defa basıldı. Herbir baskı on bin olsa, her romanınız 100-150 bin basılmış demek olur.

Karakurt — Öyle oldu.

Topuz — Hocam, siz demek ki 20'den fazla roman yazdınız. Bunların içinde sizin en çok sevdiğiniz hangileri?

Karakurt — Efendim, ben romanlarımı şimdi okuyorum. Doğrusunu isterseniz, hiçbirisini sevmiyorum. İnsan tekâmül ettikçe, çok beğendiklerini beğenmez hale geliyor. Yalnız birçok tenkitler oldu tabii. Ben bir bahtiyar muharririm. Babîâli'de romanlarım çok okundu. Gazetelerin tirajları yükseldi ve iyi para kazandım. İyi para kazandım diyorum, çünkü romanlarımdan ve onların filmlerinden o zamanki parayla benim elime 1 milyona yakın para geçti. Ben bahtiyarım ve bunu zevkle söylüyorum. Ama bazı münekkitler, «Edebiyatta derine girmedi, dediler. Yalnız aşkın etrafında dolaştı romanlarında» dediler. Unuttular ki ben gazete romanı yazdım, bütün ömrüm boyunca. Gazete romanı ile, onun haricindeki romanı tamamen birbirinden ayırmak lâzımdır. Gazete romanı yazan bir romancı, hergün bir vaka, hergün alâka çekici bir hadise bulmaya mecburdur. Kariyi alacak, romanı bitirinceye kadar götürecektir. Derinliğine gittiğiniz zaman derhal gazetenin sahibi yakınızdan yakalar, «Yürümüyor üstâd, ne yapıyorsun?» der. Binaenaleyh, benim kitaplarım, gazete romanlarıdır. Hepsi evvelâ gazetede basıldı, sonra kitap oldu ve sonra sinemaya devredildi. Allaha bin şükür, bana da mühim bir servet temin etti.

Topuz — Hocam, bugünkü Türk romanını nasıl buluyorsunuz? Herhalde yeni romanları izliyorsunuz, okuyorsunuzdur.

Karakurt — Doğrudur. Gençlerin, bambaşka görüşleri var. Giyinişleri gibi, sakalları gibi, görüşleri gibi, aşkları gibi, düşünüşleri de öyle. Ondan biraz evvel bazı arkadaşlarımız köye gittiler. Köy, mütemadiyen köy, köydeki sefalet, köyün ıstırapı. Yalnız, roman ıstırap değildir. Yalnız, köy de değildir, köydeki facia da değildir. İnsan, insan yaşıyor. Aşk insanı birbirine bağlayan en kuvvetli bağlardandır. Yalnız memleket ıstırapı, yalnız vatanî hamaset hikâyeleri roman okuyanı tatmin etmez. Bir de onun ince tarafı var, ruhu var. Onu da düşünmek lâzımdır. Biz büyük bir inkılâptan geldik, nesil olarak. Hem onu, hem aşkı işledik. Şimdiki gençler bakıyorum, ıstırap, fakirlik, efendim; acı, şimdi onlarla meşgul oluyorlar. İnşallah bu devir bitecek, onlar da insan sevgisinin, bunların hepsinin üstünde olduğunu anlayacaklar ve aşk romanları yazmaya başlayacaklar.

Topuz — Hocam, herhalde «yeni romancılarda, arkadaşlarımızda insan sevgisi yok» diyemeyiz. Onlar işi başka cepheden ele almışlar, siz başka cepheden.

Karakurt — Hayır, hayır, hâşâ. Gayet hoş. Hepsini okuyorum. Hem de meçhul isimler yetişiyor efendim. Ben gençleri çok seviyorum. Gençler yepyeni bir görüşle hayata atılıyorlar. Bizden daha mesut onlar. Izdırap görmemişler, tazyik görmemişler, istilâ görmemişler. Hür bir vatanda büyümüşler. O hür vatanın bütün hürriyetinden istifade ediyorlar. Biz, bizim nesil, biz İngiliz Polisinin cobunu gördük. Öyle yetiştik. Onun azabı içerisindeydik ve yazarken daima o bizde müessir oldu. Ama şimdiki gençler mesut efendim. Mesut bir vatan, hür bir vatan. İstedikleri gibi at oynatıyorlar. Oynatsınlar.

Topuz — Hocam, gelelim sizin ikinci cephenize, ikinci yanınıza. Siz romancılıktan sonra, öğretmen olarak tanındınız. 1930'larda öğretmenliğe başladınız, 1957'ye kadar sürdü bu dönem. Galatasaray'da öğretmenlik yaptınız.

Karakurt — Evet, hep.

Topuz — Bu döneme ilişkin ilginç anılarınız olacak.

Karakurt — Evet, hayatımın en bahtiyar seneleri Galatasaray'da çocuklarımı yetiştirmekle geçirdiğim zamanlardır. Hâlâ bugün onun hatırasını yaşar ve mesut olurum. Galatasaray'a çok genç girdim; 25-26 yaşındaydım. Size bir anımı anlatayım. Galatasaray'da o zaman bütün profesörlerden müteşekkil bir tedris heyeti vardı. Beni Maarif vekâleti tayin etti. 25-26 yaşında uzun boylu bir delikanlıydım. O zaman hafif bir gazeteci şöhretim vardı belki. Girdim. Herkes, bütün profesörler bana baktı. Yani, «bu adamı nasıl gönderdiler buraya?» gibi. Hiç unutmuyorum, Macit Arda vardı, profesör, coğrafya hocası. Beni tanırdı, gördü, «O, Esat-beyciğim gel, dedi, Sen demek bizimle beraber Galatasaray'a hoca oldun» Derse çıkacaktım, geldi, yanıma oturdu. «Çok müşkül bir durum, dedi. Sen nasıl tutunacaksın şimdi? Memleketin en ünlü ailelerinin çocukları burada. Sen genç, dedi, biz ne çekiyoruz. Dur, dedi, sana bir tavsiyede bulunayım. Şimdi derse gireceksin.» «Evet dedim, hocam.» «Git, dedi, şimdi sınıfa. Behçet bey () seni götürecekt. Bak, orada gözüne kestirdiğin miskin bir çocuk bul. Çıkış, dedi, ilk derste. O tesir müessir olursa, muvaffak olursa belki tutulursun...»*

(*) *Galatasaray Lisesi müdürlerinden Behçet Gücer.*

Elini tutup öptüm, «Teşekkür ederim aziz hocam, dedim. Ben, dedim, tavsiyenizi yapacağım.»

Behçet bey beni aldı, sınıfa götürdü. Sekizinci sınıf mıydı, dokuzuncu sınıf mıydı, hatırlamıyorum, epeyce yetişkin çocuklar. Hepsi birden ayağa kalktı. Biliyorsunuz siz, Galatasaray'da bir hırpanilik modası var, mektepteyken hırpani dolaşıyorlar. Ne kadar, hırpani olurlarsa, o kadar makbul. Ondan sonra cıvıltıları günleri otomobillerine binip çıkıyorlar.

Behçet bey çıktı. Hepsi birden çocukların «ööö...» filân diye birtakım sesler.. Baktım ben, Macit beyin tavsiyesiyle. Şöyle gözüme kestirdiğim, miskin bir çocuk, traş olmamış bir çocuk, ayağında çarpara bir oğlan oturuyor; onu gözüme kestirdim. «Gel buraya derse» dedim. Çocuk şöyle bir kafasını kaldırdı. «Ben mi?» dedi. «Evet sen, gel buraya bakayım.» dedim. Hani aldık ya tecrübeli adamın tavsiyesini. Çocuk ayağını çarpara-çarpara, tahta başına geldi. Düşündüm taşındım, çocuğun hani bilemeyeceği bir soru sorayım da, bilemesin, cevap veremesin çıkışayım. Yaz dedim tahtaya... Fuzulî'nin bir beyti, bir mısraı aklıma geldi:

«Derunundan çıkan âhı, beeyr'in başına koysam,» der demez çocuk şöyle bir baktı. «O da nedir hocam, dedi. Beeyr'in de ne oluyor?» «Vay, dedim, sen gelmişin buraya. Daha, dedim, devenin arapça ismini bilmezsin. Daha hiçbir şey anlamazsın, nasıl oturuyorsun burada? Senin işgal ettiğin bu yeri, işgal etmek için memleket çocukları birbirlerini yiyorlar, dedim. Nedir senin mende-bur herif ismin?» dedim.

«Mustafa Kemal» dedi. Tuh dedim, ben fırsat buldum ya. «Hangi ahmak, dedim, koymuş sana bu ismi?» «Mustafa Kemal» dedi. Der demez düşünün ilk tesiri. Ben «Ki, ki, kim kim sana bu ismi koymuş?» dedim. «Mustafa Kemal Paşa efendim, dedi. Ben Cevad Abbas'-

ın oğluyum, dedi, Çanakkale’de harp ediyormuş babamla. Ben dünyaya gelmişim. Telgrafı almış, Mustafa Kemal Paşa, «Nedir o?» demiş. «Bir oğlum olmuş, paşam» demiş. Paşa, «İsmini ben koyuyorum, adı Mustafa Kemal olsun» demiş.

Şimdi düşünün, Galatasaray’da ilk tesirimi. Ben, «Evlâdım, sen ki tarihî bir delikanlısın...» deyince, sınıfta büyük bir gülüş, biz sınıftan çıktık. Galatasaray’da sınıfa ilk derste başıma işte böyle bir felâket geldi. Fakat Galatasaray... Onlar, birkaç ders sonra baktılar, hocalarını tetkik ettiler ve ben de 33 sene Galatasaray Lisesi’nde hocalık ettim. Bir tek talebeyi idareye rapor etmedim. O kadar kendileri bana bağlıydılar, ben de onlara bağlıydım.

Topuz — Şimdi hocam, sizin o döneme ait resimleriniz var. Arkadaşlardan rica edelim, göstersonler. Bir yandan siz yine anılarınıza devam edin.

Karakurt — Hay, hay.

Topuz — Şu resim Galatasaray’da galiba. Okuldan çıkarken, bahçede. Yanınızda Ercüment Ekrem bey var. Onun yanında da kızı Esin Çelikkan.

Karakurt — Ah., Ercüment Ekrem dediniz de, o hatırayı da size söyleyeyim. Çok enteresan. O çok sonra geldi. Ercüment Ekrem, biliyorsunuz, Atatürk’ün kâtibî umumisi idi. Varşova sefirliği de yaptı. Ne oldu, ne olmadı bilmiyorum. Bozuldu, hem sefirlikten gitti, hem genel sekreterlikten uzaklaştı. Galatasaray Lisesi’ne geldi. Kapıyı açtı. Biz oturuyoruz, muallimler odasında. İçeriye girdi. Girer girmez, «Oh, dedi hayıtımın en bahtiyar anını yaşıyorum. Babamın, dedi, Ekrem beyin (*) yerini iş-

(*) *Recaizade Ekrem.*

gal ettim. Bahtiyarım, şimdiye kadar geçirdiğim hayatın hiçbir değeri yok. Bu kürsü, beni bahtiyar etti» dedi. Tebrik ettik, filân ettik. Aradan bir hafta geçti. Yine ben odaya girdim, baktım Ercüment Ekrem kafasını kâğıtların üzerine eğmiş, kompozisyonları tashih ediyor, söylüyor mütemadiyen. Atatürk gibi adamın genel sekreterliğini yapmış, Varşova sefirliği etmiş, ondan sonra gelmiş, yedinci sınıfın kompozisyonlarını düzeltiyor. «Ercümentciğim, dedim, nasıl? «Babamın da, dedi, şeyin de, Allah kahretsın» dedi. Kompozisyon... Hiç unutmam. Hayatının sonuna kadar biz hep beraberdik, o Galatasaray Lisesinin Muallimler odasında. O oda o devrin en mütekâmil bir müessesesi halindeydi. Evet.

Topuz — Hocam sizin bir üçüncü yanınız var. Bu da politik yanınız. Siz milletvekilliği yaptınız 1957'den 1960'a kadar. Senatör de oldunuz tekrar 1966'ya kadar. Bu döneme ilişkin anılarınız olsa gerek. Biraz da onlardan söz edelim, isterseniz.

Karakurt — Hay hay, efendim, benim milletvekili oluşum şöyledir: Babam Urfalıdır. Urfa'daki hemşehri-lerim beni 1957 senesinde Meclis'e getirmek istediler, arzu ettiler. Ben de arzularını zevkle yerine getirmek için bir güzel ekiple Meclis'e girdik. 1957 senesi ile 1960 senesi arasındaki Meclis Türkiye'nin en değerli Meclislerinden biri olacaktır. Bütün memleketin en maruf insanları, en yetişmiş insanları mebus olarak gelmişlerdi. Demokrat Parti'den de, bizden de. Ama bu devreyi biliyorsunuz, bir korkunç devre diye, Meclis hayatında en korkunç devre diye anmak kabildir. Birbirimizle bir mücadele halindeydik. Mecliste, bu mücadeleyi ta ihtilâl'e kadar getirdik doğrusu. Demokrat Parti mebusları, şiddetle hücumla geçerlerdi. Biz onlara mukabil hücumla geçerdik. Adeta, Meclis biliyorsunuz bu üç-dört sene bir

kavga, bir harp sahası haline getirildi. Fikir sahasından çok, böyle. Ömrümün bu üç-dört senesi ilk hamlede bir mücadelelerle geçti. Parti içinde, Meclis içinde.

Topuz — Hocam çok teşekkür ederim. Programımız sona eriyor galiba. Sayın seyirciler, bu akşamki konduğumuz ünlü romancı Esat Mahmut Karakurt'tu. İyi akşamlar.

MELİH CEVDET ANDAY

Hıfzı Topuz — Sayın seyirciler, bu akşamki konumuz şair, romancı, oyun yazarı, gazeteci ve denemeci Melih Cevdet Anday. Melih Cevdet ilk şiirini 1936'da Varlık Dergisi'nde yayınladı. Ondan sonra çeşitli kitapları çıktı Melih Cevdet'in. İlk kitabı Orhan Veli ve Oktay Rifat'la birlikte yayınladıkları «Garip». Zaten bu kitap «Garip» akımının başlangıcı oldu. Sonra «Rahatı Kaçan Ağaç»ı yayınladı, sonra «Telgrafhane»yi, «Yanya»yı, «Kolları Bağlı Odisseus»u ve en sonunda «Göçebe Denizin Üstünde»yi. O zamandan beri Melih yine yazmaya devam ediyor. Şimdi Melih Cevdet stüdyomuzda.

Melih, sen son kitabından beri bir yığın şiir yazdın. Bunu çeşitli dergilerde okuduk. Bunları yayınlamayı düşünüyor musun? Bir kitap halinde toplamaya niyetin var mı?

Melih Cevdet Anday — «Göçebe Denizin Üstünde» adlı kitabımdan sonra yazdığım şiirleri bu yıl bastıracağım. Zannederim ki üzerinde çalıştığım şiirlerden ötürü bir-iki ay sonra çıkacak.

Topuz — Bu kitaba girecek şiirlerinden birini okur musun?

Anday — Hay, hay. Bu kitaba girecek şiirlerimden birinin adı «Masamız». Bu şiir bu yıl Romanya'da bir kitap içinde çıktı, Romencesi de «Masa nostra».

Topuz — Ne demek Masanostra? Masamız mı demek?

Anday — Masamız demek, evet. Lâtince bizim bu «masa» diye kullandığımız sözcük, lâtince den gelme. Onu okuyayım.

Cenazeden dönüşte horozlar öttü
İlk yaz toprağının bomboş ikindisi
Gökyüzü küçük bir boru çiçeği gibi
Çıktı karşımıza, şarapçıya girdik
Masamız çitirdılar içindeydi
Ağacının eski yaşamından..

Topuz — Adını ne koyacaksın kitabının?

Anday — Kitabın adı ya «Teknenin Ölümü» olacak, ya da «Troya Önünde Atlar». Bu adla uzun bir şiirim var, bu şiirin adını koymayı düşünüyorum.

Topuz — Evet «Troya Önünde Atlar» dedin de akıma geldi. Senin bir çok şiirlerin Anadolu uygarlıkları ile ilgili. Bir de o konuya ilişkin bir şiir okuyabilir misin?

Anday — Hay hay okuyayım. Şimdi okuyacağım şiirin konusu Hitit tarihinden alınma. Hititlerle Mısırlılar arasında Kadeş savaşı diye anılan bir savaş geçmişti. Hitit kralı Muvattali, Mısır kralı da Ramses. Bu ikisi arasında geçen bir savaş. Zaten şiirin adı da «Kadeş Savaşı». Şimdi onu okuyorum:

Asi nehrinin bir yakasında Muvattali
Ayakta askerleri arasında durmuş, bakıyordu
kıpırdamadan
Nehrin öte yakasında firavun
Ramses, savaş arabasına çıkmış

Gözlerini dikmiş karşıya
İşte bütün bildiğimiz bu.
Gerçi tarih uzun uzun anlatır
Ama bu bakışma kalır kalsa kalsa...

Topuz — Senin Anadolu uygarlıklarına özel bir ilgin var. Bu nereden geliyor?

Anday — Hıfzı, bu sorunu bir İngiliz şairinin sözleri ile yanıtlasam daha iyi olacak. Bu İngiliz şairi Auden, iki yıl kadar önce öldü. Onun bir yazısı var. Bir şair nelerle ilgilenmeli, hangi konularla, diye onları madde madde sıralamış. Orada çiçekçilikten balıkçılığa, hayvan yetiştirmekten matematiğe kadar bir yığın konu sıralamış. Bununla demek istiyor ki Auden, bir şairin ilgi alanı, yani merakları çok geniş olmalı demek istiyor. Ben de senin bu konuya geleceğini, bu soruyu bana yönelteceğini biliyordum. Bunlar, yani eski Anadolu uygarlıkları benim meraklarım arasında. Bu meraklarım şiirde nasıl, ne zaman bir işe yarıyacağı belli olmaz. Bakarsın bir gün bir yerde mısra halinde görünür.

Topuz — Peki, bu uygarlıklardan en çok hangisini konu edindin şiirlerine? Sen kişisel olarak hangileriyle ilgilendin?

Anday — Ben şiirlerime Troya Savaşı ile ilgili bazı masalları, Likya ile ilgili bazı mitosları ve bir de, demin dediğim gibi, Hitit tarihi ile ilgili bazı olayları aldım.

Topuz — Uygarlığın Yunanistan'dan önce Anadolu'da başladığına dair bir inanış var. Sen de bu konuda mısın?

Anday — Hıfzı, bu bence bir inanış değil, artık bir gerçek. Çünkü Yunan uygarlığı bir mucize, birdenbire ortaya çıkmış bir olay sanılıyordu. Oysa Anadolu'daki

kazılardan sonra, özellikle Hititin ortaya çıkmasından sonra artık Yunan mucizesi diye birşey kalmadı. Tam tersine Yunanistan'a uygarlığın Anadolu'dan gitmiş olduğu artık bir gerçek olarak ortaya çıktı.

Topuz — Evet, biz bu konuları daha önce Sayın Prof. Tahsin Özgüç ve Ekrem Akurgal ile görüşmüştük, onlar da aynı noktalara değindiler. Şimdi senin yaklaşımın başka. Benim sormak istediğim şu: Sen bu Anadolu uygarlıklarını benimsememize taraftar mısın?

Anday — Evet, taraftarım. Yalnız şunu hemen belirtmek istiyorum. Benim bu konulara yaklaşmam elbette bir tarihçi, bir arkeolog gibi olmadı. Bu merakım benim şiirlerim için yeni bir vesile oldu diyebilirim. Evet şimdi senin soruna cevap vereyim. Elbette benimsemeye taraftarım. Bir ulus kendisine bir geçmiş bulmak zorundadır. Bu geçmiş de ancak benimsemek yoluyla olabilir. Meselâ şöyle bir örnek üzerinde durayım. İngilizlerle Fransızların eski Yunan uygarlığı ile ne ilgileri vardı? Ama onlar kendi uygarlıklarını Eski Yunandan başlatmayı benimsediler. Bu bir benimseme işidir demek istiyorum. Hattâ şunu da ekleyeyim ki, İngilizlerle Fransızların Yunanlılarla ne öz birliği, ne de başka bir tarih veya dil birliği var, değil mi? Ama kendi uygarlıklarını Eski Yunan uygarlığı ile temellendirdiler. Şimdi bizim durumumuza gelince, Türkiye'de çeşitli düşünceler var bu alanda. Söz gelişi, bizim Orta Asya kaynaklı olduğumuzu ele alanlar tarihimizi oraya doğru uzatmak istiyorlar.

Topuz — Bu da doğru..

Anday — Oradan gelmiş olmamız, elbette doğru. Ama gelen nüfus ne kadardır? Sonra bu gelenler, burada oturanlarla kaynaşmadılar mı? Sonra örneğin Yah-

ya Kemal'in başka bir görüşü vardı. O diyordu ki, «Yeni bir yurt, yeni bir ulus yaratır.» Yani demek ki 1971 savaşı ile başlatmak istiyordu bizim tarihimizi. Evet şimdi buna karşı bir üçüncü tez var: Oturduğumuz toprakların tarihini benimsemeli deniyor. «Bu toprakların tarihi, bizim tarihimizdir» demek bence bir sakınca yok. Bunu benimsemek çok doğru bir şey olur.

Topuz — Peki bu uygarlıkların bizde süren etkileri, izleri var mı sençe?

Anday — Evet. Şimdi aklıma gelenleri sıralayayım. Ancak şunu hemen söylemek istiyorum. Demin dediğim gibi bu izler, bu gelenekler olmasa bile, diyorum, bir geçmiş, benimseme yoluyla edinilebilir. Ama durum bizde öyle değil, Anadolu'da. Günümüzden 4000 yıl önce kurulduğunu bildiğimiz bu Hitit uygarlığının elbette bir takım kalıntıları var, yani gelenekleri var demek istiyorum.

Topuz — Örnek verebilir misin birkaç tane?

Anday — Evet, vereyim. Hitit imparatorluğu, bir Konfederasyondur zaten. Yani, bir takım küçük krallıkların birleşmesinden oluşmuş bir konfederasyondur. Şimdi burada ilginç bir şey var. Hitit imparatorları tanrı değillerdi. Öteki Önasya memleketlerinde krallar ve Mısır'da firavun tanrıydı. Hitit imparatoru tanrı değildi. Başrahip sıfatı ile tanrılara kurban törenlerine başkanlık ederdi. Bu bakımdan denilebilir ki tanrı ile ulusu arasında bir rolü vardı. Hitit imparatorunun durumu bizim padişahların «zillullah» (tanrının gölgesi) deyimini anıdıyor. Hitit imparatoru kendi arazisini bazı soylu kişilere timar olarak verirdi. Timar mülkiyet değildi. İntifa hakkıydı. Bu timar sahibi imparatora savaşlarda asker ve savaş arabası sağlamakla yükümlüydü. Httâ

ordu savaşa giderken belli yerlerde durur ve yakın bölgelerden o toprak sahiplerinin sağladığı askerlerle, arabalarla buluşur, böyle çoğala çoğala, büyüye büyüye giderlerdi. Bizim Osmanlı ordusu da hep böyle gitmiştir. Yani bir yerden kalkıp bütünüyle beraber hareket etmemiştir.

Hititler arabayı çok geliştirmişler. Başlangıçta dört tekerlekli idi arabaları. Sonradan iki tekerlekli ve savaş arabası oldu. Eski Helen uygarlığının savaş arabalarını Hititlerden aldığı artık anlaşıyor. Yani arabanın içinde iki savaşçı duruyor. Önce üçtü, sonra iki kişi kaldılar. Onlar soylu kişilerdi. Demek iki tekerlekli arabayla savaş alanına gidiyorlardı. Şimdi bu araba tekerlekleri başlangıçta tek parçaymış. Bu görülüyor, anlaşıyor. Yani bu bizim kağıdır. 4000 yıl, kağı Anadolu'da kullanıldı, yaşandı. Hititlerden kalma idi. Sonra Hitit tekerleği altı ispitli tekerlek durumuna geçti.

Tabii bunlarla bitmiyor. Hititlerin en önemli yanları hukuklarıydı. Şimdiye kadar dünyada hukukun kurucusu olarak Romalılar biliniyordu. Romalılarda bir hukuk dehâsı ilk defa başlamıştır deniyor. Halbuki şimdi Hitit tabletleri okundukça Hititlerin hukukunun buradan Roma'ya geçtiği anlaşıyor. Bu hukuk, eski deyiimiyle dört başı mamur bir hukuktu. Ceza hukuku var, Veraset hukuku var, Medenî hukuk var. Şimdi bizim konumuzla ilgili olduğu için oraya geçeyim. Medenî hukuk alanından bazı örnekler vereyim: Evlenme. Şimdi evlenecek olan adam bir kız istiyorsa o kızın babasına bir ağırlık verirdi. Buna bizde Başlık diyorlar. Yani, kızı, babasından para ile satın alırdı. Bu âdet Anadolu'da hep sürüp gitmiştir. Eğer kızı bu sırada, daha evlenmeden önce, başkası kaçırırsa, o kaçırın adam ilk adamın, ilk adayın, ödediği ağırlığı ödemek suretiyle bu sorunu çözüme bağlardı. Burada kız kaçırmaya geliyoruz. Kız kaçırma

yasaldır. Hitit'de, bizde de öyledir. Hattâ oyun olarak bile kız kaçırmaya vardır. Kız kaçırmak suretiyle evlenme sağlanır. Bunlarda çok benzerlikler var. Fakat bence daha önemli tarafı Hitit'in edebiyatında ve sanatında. Şimdi edebiyat denince Hitit'te şiir yok, şiir bulunamadı. Şiire benzer bir iki şey var, veba duası gibi. Bir de ilk yaz için tanrıya yalvarmaları var, onlarda bir şiir havası var, fakat efsanelerde, yani mitoslarda, asıl onlar üzerinde durmak istiyorum, mitoslarda bizim Yunan mitolojisinde öğrendiğimiz masalların aynıları var.

Topuz — Demek ki bunların kaynağı Hititler?

Anday — Evet, kaynağın Hititlerde olduğu anlaşılıyor. Bundan da bir iki örnek vereyim istersen Hıfzı. Bir Niyobe efsanesi var Yunan Mitolojisinde, bu bizim Manisa dağı üzerinde, bir kayada kabartma, oyma bir kadın başı var. Bu kadının gözlerinden sular akıyor. Yani ağlayan kadın. Bu kadın on çocuk doğurmuş ve bununla o kadar mağrur olmuş ki, tanrıça Hera ile alay etmiş, «O, çocuk doğuramadı» demiş. Tanrıça da bunun üzerine kızmış, on çocuğu birden yok etmiş, öldürmüştü. Kadın bu felâkete dayanamamış, taş kesilmiş. Ama hâlâ ağlıyor, gözlerinden yaşlar akıyor. Bu masalın, bu mitos'un bir Hitit mitosu olduğu anlaşıldı. Halbuki biz bunu Yunan mitologyasından öğreniyorduk ve üstelik de kalkıp Avrupa'ya gidip öğreniyorduk. Halbuki bu bizim toprağımızın bir masalı. Çocuğu olmayan kadınlar Ağlayan Kaya'ya gidip adak adıyorlar bugün.

Bir masal daha söyleyeyim. Kumarbi efsanesi diye bir efsane var Hitit'de. Bu göklerin tanrılarca pay edilmesi. Yani, tanrılar arasındaki savaşı anlatan bir efsane. Bu efsane tıpkı Eziodos'un «Tanrıların Yaradılışı» adlı kitabında, yani «Teogonya»daki gibi. Oradaki masallara tıpa tıp uyan masallar var Hitit'de. Tanrılar bir-

birleri ile döğüşüyorlar, göklere egemen olmak için. Yunan mitolagyasında Zeus, babası Kronos'u indirir tahtından ve onun yerine geçer. Bu masal Hitit'te aynen var. Hattâ ayrıntısı ile var. Zeus, babası Kronos'un erkekliğini keser. Hitit masalında da aynen böyle. Yani bunun bir rastlantı olması söylenemez, değil mi? Efsanenin buradan gittiği anlaşılıyor.

Başka bir mesele daha var. Sanatlara gelince, bil hassa mimarlık üzerinde durmak istiyorum, Hititlerin tapınak mimarlığı. Yunanistan'a yine buradan geçmiştir denebilir. Buna Bithilani diyorlar. Bithilani Asur dilinde «Dikdörtgen Hol» anlamına geliyor. Dikdörtgen bir bina, önünde sütunlar var. Yapının içinde, ortasında da tanrıya ait bir oda var. Bu tapınak tipinin ilk olduğu, yani buradan Yunanistan'a geçtiği anlaşılıyor. Yalnız şunu hemen eklemek istiyorum, Hititler bu uygarlığa damgalarını vurmuşlardır ama bunu kendileri yaratmamışlardır. Sümer'den aktarılmış bir uygarlık bu. Demek ki, Sümerden aktarılmış bu uygarlık buradan da bugün Yunanistan değimiz ülkeye geçmiştir.

Topuz — Yani, bugün bütün dünyanın Yunan uygarlığı dediği uygarlık, kökünü Sümerlerde ve Hititlerde bulan bir uygarlıktır. Ama politik nedenlerle herhalde öbürlerinin sözü edilmiyor, bütün dünya uygarlığın temelini Yunanistan'da arıyor. İstersen Yunan kelimesi üzerinde de duralım.

Anday — Evet, dralım. Biz yanlış kullanıyoruz bu sözcüğü. Yunan demek, İyonya demektir. İyonya demek, Batı Anadolu demektir. Yani İzmir'den Çanakkale'ye kadar olan bölge Eolya'dır, İzmir'den daha aşağı, Milas'ı da için alan bölge İyonya'dır. Şimdi, Pers ordusu buraya geldiği zaman «İyon» diyemiyorlar, kendi dillerinde Yunan diyorlar, Yunan lâfı oradan kalmadır. Halbuki kar-

şı tarafta, bugün bizim Yunanistan dediğimiz ülkede oturanlar hiç bir zaman Yunan adını almamışlardır. Meselâ Omeros'da onların adı Akaylılar, Argoslular diye geçer. Sonra Helen lâfı ortaya çıkar. Bu kelime de daima bir yanlışlık oluyor da onun için bu açıklamayı yaptım. Ama senin deminki sözüne bir şey daha eklemek istiyorum. «Politik nedenlerle» sözü tamamen doğru değil. Şimdi için, belki bugünler için doğru ama, bunun ortaya çıkışı tamamen politik değil. Çünkü o zamanlar Sümer ve Hitit uygarlıkları bilinmiyordu. Daha doğrusu, arkeoloji Sümer ve Hitit uygarlığını ortaya çıkarmamıştı. Hitit uygarlığının yazıları okunmamıştı. Hitit uygarlığı şöyle bulunuyor ilk defa. 1830'larda Charles Texier diye bir Avrupalı geliyor, burada eski bir kenti arıyor, Tarium kentini arıyor. Kızılırmak havzası içine giriyor, orada büyük bir kentin harabesini buluyor. O kadar şaşırması ki, Texier «Tarium'ı bulamadığımı anladım, diyor, fakat bu büyük şehir hangi ulusundu? Hangi ulus kurdu bu büyük şehri?» Tarihçiler hiç böyle bir ulus bilmiyorlar, tanımıyorlar. Charles Texier «Bu şehir (bugün bizim Boğazköy dediğimiz Hattusas) Atina'nın en parlak devrindeki kadar büyük bir şehirdir» diyor. Atina'nın en parlak dönemi M.Ö. 5. yüzyıldır. Yani, Perikles dönemi. Demek ki Hititler Perikles döneminden 1500 yıl daha önce, o kadar büyük bir şehir kurmuşlar. Bunlar bilinmiyordu. Şimdi ortaya çıkıyor. Ortaya çıkınca da artık bilim alanında Yunan mucizesi diye bir şey kalmamıştır.

Topuz — Evet, bunu böyle özetleyebiliriz. Şimdi istersen başka bir konuya değineyim. Demek ki şair olmak için çok geniş kültür gerek. Arkeoloji, Tarih bilmek gerek. Çeşitli bilimleri bilmek gerek.

Anday — Evet, bunu söylediğine çok iyi ettin. Başta söylediğim gibi, ben burada bir tarihçi gibi, bir arke-

olog gibi konuşmadığımı tekrarlıyayım. Evet, bu benim ilgi alanım içine giren meraklarımdan biri. Demin okuduğum şiirde Ramses'le Muvattalı'nın birbirlerine bakmaları bende bir şiirsel ümit uyandırıyor. Şiirsel bir çalışmaya yol açıcı bir masal, bir hikâye gibi görünüyor bu bana.

Topuz — Evet Melih, senin bu tutumun, duyguların çok ilginç. Ama 1936'larda siz, üç arkadaş, şiire başladığınız zaman şiire karşı böyle bir yaklaşımınız yoktu herhalde, sonradan oldu bu. O zaman siz yeni bir akım yarattınız. O döneme ait, biliyorum, senin bir yığın anıların var. Onlardan biraz söz eder misin?

Anday — Evet, tabii var. Benim ilk şiirim 1936'da Varlık'ta yayımlandıktan birkaç ay sonra bu yeni şiirlerden bir sayfa yaptı Yaşar Nabi. Önsöz gibi kısa birşey yazmıştı. «Yeni bir hava getiren üç şair» diye. O zaman bizimle şöyle alay etmişlerdi: «Bu üç şair ne getirmişler? «Haval»

Topuz — Orhan'ın tepkisi ne oldu, hatırlıyor musun?

Anday — Evet hatırlıyorum. Orhan Garip'te çıkan şiirlerimiz yayımlandığı zaman çok sevinçliydi. Özellikle Orhan'ın «Yazık Oldu Süleyman Efendiye» adlı şiiri birdenbire çok meşhur oldu. Öyle ki hemen hemen her gün ya bir gazetede ya bir mizah dergisinde «Yazık Oldu Süleyman Efendiye» şiiri üzerinde, ya doğrudan doğruya, ya da onunla şakalı olarak bazı yazılar çıkıyordu. Ben Orhan'ı gördüğüm zaman elinde sallardı gazeteyi «Bugün üç tane» falan gibi..

Topuz — Evet Melih, böylece şiirle bilim arasındaki ilişkileri belirtmiş oldun. Çok teşekkür ederim.

Sayın seyirciler, bu akşamki konuğumuz Melih Cevdet Anday'dı. İyi akşamlar.

Ek 3: Hıfzı Topuz Arşivinden Fotoğraflar

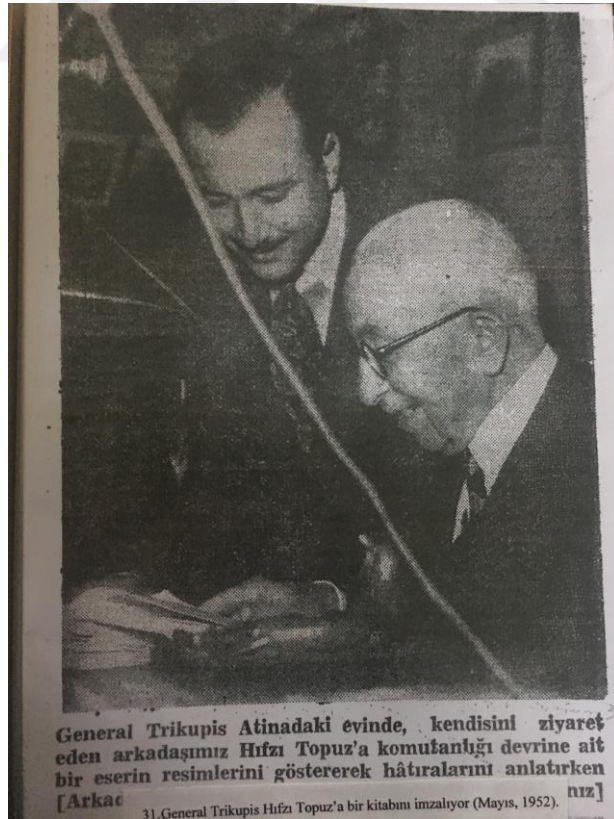
İsmet İnönü ile röportaj

12. İsmet İnönü'nün aynı gün imzaladığı bir fotoğraf. Bu resim 1951 Ağustosunda Sakarya Savaşı'ndan önceki günlerde Akşehir'de çekilmiştir.

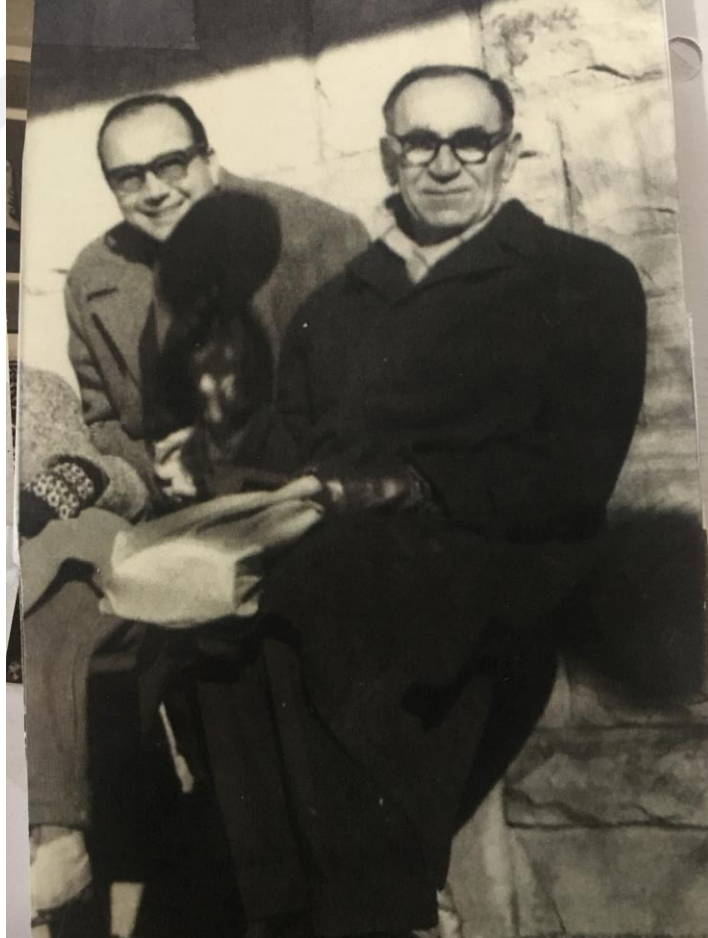

1962'de Paris'te Coq d'Or Lokantasında soldan Avni Arbaş, Henriette Arbaş, Vera, Nezihe Topuz, Nazım Hikmet ve Hıfzı Topuz.

1954 Bedri Rahmi ile Amsterdam'da

Pertev Naili Boratav ile birlikte Paris'te

Akşam gazetesinde bir jüri toplantısı. Üstte soldan: Melih Cevdet Anday, Orhan Kemal, Celal Sılay, Oktay Akbal, Fikret Adil, Vala Nurettin, Şevket Rado. Altta soldan: Salah Birsal, Asaf Halet Çelebi, Hüsamettin Bozok ve Fazıl Hüsnü Dağlarca.

Akşam gazetesi kadrosu Yapı Kredi'nin kurucusu Kazım Taşkent'le Emirgan Korusun'da.
Soldan: Hıfzı Topuz Sadettin Gökçepınar Cemalettin Bildik Şevket Rado Kazım Taşkent
Remzi Tozanoğlu Enis Tahsin Til Cemal Refik ve Şahap Balcıoğlu (1950'li yıllar)

Hıfzı Topuz çocukluğu

Nişantaşı, Hacı Emine Efendi Sokağında, Hıfzı Topuz'un doğduğu Hasan Hilmi Paşa konağı

Akşam Gazetesi Beyoğlu Yabancı Bۆlgeler Muhabirliği dۆneminde (1947)

Soldan: Pertev Naili Boratav, Nezihe Topuz, Hayrunnisa Boratav, Hıfzı Topuz ve Kerem Topuz

Melih Cevdet Anday ile birlikte

Soldan: Nezihe Topuz, Yaşar Kemal,

11 Nisan 2018 Galatasaray Lisesi 5. Dil ve Edebiyat Günlerinden

11 Nisan 2018 5. Dil ve Edebiyat Günleri Hıfzı Topuz'un konuşma yaptığı
Tevfik Fikret Salonundan öğrencilerle birlikte

Hıfzı Topuz arşiv odasında (Ağustos 2018)

Hıfzı Topuz'la kütüphanesinde çalışma esnasında (Ağustos 2018)

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Adana’da doğdum. İlk orta eğitimimi Adana’da bitirdim. Liseyi yatılı olarak Adana Laboratuvar Sağlık Meslek Lisesi’nde okudum. Mezuniyet yılımın 1999 olması nedeniyle eğitim hayatına değil de iş hayatına İstanbul’da devam etmek durumunda kaldım. İş hayatımın yanında, Edebiyatın insan ilmi konusundaki öneminden dolayı benim için her zaman araç değil amaç olmuştur. İstanbul’un bu bağlamdaki kültürü, sokakları, mekânları ve bu alanda yaşayan, yaşamayan değerli büyüklerimiz kişisel birikimim için en önemli hocalarım olmuştur. Bu ilgimi ve merakımı bir disiplin altında idealize etmek istedim ve 2014 yılında Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdim. 2015 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon Sertifikasını aldım. Halen, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Yüksek Lisans yapmaktayım.

Fatma SÖZER